משנה · ראשונים · ברטנורא · סדר קדשים

ברטנורא על משנה בכורות

רבנו עובדיה מברטנורא [הרע"ב]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ברטנורא על משנה בכורות

רבנו עובדיה מברטנורא [הרע"ב]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ברטנורא-על-משנה-בכורות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 5
משנה ג 6
משנה ד 6
משנה ה 7
משנה ו 7
משנה ז 8
פרק ב 8
משנה א 8
משנה ב 8
משנה ד 8
משנה ה 9
משנה ו 9
משנה ט 10
פרק ג 10
משנה א 10
משנה ב 11
משנה ג 11
משנה ד 11
פרק ד 12
משנה א 12
משנה ב 12
משנה ג 13
משנה ד 13
משנה ה 14
משנה ו 14
משנה ז 15
משנה ח 16
משנה ט 16
משנה י 16
פרק ה 16
משנה א 16
משנה ב 17
משנה ג 17
משנה ד 18
משנה ה 19
משנה ו 20
פרק ו 20
משנה א 20
משנה ב 20
משנה ג 21
משנה ד 22
משנה ה 22
משנה ו 23
משנה ז 23
משנה ח 23
משנה ט 24
משנה י 24
משנה יא 24
משנה יב 25
פרק ז 26
משנה א 26
משנה ב 26
משנה ג 27
משנה ד 27
משנה ה 27
משנה ו 28
משנה ז 29
פרק ח 30
משנה א 30
משנה ב 31

משנה ג 32
משנה ד 32
משנה ה 33
משנה ו 33
משנה ז 34
משנה ח 34
משנה ט 35
משנה י 36
פרק ט 37
משנה א 37
משנה ב 37
משנה ג 38
משנה ד 39
משנה ה 39
משנה ו 40
משנה ז 41
משנה ח 41

פרק א

משנה א

הַלּוֹקֵחַ עֻבַּר חֲמוֹרוֹ שֶׁל נָכְרִי. כְּשֶׁהוּא בְּמֵעֵי אִמּוֹ וּבְכוֹר הוּא. וּלְהָכִי נָקֵט עֻבַּר חֲמוֹרוֹ, שֶׁאֵין לְךָ בְּהֵמָה טְמֵאָה קְדוּשָׁה בִּבְכוֹרָה אֶלָּא פֶּטֶר חֲמוֹר בִּלְבַד, וְאִידֵי דְּזוּטְרָן מִלֵּיהּ דְּפֶטֶר חֲמוֹר, פָּסִיק וְשָׁרֵי לֵיהּ. וְכָל הָנָךְ פִּרְקֵי אַחֲרִינֵי מַיְירֵי בִּבְכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה:

אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי. לִמְכֹּר לְנָכְרִי בְּהֵמָה גַּסָּה, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֵׂית בָּהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת:

וְהַמְּשָׁתַּתֵּף לוֹ. אֲפִלּוּ חֵלֶק הַנָּכְרִי מְסָיָם וְיָדוּעַ, כְּגוֹן יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ שֶׁל בְּכוֹר, אוֹ שֶׁל אִמּוֹ. כָּל זְמַן שֶׁאֵם יַחְתּוֹךְ מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ אֵבֶר תִּשָּׁאֵר הַבְּהֵמָה בַּעֲלַת מוּם הֲרֵי זֶה שֻׁתָּפוּת נָכְרִי וּפָטוּר:

וְהַמְקַבֵּל מִמֶּנּוּ. שֶׁהַחֲמוֹרָה שֶׁל נָכְרִי וְיִשְׂרָאֵל מְקַבְּלָהּ וּמְטַפֵּל בָּהּ כְּדֵי שֶׁיִּהוּ חוֹלְקִין בַּוְּלָדוֹת, אֲבָל גּוּף הַבְּהֵמָה שֶׁל נָכְרִי:

פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה. אוֹתוֹ עֻבָּר שֶׁקָּנָה מִן הַנָּכְרִי אוֹ שֶׁמָּכַר הוּא לַנָּכְרִי אֵינוֹ קָדוֹשׁ, הוֹאִיל וְיֵשׁ לַנָּכְרִי חֵלֶק בּוֹ אוֹ בְּאִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ג) הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָל בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל, וְלֹא בְּנָכְרִי:

אִם פָּטְרוּ אֶת שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר. הַלְוִיִּם לֹא פָּטְרוּ בְּהֶמְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, דְּפֶטֶר בְּהֵמָה, בְּהֵמָה פְּטָרָה, כִּדְכְתִיב (שם) וְאֶת בֶּהֱמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֶמְתָּם. אֶלָּא הָכִי קָאָמַר, הַלְוִיִּם הִפְקִיעוּ קְדֻשַּׁת בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, כִּדְכְתִיב (שם) קַח אֶת הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל בְּכוֹר כו', וְאִם הִפְקִיעָה קְדֻשַּׁת הַלְוִיִּם אֶת קְדֻשַּׁתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, דִּין הוּא שֶׁתַּפְקִיעַ אֶת שֶׁל עַצְמָן, וּמֵאַחַר שֶׁלִּמְּדָנוּ שֶׁהֶפְקֵעָה קְדֻשַּׁת בְּכוֹרָה מֵעַצְמָן שֶׁל לְוִיִּם, לְמַדְנוּ שְׁפִטְרֵי חֲמוֹרֵיהֶן פְּטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה, דִּכְתִיב (שם יח) אַךְ פִּדֹּה תִפְדֶּה אֵת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה, כָּל שֶׁיֵּשְׁנוֹ בִּבְכוֹר אָדָם יֶשְׁנוֹ בִּבְכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה, וְכָל שֶׁאֵינוֹ בִּבְכוֹר אָדָם אֵינוֹ בִּבְכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה. אֲבָל מִבְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה לֹא נִפְטְרוּ כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם, כִּדְלִקְמָן:

משנה ב

פָּרָה שֶׁיָּלְדָה כְּמִין חֲמוֹר וַחֲמוֹר שֶׁיָּלְדָה כְּמִין סוּס פָּטוּר. אִי תְּנָא פָּרָה שֶׁיָּלְדָה כְּמִין חֲמוֹר וְלֹא תָּנָא חֲמוֹר שֶׁיָּלְדָה כְּמִין סוּס, הֲוָה אָמֵינָא פָּרָה שֶׁיָּלְדָה כְּמִין חֲמוֹר הוּא דִּפְטוּר מִשּׁוּם דְּלֹא דָּמוּ אַהֲדָדֵי כְּלָל, דְּהָא יֵשׁ לָהּ קַרְנַיִם וְהָא אֵין לָהּ קַרְנַיִם, הָא פַּרְסוֹתֶיהָ סְדוּקוֹת וְהָא פַּרְסוֹתֶיהָ קְלוּטוֹת. אֲבָל חֲמוֹר שֶׁיָּלְדָה כְּמִין סוּס, אֵימָא חֲמוֹר אָדֹם הוּא וְלִחַיֵּב. וְאִי תָּנָא סֵיפָא וְלֹא תָּנָא רֵישָׁא, הֲוָה אָמֵינָא חֲמוֹר שֶׁיָּלְדָה כְּמִין סוּס הוּא דִּפְטוּר מִשּׁוּם דְּסוּס לֹא קָדוֹשׁ בַּבְּכוֹרָה, אֲבָל פָּרָה שֶׁיָּלְדָה כְּמִין חֲמוֹר דְּתַרְוַיְיהוּ קָדְשֵׁי בַּבְּכוֹרָה אֵימָא לִיחַיֵּב, צְרִיכֵי:

פֶּטֶר חֲמוֹר פֶּטֶר חֲמוֹר שְׁנֵי פְּעָמִים. חַד בְּקַדֵּשׁ לִי כָל בְּכוֹר, וְחַד בְּרֵאשִׁית אַתָּה אוֹמֵר אֵלַי:

מַהוּ בַאֲכִילָה. כְּלוֹמַר בְּהֵמָה שֶׁאֵין הַיּוֹלֶדֶת דּוֹמָה לַנּוֹלָד, מַהוּ בַאֲכִילָה:

שֶׁהַיּוֹצֵא מֵהַטָּמֵא טָמֵא. וּדְבַשׁ דְּבוֹרִים וּצְרָעִין מֻתָּר, וְלֹא מִקְרֵי יוֹצֵא מִן הַטָּמֵא, לְפִי שֶׁאֵין מְמַצּוֹת אוֹתוֹ מִבְּשָׂרָן אֶלָּא מַכְנִיסוֹת אוֹתוֹ לְגוּפָן, שֶׁאוֹכְלוֹת מִפְּרִחֵי הָאִילָנוֹת וּמֵהֶן נַעֲשֶׂה הַדְּבַשׁ. וַחֲלֵב הָאָדָם מֻתָּר כְּשֶׁפֵּרַשׁ, אֲבָל לִינֹק מִשְּׁדֵי הָאִשָּׁה אָסוּר. וְכָל שְׁאָר חֶלֶב שֶׁל בְּהֵמָה וְחַיָּה טְמֵאָה, הֲוֵי יוֹצֵא מִן הַטָּמֵא וְאָסוּר:

דָּג טָמֵא שֶׁבָּלַע דָּג טָהוֹר. אַף עַל גַּב דְּלֹא חָזְינַן לֵיהּ שֶׁבָּלַע, כֵּיוָן דְּרֹב דָּגִים מַשְׁרִיצִים בְּמִינָן, כְּמוֹ שֶׁבָּלַע בְּפָנֵינוּ דָּמֵי:

משנה ג

נוֹתֵן טָלֶה אֶחָד לַכֹּהֵן. בְּפִדְיוֹן. דְּמִמַּה נַפְשָׁךְ חַד מִנַּיְהוּ בְּכוֹר:

זָכָר וּנְקֵבָה. וְאֵין יָדוּעַ אִם יָצָא זָכָר תְּחִלָּה וְהוּא בְּכוֹר, אוֹ נְקֵבָה יָצְאָה תְּחִלָּה וְאֵין כָּאן דִּין בְּכוֹרָה:

מַפְרִישׁ טָלֶה. מִשּׁוּם סָפֵק, וּמַפְקִיעַ עָלָיו קְדֻשַּׁת הַפֶּטֶר חֲמוֹר:

וְהוּא לְעַצְמוֹ. שֶׁהוּא עַצְמוֹ יֹאכַל הַטָּלֶה וְלֹא יִתְּנֶנּוּ לַכֹּהֵן, דְּכֹהֵן הֲוֵי מוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ, וְעָלָיו הָרְאָיָה לְהָבִיא עֵדִים שֶׁהַזָּכָר יָצָא תְּחִלָּה. וְאִסּוּרָא לֵיכָּא, דַּאֲפִלּוּ פֶּטֶר חֲמוֹר גָּמוּר שֶׁפְּדָאוֹ בְּשֶׂה שׁוּב אֵין קְדֻשָּׁה לֹא בּוֹ וְלֹא בְּפִדְיוֹנוֹ, אֶלָּא גָּזֵל הוּא דְּאִיכָּא אִם אֵינוֹ נוֹתֵן טָלֶה לַכֹּהֵן, דְּמָמוֹנוֹ הוּא, וְהָכָא לֵיכָּא גָּזֵל דְּסָפֵק הוּא:

שְׁתֵּי חֲמוֹרוֹת וְיָלְדוּ וְכוּ'. זָכָר וּנְקֵבָה, נוֹתֵן טָלֶה אֶחָד לַכֹּהֵן בִּשְׁבִיל הַזָּכָר. אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה, דַּחֲדָא יָלְדָה זָכָר וַחֲדָא יָלְדָה זָכָר וּנְקֵבָה אוֹ אִי נַמִּי חֲדָא יָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים וְאַחַת יָלְדָה נְקֵבָה, נוֹתְנִים טָלֶה אֶחָד לַכֹּהֵן, דְּהָא חַד זָכָר אִיכָּא וַדַּאי בְּכוֹר, וְאַאִידְּךָ דַּהֲוֵי סָפֵק דְּשָׁמָא הַנְּקֵבָה יָצְאָה תְּחִלָּה מַפְרִישׁ טָלֶה וְהוּא לְעַצְמוֹ:

שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת. סָפֵק הֵן, דְּשָׁמָא כָּל חֲדָא יָלְדָה זָכָר וּנְקֵבָה, וְשָׁמָא הַנְּקֵבוֹת יָצְאוּ תְּחִלָּה, הִלְכָךְ אֵין לַכֹּהֵן כָּאן כְּלוּם, אֶלָּא מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶם שְׁנֵי טְלָאִים לְאַפְקוֹעֵי לְאִסּוּרַיְהוּ וְהֵן לְעַצְמָן, כָּךְ פֵּרְשׁוּ רַבּוֹתַי. אֲבָל רַמְבַּ"ם סָבַר דְּאֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם וַאֲפִלּוּ טָלֶה לְעַצְמוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ, מִשּׁוּם דְּאִיכָּא בְּכָל חַד מֵהֶנָּךְ סְפֵקֵי טוּבָא כְּשֶׁיָּלְדוּ שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, שֶׁמָּא אַחַת מִשְּׁתֵּיהֶן יָלְדָה שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְהָאַחֶרֶת זָכָר, אוֹ שֶׁמָּא זוֹ יָלְדָה נְקֵבָה וְהָאַחֶרֶת זָכָר וְאַחֲרָיו נְקֵבָה, אוֹ נְקֵבָה וְאַחֲרֶיהָ זָכָר. וְכֵן סְפֵקוֹת הָרִבֵּה יֵשׁ בִּשְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת, הִלְכָךְ אֲפִלּוּ טָלֶה לְעַצְמוֹ אֵינוֹ מַפְרִישׁ. וּפֵרוּשׁ רַבּוֹתַי עִקָּר:

משנה ד

זָכָר וּנְקֵבָה מַפְרִישׁ טָלֶה אֶחָד לְעַצְמוֹ. דְּשֶׁמָּא אוֹתָהּ שֶׁלֹּא בִכְּרָה יָלְדָה אֶת הַנְּקֵבָה:

שֶׁנֶּאֱמַר וּפֶטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה. כָּל שֶׂה בְּמַשְׁמַע, שֶׂה כְּבָשִׂים אוֹ שֶׂה עִזִּים, שֶׂה זָכָר אוֹ שֶׂה נְקֵבָה וְכוּ':

וּפוֹדֶה בוֹ פְּעָמִים הַרְבֵּה. אִם חָזַר כֹּהֵן וּנְתָנוֹ לוֹ:

נִכְנָס לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר. כְּגוֹן יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ לוֹ עֲשָׂרָה סְפֵק פְּטָרֵי חֲמוֹרִים וְהִפְרִישׁ עֲלֵיהֶן עֲשָׂרָה שֵׂיוֹ וְהֵן שֶׁלּוֹ, הֲרֵי אֵלּוּ נִכְנָסִים לַדִּיר לַמָּקוֹם שֶׁמַּכְנִיסִים שָׁם הַבְּהֵמוֹת לְהִתְעַשֵּׂר, וּמְעַשְּׂרָן כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּעַשְּׂרִים שְׂאָר בְּהֵמוֹת. וְהוּא הַדִּין שֶׁאִם הָיָה לוֹ סְפֵק פֶּטֶר חֲמוֹר אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם [וְהִפְרִישׁ עֲלֵיהֶם שֶׂה אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם], שֶׁנִּכְנָס לַדִּיר עִם שְׂאָר כְּבָשָׂיו לְהִתְעַשֵּׂר:

וְאִם מֵת נֶהֱנִים בּוֹ. שֶׂה שֶׁהִפְרִישׁוֹ לְפִדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר, אִם מֵת בְּיַד בְּעָלִים קֹדֶם שֶׁיָּבֹא לְיַד כֹּהֵן, נֶהֱנֶה בּוֹ הַכֹּהֵן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְיָדוֹ מֵחַיִּים, דְּמַעְדְּנָא דְּאַפְרְשֵׁיהּ בִּרְשׁוּתָא דְּכֹהֵן קָאֵי:

משנה ה

וְלֹא בְחַיָּה. צְבִי וְאַיָּל:

וְלֹא בִשְׁחוּטָה. בְּשֶׂה שָׁחוּט:

וְלֹא בִטְרֵפָה. כְּגוֹן שֶׁנֶּחְתְּכוּ רַגְלֶיהָ מִן הָאַרְכּוּבָה וּלְמַעְלָה:

כְּלָאִים. תַּיִשׁ הַבָּא עַל רָחֵל:

מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֶׂה. דְּבֵין רָחֵל בֵּין עֵז קְרוּיִין שֶׂה. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר:

כּוֹי. בְּרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ הִיא, סָפֵק חַיָּה סָפֵק בְּהֵמָה:

נָתְנוֹ לַכֹּהֵן. הַפֶּטֶר חֲמוֹר עַצְמוֹ:

עַד שֶׁיַּפְרִישׁ שֶׂה תַּחְתָּיו. וְהוּא לְעַצְמוֹ. וְאַחַר כָּךְ יִשְׁתַּמֵּשׁ בַּפֶּטֶר חֲמוֹר. וּלְפִי שֶׁהַכֹּהֲנִים חֲשׁוּדִים לְעִנְיָן זֶה שֶׁלֹּא לְהַפְרִישׁ שֶׂה תַּחְתָּיו, הִלְכָךְ יִשְׂרָאֵל הַנּוֹתֵן פֶּטֶר חֲמוֹר לַכֹּהֵן אֵינוֹ זָז מִשָּׁם עַד שֶׁיִּפְדֶּנּוּ הַכֹּהֵן בְּפָנָיו:

משנה ו

כְּחֻמַּשׁ סְלָעִים שֶׁל פִּדְיוֹן הַבֵּן. דְּחַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ:

כְּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. דְּאִם אָבַד אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ. דְּהַהִיא כֶּסֶף חִיּוּבֵיהּ רַחֲמָנָא לֶאֱכֹל בִּירוּשָׁלַיִם וְהָא אָזַל לֵיהּ. וְטַעֲמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁכֵּן מָצִינוּ שֶׁהִקִּישׁ הַכָּתוּב פֶּטֶר חֲמוֹר לִבְכוֹר אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְגוֹ' וְכָל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אַךְ פָּדוֹ תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה, לְפִדְיָה הִקִּשְׁתִּיו וְלֹא לְדָבָר אַחֵר:

שֶׁאֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם. שֶׁאֵין חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ, כְּרַבָּנָן. וְכֵן הֲלָכָה:

מֵת פֶּטֶר חֲמוֹר. לְאַחַר שֶׁהִפְרִישׁ הַפִּדְיוֹן, וַעֲדַיִן לֹא נִתְּנוֹ לַכֹּהֵן:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יִקָּבֵר. דְּהוֹאִיל וְהוּא חַיָּב בְּאַחֲרָיוּת הַטָּלֶה, כְּמַאן דְּלֹא אַפְרְשֵׁיהּ דָּמֵי:

וּמַתָּר. יִשְׂרָאֵל בַּהֲנָאתוֹ שֶׁל טָלֶה כְּמִי שֶׁלֹּא הִפְרִישׁוֹ:

אֵין צָרִיךְ לְהַקְבֵּר. דְּמֵעִדָּנָא דְּאַפְרְשֵׁיהּ לַטָּלֶה קָם לֵיהּ בִּרְשׁוּת כֹּהֵן וְהֶפְקֵעָה קְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל פֶּטֶר חֲמוֹר. וְכֵן הֲלָכָה:

משנה ז

קוֹפִּין. סַכִּין גָּדוֹל כְּמִין גַּרְזֶן קָטָן שֶׁהַקַּצָּבִים מְחַתְּכִים בּוֹ בָּשָׂר:

וְעוֹרְפוֹ. הַיְנוּ שֶׁחוֹתֵךְ רֹאשׁוֹ מִמּוּל עָרְפּוֹ:

וְקוֹבְרוֹ. לְפִי שֶׁאָסוּר בַּהֲנָאָה לְאַחַר עֲרִיפָה:

מִצְוַת יְעִידָה. בְּאָמָה הָעִבְרִיָּה:

בְּרֹאשׁוֹנָה שֶׁהָיוּ מִתְכַּוְּנִים לְשֵׁם מִצְוָה. וְהָיוּ אוֹמְרִים הַמְיַבֵּם לְשֵׁם נוֹי לְשֵׁם מָמוֹן הֲוֵי פּוֹגֵעַ בְּעֶרְוָה שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם מִצְוָה. וְאֵין כֵּן הֲלָכָה, אֶלָּא הוֹאִיל וּפְקַע אִסּוּר אֵשֶׁת אָח מִנַּהּ כְּשֶׁמֵּת אָחִיו בְּלֹא בָנִים הֲרֵי הַתּוֹרָה לוֹ לְגַמְרֵי וַאֲפִלּוּ יִבְּמָהּ לְשֵׁם נוֹי וּלְשֵׁם מָמוֹן:

מִצְוַת גְּאֻלָּה בָּאָדוֹן. הַמַּתְפִּיס בְּהֵמָה לְבֶדֶק הַבַּיִת, מִצְוַת פְּדִיָּתָהּ בָּאָדוֹן קֹדֶם לְכָל אָדָם, שֶׁהוּא מוֹסִיף אֶת הַחֹמֶשׁ:

פרק ב

משנה א

הַלּוֹקֵחַ עֻבַּר פָּרָתוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי. לְמִכֹּר לוֹ בְּהֵמָה גַּסָּה:

משנה ב

כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁקָּדַם מוּם קָבוּעַ לְהַקְדֵּשָׁן כוּ'. וְכֹל שֶׁקָּדַם הֶקְדֵּשָׁן אֶת מוּמָן. הָנָךְ תַּרְתֵּי בְּבֵי פְּרַשְׁנוּ לְעֵיל בְּמַסֶּכֶת חֻלִּין:

משנה ד

הַמְקַבֵּל צֹאן בְּרָזֶל מִן הַנָּכְרִי. שֶׁשָּׁם לוֹ הַנָּכְרִי בְּהֵמוֹתָיו בְּדָמִים קְצוּבִים וְלָתֵת לוֹ אוֹתָן דָּמִים עַד עֶשֶׂר שָׁנִים בֵּין מֵתוּ בֵּין הוּזְלוּ, וְאוֹתָן וְלָדוֹת שֶׁיִּהְיוּ לָהֶן עַד אוֹתוֹ זְמַן יְהוּ בֵּינֵיהֶן: **וְלָדוֹת פְּטוּרִין**. מִן הַבְּכוֹרָה. וַלְדוֹתֵיהֶן שֶׁל אוֹתָן צֹאן כְּשֶׁיִּגְדְּלוּ וְיֵבְכְּרוּ יִפָּטְרוּ מִן הַבְּכוֹרָה. דְּאִי לֹא יָהֵיב זוּזֵי לַנָּכְרִי תְּפֵיס בְּהֵמָה, וְאִי לֹא מַשְׁכַּח בְּהֵמָה תְּפֵיס וְלָדוֹת, אִשְׁתַּכַּח דְּשָׁיְכָא יַד נָכְרִי בַּוְלָדוֹת. הִלְכָךְ וְלָדוֹת בְּכוֹרוֹת שֶׁיִּהְיוּ לְאוֹתָן וְלָדוֹת פְּטוּרוֹת מִן הַבְּכוֹרָה, דְּכָל דְּשָׁיְכָא יַד נָכְרִי בְּאִמּוֹ הוּא פְּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה. אֲבָל מַה שֶּׁיִּבְכְּרוּ וַלְדֵי וְלָדוֹת, דְּהַיְנוּ רְבִיעֵי לְצֹאן בַּרְזֶל, יִתְּנוּ לַכֹּהֵן, דְּכֻלֵּי הַאי לֹא שַׁיְכָא יַד נָכְרִי לְמִתְפַּס וַלְדֵי וְלָדוֹת:

הָכִי גָּרְסִינַן הֶעֱמִיד וְלָדוֹת תַּחַת אִמּוֹתֵיהֶן וַלְדֵי וְלָדוֹת פְּטוּרִין וַלְדֵי וַלְדֵי וְלָדוֹת חַיָּבִים. הֶעֱמִיד וְלָדוֹת תַּחַת אִמּוֹתֵיהֶן, שֶׁפָּתַח לוֹ פֶּתַח לַנָּכְרִי לִהְיוֹת לוֹ כֹּחַ בַּוְלָדוֹת וְאָמַר לוֹ אִם יָמוּתוּ הַבְּהֵמוֹת תִּטֹּל וְלָדוֹת הַמַּגִּיעוֹת לְחֶלְקִי, הַשְׁתָּא אֲלִימָא יַד נָכְרִי טְפֵי וְשָׁיְכָא בְּדוֹר

אֶחָד טְפֵי מִשֶּׁל הָרִאשׁוֹן. הִלְכָךְ וַלְדֵי וְלָדוֹת שֶׁל בְּהֵמוֹת צֹאן בַּרְזֶל כְּשֶׁבִּכְּרוּ פְּטוּרוֹת מִן הַבְּכוֹרָה, הוֹאִיל וְשָׁיְכָא יַד הַנָּכְרִי בְּדִידְהוּ. וּוַלְדֵי וְלָדוֹת שֶׁל וַלְדוֹת כְּשֶׁיִּבְּכְּרוּ, דְּהַיְנוּ חֲמִישִׁי לְצֹאן בַּרְזֶל, יִנָּתְנוּ לַכֹּהֵן:

שֶׁאַחֲרָיוּתָן לַנָּכְרִי. דִּלְעוֹלָם כָּל מַה דְּמַשְׁכַּח נָכְרִי תָּפֵיס. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל:

משנה ה

רָחֵל שֶׁיָּלְדָה כְּמִין עֵז. אַף עַל גַּב דְּתַרְוַיְהוּ מִינִים חַיָּבִים בַּבְּכוֹרָה, אֲפִלּוּ הָכִי אִם אֵינוֹ דּוֹמֶה לְאִמּוֹ פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה. דִּכְתִיב אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר, עַד שֶׁיִּהֵא הוּא [שׁוֹר] וּבְכוֹרוֹ שׁוֹר:

וְאִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנִים. שֶׁדּוֹמֶה לְאִמּוֹ עַד שֶׁהוּא נִכָּר בָּהֶן שֶׁהוּא מֵאוֹתוֹ הַמִּין, חַיָּב:

משנה ו

שֶׁנֶּאֱמַר הַזְּכָרִים לַה'. הַזְּכָרִים מַשְׁמַע שְׁנַיִם:

אִי אֶפְשָׁר. לְצַמְצֵם שֶׁיֵּצְאוּ שְׁנֵי רָאשֵׁיהֶן כְּאֶחָד, אֶלָּא הָאֶחָד יָצָא תְּחִלָּה וְלֹא יָדְעִינַן הֵי מִנַּיְהוּ:

בּוֹרֵר לוֹ אֶת הַיָּפֶה. דִּמְסְתְּמָא הַיָּפֶה וְהַבְּרִיא נָפַק בְּרֵישָׁא:

מְשַׁמְּנִים בֵּינֵיהֶן. הַבְּעָלִים וְהַכֹּהֵן אֵין לָהֶם יִתְרוֹן זֶה עַל זֶה בַּחֲלֻקָּתָן אֶלָּא הַשֶּׁמֶן, שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל נוֹטֵל הַשֶּׁמֶן וּמְנִיחַ הַכָּחוּשׁ לַכֹּהֵן, שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא:

וְהַשֵּׁנִי. שֶׁנִּשְׁאַר לְיִשְׂרָאֵל, יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם וְאַחַר כָּךְ יֹאכַל, דְּסָפֵק בְּכוֹר הוּא, הִלְכָךְ אֵינוֹ נִשְׁחָט תָּמִים. וּבְאוֹתוֹ שֶׁל כֹּהֵן לֹא צָרִיךְ לְמֵימַר, דְּוַדַּאי אֵינוֹ שׁוֹחֲטוֹ עַד שֶׁיִּהֵא בּוֹ מוּם, דְּבַזְמַן הַזֶּה קָמַיְרֵי:

וְחַיָּב בַּמַּתָּנוֹת. הַיִּשְׂרָאֵל כְּשֶׁיִּשְׁחָטֶנּוּ יִתֵּן לַכֹּהֵן הַזְּרוֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה. מִמַּה נַּפְשָׁךְ, אִי בְּכוֹר הוּא כֻּלּוֹ לַכֹּהֵן, אִי לָאו בְּכוֹר הוּא חַיָּב בַּמַּתָּנוֹת:

וְרַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר. דַּהֲוֵי כְּאִלּוּ זָכָה בּוֹ כֹּהֵן וְהִגִּיעַ לְיָדוֹ וּכְשֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם נָתְנוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא שֶׁהוּא פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת, הוֹאִיל וְחָשְׁבִינַן לֵיהּ כְּאִלּוּ בָּא מִיַּד כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי:

רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר יַחֲלֹקוּ. דְּהָדַר בֵּיהּ רַבִּי טַרְפוֹן מִמַּאי דְּאָמַר לְעֵיל דְּכֹהֵן בּוֹרֵר לוֹ אֶת הַיָּפֶה, וְסָבַר דְּמֵחַיִּים נַמִּי שָׁמִין אֶת שְׁנֵיהֶם בְּדָמִים וְחוֹלְקִים אֶת הַדָּמִים. דְּלִשְׁנֵיהֶן יֵשׁ חֵלֶק בִּשְׁנֵיהֶם, הִלְכָךְ מֵת אֶחָד מֵהֶם יַחְלְקוּ אֶת הַחַי:

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא:

זָכָר וּנְקֵבָה אֵין לַכֹּהֵן כְּלוּם. דְּשָׁמָא נְקֵבָה יָצְאָתָה תְּחִלָּה וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וְהָכָא אֲפִלּוּ רַבִּי טַרְפוֹן מוֹדֶה, דְּהָתָם הוּא דְּקָא פָּלִיג מִשּׁוּם דְּוַדַּאי הֲוֵי חַד לַכֹּהֵן הִלְכָךְ

יָפֶה כֹּחוֹ לַחֲלֹק בְּשָׁוֶה, אֲבָל הָכָא הֲרַע כֹּחוֹ דְּשָׁמָּא לֹא שָׁיְכָא בְּכוֹרָה כְּלָל. וּמִיהוּ יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְאַחַר כָּךְ יֹאכְלֶנּוּ, דְּסָפֵק הוּא:

משנה ט

יוֹצֵא דֹּפֶן. שֶׁנִּקְרְעָה אִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ הָעֲבָר דֶּרֶךְ דְּפָנוֹתֶיהָ:

וְהַבָּא אַחֲרָיו. הַנּוֹלָד אַחֲרָיו דֶּרֶךְ הָרֶחֶם:

יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ. דִּמְסַפְּקָא לֵיהּ לְרַבִּי טַרְפוֹן אִי בְּכוֹר לַוְּלָדוֹת קָדִישׁ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בְּכוֹר לָרֶחֶמִים, כְּגוֹן יוֹצֵא דֹּפֶן שֶׁהוּא הָרִאשׁוֹן שֶׁנּוֹלַד אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּטַר הוּא אֶת הָרֶחֶם, אִי בְּכוֹר לָרֶחָמִים קָדִישׁ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בְּכוֹר לַוְּלָדוֹת, כְּגוֹן הַבָּא אַחַר יוֹצֵא דֹּפֶן שֶׁהוּא הָרִאשׁוֹן שֶׁפָּטַר אֶת הָרֶחֶם אֲבָל אֵינוֹ בְּכוֹר לַוְּלָדוֹת שֶׁהֲרֵי יוֹצֵא דֹּפֶן קְדָמָהוּ. וּמִסְפְּקָא שְׁנֵיהֶם יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ וְיֵאָכְלוּ בְּמוּמָן לַבְּעָלִים, דְּשָׁמָּא תַּרְתֵּי בָּעֵינַן, בְּכוֹר לַוְּלָדוֹת וְלָרְחָמִים, וְאֵין שׁוּם אֶחָד מֵהֶן קָדוֹשׁ, וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וְרַבִּי עֲקִיבָא פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּתַרְוַיְהוּ בָּעֵינַן וְאֵין שׁוּם אֶחָד מֵהֶן קָדוֹשׁ. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא:

פרק ג

משנה א

הַלּוֹקֵחַ. עֵז בַּת שְׁנָתָהּ. שֶׁיָּלְדָה בְּתוֹךְ שְׁנָתָהּ:

וַדַּאי. אוֹתוֹ הַוָּלָד לַכֹּהֵן, דְּקוֹדֶם לָכֵן לֹא יָלְדָה:

סָפֵק. יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ לַבְּעָלִים. וְאִם סָפֵק פֶּטֶר חֲמוֹר הוּא, מַפְרִישׁ טָלֶה וְהוּא שֶׁלּוֹ:

טְנוּפָה. אֲבַעְבּוּעוֹת שֶׁל דָּם שֶׁפּוֹלֶטֶת הַבְּהֵמָה. וּמַרְאִים אוֹתָן לְרוֹעֶה חָכָם וּמַכִּיר בָּהֶן אִם הֵן מֵחֲמַת הֲרָיוֹן שֶׁהִפִּילָה וְשָׁמָא טִנְּפָה בְּתוֹךְ שְׁנָתָהּ דַּהֲוֵי סָפֵק וָלָד וְנִפְטְרָה מִן הַבְּכוֹרָה, הִלְכָךְ אֲפִלּוּ עֵז בַּת שְׁנָתָהּ סָפֵק הוּא:

שִׁלְיָא. כְּמִין כִּסּוּי עַל הָעֻבָּר שֶׁהָעֻבָּר מֻנָּח בָּהּ:

שָׁפִיר. לְמַעְלָה מִן הַשִּׁלְיָא קְרוּם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דָּם נָקְרָשׁ וְהוּא קְרוּי שָׁפִיר. וְרַבּוֹתַי פֵּרְשׁוּ, חֲתִיכָה שֶׁל בָּשָׂר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ צוּרַת אָדָם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְפִיכָךְ נִקְרֵאת שָׁפִיר, לְפִי שֶׁעֲשׂוּיָה כִּשְׁפוֹפֶרֶת:

שֶׁשָּׁפְעָה חֲרָרַת דָּם. שֶׁהִפִּילָה חֲתִיכָה דָּם:

הֲרֵי זוֹ תִּקָּבֵר. לְהוֹדִיעַ שֶׁנִּפְטְרָה מִן הַבְּכוֹרָה. שֶׁהָרוֹאֶה שְׁקוֹבְרִים אוֹתָהּ יוֹדֵעַ שֶׁהַבָּא אַחֲרָיו אֵינוֹ קָדוֹשׁ בַּבְּכוֹרָה. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא וּכְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב:

משנה ב

אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא בְּנָהּ שֶׁל אַחֶרֶת הָיָה. שֶׁיִּהֵא הַבָּא אַחֲרָיו בְּכוֹר סָפֵק דְּנַיְמָא הַךְ בְּהֵמָה לֹא יָלְדָה מֵעוֹלָם אֶלָּא שֶׁאָהֲבָה אֶת זֶה בֶּן חֲבֶרְתָּהּ, וְאִי מִשּׁוּם דְּאִית לָהּ חָלָב, הָא אִיכָּא מְעוּטָא דְּחוֹלְבוֹת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן יוֹלְדוֹת, הָא וַדַּאי לֹא אָמְרִינַן, אֶלָּא בְּנָהּ הוּא וּפְטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה:

מַבְכִּירוֹת. בַּחוּרוֹת שֶׁלֹּא יָלְדוּ עַד עַכְשָׁיו:

אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא בְּנָהּ שֶׁל זוֹ בָּא לוֹ אֵצֶל זוֹ. דְּלֵחוּשׁ לְכָלְהוּ בִּסְפֵק בְּכוֹרוֹת, אֶלָּא וַדַּאי אוֹתָן הַכְּרוּכִין אַחַר הַמַּבְכִּירוֹת הָווּ בְּכוֹרוֹת וַדַּאִין, וְהַכְּרוּכִין אַחַר שֶׁאֵין מַבְכִּירוֹת הָווּ פְּשׁוּטִין וַדַּאִין. וְהַלָּכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל:

משנה ג

עוֹשָׂה מָקוֹם בְּקוֹפִּיץ. גְּרִסִינַן. וּבַגְּמָרָא [דף כה] מְפָרֵשׁ, תָּנֵי לְקוֹפִּיץ, כְּלוֹמַר לְצַרֵּךְ מְקוֹמוֹ שֶׁל קוֹפִּיץ תּוֹלֵשׁ שֵׂעָר שֶׁל צַוָּאר. וְאֵין כָּאן מִשּׁוּם לֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנְךָ, דִּתְלִישָׁה בַּיָּד לָאו גְּזִיזָה הִיא. אֲבָל בִּכְלִי וַדַּאי אָסוּר:

וְכֵן מֻתָּר לִתְלֹשׁ אֶת הַשֵּׂעָר. וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה, לְהַרְאוֹת בּוֹ לְחָכָם מָקוֹם הַמּוּם. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי בֶּן מְשֻׁלָּם:

משנה ד

עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר. הַצֶּמֶר בַּהֲנָאָה לַכֹּהֵן:

וַחֲכָמִים אוֹסְרִים. דְּאִי שְׂרִית לֵיהּ צֶמֶר הַנּוֹשֶׁרֶת מֵחַיִּים אָתֵי לְאַשְׁהוֹיֵי לַבְּכוֹר כְּדֵי שֶׁתִּשְׁיר צִמְרוֹ כָּל שָׁעָה, וְאָתֵי בָּהּ לִידֵי תַּקָּלָה שֶׁיִּגְזוֹז וְיַעֲבֹד בּוֹ, וּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין אֲסִירֵי בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה דִּכְתִיב תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָּשָׂר, תִּזְבַּח וְלֹא גִזָּה:

לֹא בָזֶה הִתִּיר עֲקַבְיָא. כְּלוֹמַר לֹא בָזֶה עֲקַבְיָא מַתִּיר וַחֲכָמִים אוֹסְרִים, דִּבְשִׁחְטוֹ דִּבְרֵי הַכֹּל שְׁרֵי, דִּמְגוּ דְּמַהֲנֵיָא שְׁחִיטָה לַצֶּמֶר הַמְחֻבָּר בּוֹ לְהַתִּירוֹ לְאַחַר שְׁחִיטָה מְהַנֵּיָא נַמִּי לְתָלוּשׁ וּמַנָּח בַּחֲלוֹן. וְלֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בְּמֵת, דְּאוֹתוֹ צֶמֶר הַמְחֻבָּר בּוֹ טָעוּן קְבוּרָה, עֲקַבְיָא מַתִּיר לַצֶּמֶר שֶׁנִּשַּׁר מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהוּא בַּחַיִּים, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַשְׁהֶנּוּ כְּדֵי לֵהָנוֹת בַּצֶּמֶר שֶׁנּוֹשַׁר מִמֶּנּוּ כָּל שָׁעָה וְאָתֵי לְמֶעֱבַד בֵּיהּ גִּזָּה וַעֲבוֹדָה. וּפְסַק הַהֲלָכָה, דַּאֲפִלּוּ לְאַחַר שְׁחִיטָה צֶמֶר שֶׁנָּשַׁר מִמֶּנּוּ בַּחַיִּים אָסוּר:

צֶמֶר הַמְדֻבָּלְ. שֶׁלֹּא נִתְלַשׁ לְגַמְרֵי אֲבָל מְחֻבָּר הוּא עִם הַצֶּמֶר וְאֵינוֹ נוֹפֵל:

אֶת שֶׁנִּרְאֶה עִם הַגִּזָּה. כְּשֶׁיִּשְׁחָטֶנּוּ וְגוֹזְזוֹ לְאַחַר שְׁחִיטָה, וְיִהְיֶה הַצֶּמֶר הַמְדֻבָּלְ נִבְלָל עִם שְׁאָר הַגִּזָּה וְאֵינוֹ נִרְאֶה כְּמֻפְרָשׁ מִמֶּנָּה, מֻתָּר כִּשְׁאָר הַגִּזָּה:

וְשֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה עִם הַגִּזָּה. שֶׁיָּצָא חוּץ יוֹתֵר מִדַּאי וְנִכָּר לַכֹּל (שמדבלל) [שֶׁמְּדֻבְּדָל] מִן הַגִּזָּה:

אָסוּר. כְּמִי שֶׁנִּשַּׂר לְגַמְרֵי קֹדֶם שְׁחִיטָה. וּסְתָמָא כְּרַבָּנָן דִּפְלִיגֵי עֲלֵיהּ דְּעַקַּבְיָא דְּהִלְכָתָא כְּוָתַיְהוּ:

פרק ד

משנה א

עַד כַּמָּה. לְהִתְעַסֵּק בִּבְכוֹר. לְהִתְעַסֵּק בְּגִדּוּלוֹ קֹדֶם שֶׁיִּתְּנֶהוּ לַכֹּהֵן:

בְּדַקָּה עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם וּבְנַסָּה עַד חֲמִשִּׁים. בַּגְּמָרָא יָלְפִינַן לַהּ מִדִּכְתִיב (שמות כב) מְלֵאָתְךָ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן לִי, וּסְמִיךְ לֵיהּ כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשֹׁרְךָ לְצֹאנֶךָ, וְרָמִינַן שׁוֹר הַמְקֻדָּם בַּמִּקְרָא לְמִלֵּאתְךָ וְדִמְעֲךָ שֶׁהוּא מָקְדָּם, וְצֹאנֶךָ הַמְאֻחָר לִבְכוֹר בָּנֶיךָ שֶׁהוּא מְאֻחָר, וּמִלֵּאתְךָ וְדִמְעֲךָ שֶׁהֵם הַבִּכּוּרִים קְרֵבִים לַחֲמִשִּׁים יוֹם, שֶׁהַתְּבוּאָה מְבֻשֶּׁלֶת בְּפֶסַח וְאֵין מְבִיאִין בִּכּוּרִים עַד עֲצֶרֶת דִּכְתִיב (שם כג) וְחַג הַקָּצִיר בִּכּוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ, וּכְמוֹ שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה לְמִלֵּאתְךָ וְדִמְעֲךָ שֶׁאֵינְךָ מְבִיאָם אֶלָּא לְסוֹף חֲמִשִּׁים יוֹם, כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ שֶׁלֹּא תְּבִיאֶנּוּ עַד חֲמִשִּׁים יוֹם, וּכְדֶרֶךְ שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה לִבְכוֹר בָּנֶיךָ דִּכְתִיב בֵּיהּ (במדבר יח) וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה, כֵּן תַּעֲשֶׂה לְצֹאנְךָ שֶׁלֹּא תְּבִיאֶנּוּ עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם:

בְּדַקָּה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים. לְפִי שֶׁטִּפּוּלָהּ מְרֻבֶּה, שֶׁשְּׁנֵיהֶן דַּקּוֹת וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לֶאֱכֹל עֵשֶׂב, וְאִם לֹא תִהְיֶה עִם אִמָּהּ תָּמוּת. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי:

לֹא יִתְּנוּ לוֹ. דְּכֵיוָן דְּעַל יִשְׂרָאֵל רַמְיָא לְטַפֵּל בּוֹ חֲמִשִּׁים יוֹם וְאָמַר לוֹ כֹּהֵן בְּתוֹךְ זְמַן זֶה תְּנֵהוּ לִי וְאֶרְעֶנּוּ, דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁשִּׁוְּכָרוֹ, שֶׁהוּא מַצִּילוֹ מִן הַטֹּרַח עַל מְנָת שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לוֹ וְלֹא לְכֹהֵן אַחֵר, וְדוֹמֶה לְכֹהֵן הַמְסַיֵּעַ בְּבֵית הַגְּרָנוֹת לְדוּשׁ וְלִזְרוֹת כְּדֵי שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ הַתְּרוּמוֹת, וְתַנְיָא כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם הַמְסַיְּעִים בְּבֵית הַגְּרָנוֹת אֵין נוֹתְנִין לָהֶם תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת. אֲבָל אִם הָיָה בַּעַל מוּם וְאָמַר לוֹ תֵּן לִי שֶׁאֹכְלֶנּוּ, הוֹאִיל וַחֲזִי לֵיהּ לֹא הָוֵי כְּכֹהֵן הַמְסַיֵּעַ בְּבֵית הַגְּרָנוֹת:

בֵּין תְּמִים בֵּין בַּעַל מוּם. בֵּין בִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ וּבֵין עַכְשָׁיו, כָּל שָׁנָה דִּידֵיהּ רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ. וּבְכוֹר בַּעַל מוּם יָלְפִינַן שֶׁהוּא נִתָּן לַכֹּהֵן וְאוֹכְלוֹ בְּמוּמוֹ מִדִּכְתִיב (שם) וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָךְ, לְשׁוֹן רַבִּים, אֶחָד בְּכוֹר תָּם וְאֶחָד בְּכוֹר בַּעַל מוּם:

משנה ב

כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ. מִשֶּׁנּוֹלַד:

לְאַחַר שְׁנָתוֹ. כְּגוֹן בַּזְּמַן הַזֶּה דְּצָרִיךְ לְקַיְּמוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם:

אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ אֶלָּא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם. מִיּוֹם שֶׁנָּפַל בּוֹ הַמּוּם:

משנה ג

רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר. בְּמוּמִין שֶׁבָּעַיִן מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה דְּאָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִשְׁתַּנִּים לְאַחַר מִיתָה, שֶׁמִּפְּנֵי צַעַר מִיתָה הָעַיִן מִשְׁתַּנָּה, וְאַף עַל גַּב דְּהַשְׁתָּא מִתְחֲזֵי מוּם קָבוּעַ אִי הָוֶה חָזֵי לֵיהּ מֵחַיִּים הָוֶה מִתְחֲזֵי עוֹבֵר, וְלֹא שְׁרֵי אֶלָּא בְּמוּמִין שֶׁבַּגּוּף שֶׁאֵינָן מִשְׁתַּנִּים. וְרַבִּי מֵאִיר סָבַר גְּזֵרִינַן מוּמִין שֶׁבַּגּוּף שֶׁאֵינָן מִשְׁתַּנִּים אַטּוּ מוּמִין שֶׁבָּעַיִן שֶׁהֵן מִשְׁתַּנִּים. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר:

משנה ד

מָמְחֶה. הוּא שֶׁנִּטַּל רְשׁוּת מִן הַנְּשִׂיא אוֹ מִבֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְהַתִּיר בְּכוֹרוֹת. וְאַף עַל גַּב דְּבָעֲלְמָא מִי שֶׁלָּמַד בַּתּוֹרָה [שֶׁבִּכְתָב וְ]שֶׁבְּעַל פֶּה וְיוֹדֵעַ לִסְבּוֹר וּלְהַקִּישׁ וּלְהָבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר הוּא הַנִּקְרָא מֻמְחֶה, וּכְשֶׁהוּא נִכָּר וְיָדוּעַ וְיָצָא טִבְעוֹ אֵצֶל אַנְשֵׁי דּוֹרוֹ הוּא מֻמְחֶה לְרַבִּים, וְהוּא יָכוֹל לָדוּן יְחִידִי, וְאַף עַל גַּב דְּלֹא נָקַט רְשׁוּתָא מֵרֹאשׁ גּוֹלָה, לְעִנְיַן הֶתֵּר בְּכוֹרוֹת אֵינוֹ קָרוּי מֻמְחֶה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַתִּיר בְּכוֹרוֹת אֶלָּא אַחַר שֶׁיִּטֹּל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין הַסְּמוּכִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאֵין רְשׁוּת רֹאשׁ הַגּוֹלָה מוֹעִיל בָּזֶה:

וְיִשַּׁלֵּם מִבֵּיתוֹ. וּכְשֶׁהוּא מְשֻׁלֵּם לְכֹהֵן נוֹתֵן רְבִיעַ דְּמָיו אִם הִיא בְּהֵמָה דַּקָּה, וַחֲצִי דָּמָיו אִם הִיא גַּסָּה. וּמְשׁוּם הָכִי מְשֻׁלֵּם מֻחֲצָה, דְּמָמוֹן הַמֻּטָּל בְּסָפֵק חוֹלְקִים, דְּאִיכָּא לְמֵימַר אַפְסְדֵיהּ, דְּאִי לֹא הָוֶה שָׁרֵי לֵיהּ הַאי הָוֶה אָתֵי מֻמְחֶה גְּמוּר וְשָׁרֵי לֵיהּ וַהֲוָה אֶכִיל לֵיהּ וְהַשְׁתָּא בָּעֵי קָבוּרָה, וְאִיכָּא לְמֵימַר לָאו מִידֵּי אַפְסְדֵיהּ, דִּדְלָמָא לֹא הֲוָה בֵּיהּ מוּמָא, וּמֻמְחֶה גָּמוּר לֹא הָוֶה שָׁרֵי לֵיהּ, וְשָׁמָא לֹא הָוֶה נָפֵיל בֵּיהּ מוּם קָבוּעַ לְעוֹלָם עַד שֶׁיָּמוּת. וְהַאי דְּלֹא מְשֻׁלֵּם פַּלְגָא לְדַקָּה כְּמוֹ לְגַסָּה, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ טֹרַח גָּדוֹל לְגַדֵּל בְּהֵמָה דַּקָּה וְזֶה שֶׁהִתִּיר הַבְּכוֹר הִצִּילוֹ לַכֹּהֵן מִן הַטֹּרַח הַגָּדוֹל שֶׁהָיָה לוֹ לְהַטְפֵּל בָּהּ, דְּשָׁמָא אִם הֶרְאָהוּ לְאַחֵר לֹא הָיָה מַתִּירוֹ וְהָיָה לוֹ בּוֹ טִפּוּל מְרֻבֶּה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, לְהָכִי נָגְעוּ בָּהּ דְּלֹא מְשֻׁלֵּם אֶלָּא רְבִיעַ. וְרַמְבַּ"ם פֵּרְשָׁהּ בְּעִנְיָן אַחֵר. וְזֶה עִקָּר:

מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי וְיִשַּׁלֵּם מִבֵּיתוֹ. לְמַאן דְּדָאֵין דִּינָא דְּגַרְמֵי חַיָּב לְשַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁגָּרַם הֶפְסֵד לַחֲבֵרוֹ. וּמַאן דְּלֹא דָאֵין דִּינָא דְּגַרְמֵי מְפָרֵשׁ מַתְנִיתִין דַּוְקָא שֶׁנָּשָׂא וְנָתַן בַּיָּד.

זָכָה אֶת הַחַיָּב. מַשְׁכַּחַת לַהּ כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ מַשְׁכּוֹן לַמַּלְוֶה וְזֶה פָּטַר אֶת הַלּוֶה וְנָטַל אֶת הַמַּשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ מִיַּד הַמַּלְוֶה וְהֶחֱזִירוֹ לַלּוֶה.

וְטִמֵּא אֶת הַטָּהוֹר. נַמִּי מַשְׁכַּחַת לַהּ שֶׁנָּשָׂא וְנָתַן בַּיָּד, כְּגוֹן שֶׁהֵבִיאוּ לְפָנָיו טְהֹרוֹת לִשְׁאֹל עֲלֵיהֶן וְאָמַר טְמֵאוֹת הֵן וְנָטַל שֶׁרֶץ אֶחָד וְהִגִּיעוֹ בָּהֶן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְא בָּהֶן עוֹד סָפֵק וְיַעַמְדוּ דְּבָרָיו.

וְטָהֵר אֶת הַטָּמֵא. כְּגוֹן שֶׁלִּקַּח פֵּרוֹת טְהוֹרוֹת וְעֵרְבָן עִם פֵּרוֹת אֵלּוּ שֶׁטָּהֵר הוּא שֶׁלֹּא כַּדִּין וְטִמְּאָן:

וְאִם הָיָה מֻמְחֶה לְבֵית דִּין. שֶׁנָּטַל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין:

פָּטוּר. דִּלֹּא מָצֵי לְמֵימַר לֵיהּ אַמַּאי דָּיְנַת לֵיהּ הוֹאִיל וְלֹא בְּקִיאַת בְּדִינֵי:

הָאֵם שֶׁלָּהּ. רֶחֶם שֶׁלָּהּ:

וְהָאֶכִילָהּ רַבִּי טַרְפוֹן לְכֻלָּבִים. שֶׁשְּׁאָלוּ לוֹ עָלֶיהָ וְאָמַר טְרֵפָה וְהֶאֱכִילָהּ לְכֻלָּבִים:

שֶׁלֹּא תֵּלֵד. מִפְּנֵי שֶׁפָּרוֹת וַחֲזִירוֹת שֶׁלָּהֶן מְאֻחָּרוֹת וּמוֹכְרִים אוֹתָן בְּיֹקֶר, וְרוֹצִים שֶׁלֹּא יֵלְדוּ בְּמַלְכוּת אַחֶרֶת כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ צְרִיכִים לָהֶם, וְחוֹתְכִים הָאֵם שֶׁלָּהּ וְאֵינָהּ מֵתָה, הִלְכָךְ לָאו טְרֵפָה הִיא:

הָלְכָה חֲמוֹרָךְ טַרְפוֹן. הִפְסַדְתָּ חֲמוֹרָךְ, שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לְמָכְרוֹ כְּדֵי לְשַׁלֵּם דְּמֵי הַפָּרָה לִבְעָלֶיהָ:

שֶׁמֻּמְחֶה אַתָּה. חֲדָא וְעוֹד קָאָמַר לֵיהּ, חֲדָא דְּטוֹעֶה בִּדְבַר מִשְׁנָה הוּא, דְּמַתְנִיתִין הִיא בְּאֵלּוּ טְרֵפוֹת נִטְלָה הָאֵם שֶׁלָּהּ כְּשֵׁרָה, וְקָיְמָא לָן דְּטוֹעֶה בִּדְבַר מִשְׁנָה חוֹזֵר הַדִּין וְדָנִין אוֹתוֹ כָּרְאוּי וְאֵינוֹ מְשֻׁלָּם. וְעוֹד, אִי נַמִּי בְּשִׁקּוּל הַדַּעַת טָעִית דְּאִסּוּרְךָ אִסּוּר וְלֹא מָצֵית לְמֵהְדַּר וְנִמְצָא שֶׁאַתָּה הִפְסַדְתּוֹ, אֲפִלּוּ הָכִי פְּטוּר אַתָּה, לְפִי שֶׁאַתָּה מֻמְחֶה. וְשִׁקּוּל הַדַּעַת, הַיְנוּ כְּגוֹן תְּרֵי תַּנָּאֵי אוֹ תְּרֵי אֲמוֹרָאֵי דְּפָלְיֵי וְלֹא אִתְּמַר הִלְכָתָא לֹא כְּמַר וְלֹא כְּמַר, וְסוּגְיָן דְּעָלְמָא כְּחַד מִנַּיְהוּ, וְאָזַל הוּא וַעֲבַד כְּאִידָךְ, מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי וּמְשֻׁלָּם מִבֵּיתוֹ:

משנה ה

אֵין שׁוֹחֲטִין עַל פִּיו. דִּדְלָמָא מִשּׁוּם אַגְרָא קָא שָׁרֵי לֵיהּ:

כְּאִילָא. שֵׁם חָכָם הַדָּר בְּיַבְנֶה. וְחָסִיד הָיָה וְלֹא נֶחְשַׁד בְּכָךְ. וּבֵין אָמַר לְהוּ תָּמִים וּבֵין אָמַר לְהוּ בַּעַל מוּם הָיָה נוֹטֵל כָּל שְׂכָרוֹ:

אַרְבַּע אִסָּרוֹת בִּבְהֵמָה דַּקָּה וּבַגַּסָּה שִׁשָּׁה. גַּסָּה נְפִישׁ טִרְחָא, לְהַשְׁלִיכָהּ לָאֲרֻץ וְלִכְפּוֹתָהּ וְלִבְדֹּק מוּמָהּ, הִלְכָךְ שְׂכָרָהּ מְרֻבֶּה:

בֵּין תְּמִים בֵּין בַּעַל מוּם. וְאַף עַל גַּב דְּכִי אָמַר לֵיהּ תָּם הוּא לֹא אַהֲנֵי לֵיהּ וְלֹא מִידִּי, נוֹטֵל שְׂכָרוֹ, דְּאִי לֹא שְׁקֵיל אַגְרָא אָתוּ לְמֵחְשְׁדֵיהּ כִּי אָמַר בַּעַל מוּם הוּא. וּמִכָּאן דָּן הָרַמְבַּ"ם עַל הַשּׁוֹחֲטִים לָרַבִּים, שֶׁרָאוּי לָהֶם אוֹ שֶׁלֹּא יִטְּלוּ שָׂכָר כְּלָל אוֹ שֶׁיִּטְּלוּ שָׂכָר עַל הַנִּמְצָאוֹת נְבֵלָה אוֹ טְרֵפָה כְּמוֹ עַל הַנִּמְצָאוֹת כְּשֵׁרָה, דּוּמְיָא דְּרוֹאֵי מוּמֵי הַבְּכוֹר:

משנה ו

הַנּוֹטֵל שָׂכָר לָדוּן דִּינָיו בְּטֵלִים. דִּכְתִיב (דברים ד) רְאֵה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי ה', מָה אֲנִי בְּחִנָּם אַף אַתֶּם בְּחִנָּם. וּבְרַבָּנַי אַשְׁכְּנַז רָאִיתִי שֶׁעָרוּרִיָּה בְּדָבָר זֶה, שֶׁלֹּא יֵבוֹשׁ הָרַב הַנִּסְמָךְ רֹאשׁ יְשִׁיבָה לִטֹּל עֶשְׂרָה זְהוּבִים כְּדֵי לְהִיוֹת חֲצִי שָׁעָה עַל כְּתִיבַת

וּנְתִינַת גֵּט אֶחָד, וְהָעֵדִים הַחוֹתְמִים עַל הַגֵּט שְׁנֵי זְהוּבִים אוֹ זְהוּב לְכָל הַפָּחוֹת לְכָל אֶחָד, וְאֵין זֶה הָרֵב בְּעֵינַי אֶלָּא גַּזְלָן וְאַנָּס, לְפִי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאֵין נוֹתְנִים בְּעִירוֹ גֵּט שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּתוֹ, וְנוֹתֵן הַגֵּט בְּעַל כָּרְחוֹ צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן לוֹ כָּל חֻפְצוֹ. וְחוֹשֵׁשׁ אֲנִי לְגֵט זֶה שֶׁהוּא פָּסוּל, דְּהָא תְּנַן בְּמַתְנִיתִין הַנּוֹטֵל שָׂכָר לְדוֹן דִּינָיו בְּטֵלִין. לְהָעִיד עֵדוּתוֹ בְּטֵלָה:

לְהַזּוֹת. מִמֵּי חַטָּאת עַל טָמֵא מֵת:

לְקַדֵּשׁ. לְעָרֵב אֵפֶר חַטָּאת בְּמַיִם חַיִּים אֶל כֶּלִי:

אֵפֶר מִקְלֶה. אֵפֶר כִּירָה קְרוּיָה אֵפֶר מִקְלֶה. כְּלוֹמַר אֵפֶר בְּעָלְמָא שֶׁאֵין בָּהּ קְדֻשָּׁה:

אֲבָל אִם הָיָה. זֶה רוֹאֶה הַבְּכוֹרוֹת, אוֹ זֶה הַדַּיָּן אוֹ הָעֵד אוֹ הַמְקַדֵּשׁ, כֹּהֵן, וְהֶעֱבִירוֹ הַמּוֹלִיכוֹ עִמּוֹ בְּמָקוֹם טֻמְאָה וְטִמְאָהוּ מִתְרוּמָתוֹ, וּמַפְסִידוֹ שֶׁצָּרִיךְ לִקְנוֹת חֻלִּין וְלֶאֱכֹל וּדְמֵי חֻלִּין יְקָרִים מִדְּמֵי תְּרוּמָה, שֶׁהַחֻלִּין רְאוּיִין לַכֹּל וּתְרוּמָה אֵינָהּ רְאוּיָה אֶלָּא לְכֹהֲנִים טְהוֹרִים:

מַאֲכִילוֹ. זֶה הַמּוֹלִיכוֹ, וּמַשְׁקֵהוּ וְסָכוֹ:

וְנוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוֹעֵל. אִם הָיָה רָגִיל בִּמְלָאכָה כְּבֵדָה וְקָשָׁה וּמַרְוִיחַ בָּהּ הַרְבֵּה, אוֹמְדִים כַּמָּה אָדָם כָּזֶה רוֹצֶה לִטֹּל פָּחוֹת מִמַּה שֶּׁהָיָה מַרְוִיחַ בִּמְלָאכָה כְּבֵדָה וּלְהִתְעַסֵּק בִּמְלָאכָה זוֹ שֶׁהִיא קַלָּה, וְכָךְ נוֹתֵן לוֹ. וְכֵן מֻתָּר לְכָל דַּיָּן לִטֹּל שְׂכַר בַּטָּלָה כְּשֶׁהַבַּטָּלָה נִכֶּרֶת וּמְפֻרְסֶמֶת, וְלוֹקֵחַ מִשְּׁנֵי בַּעֲלֵי הַדִּין בְּשָׁוֶה. וְיוֹתֵר מִזֶּה אָסוּר:

משנה ז

הֶחָשׁוּד עַל הַבְּכוֹרוֹת. כֹּהֵן הֶחָשׁוּד לְהַטִּיל מוּם בַּבְּכוֹר:

בְּשַׂר צְבָאִים. שֶׁאָדֹם הוּא וּמַחֲלִיף בִּבְשַׂר עֵגֶל, וְזִמְנִין דִּמְזַבֵּן בְּכוֹר עֵגֶל תָּמִים וְאוֹמֵר שֶׁבְּשַׂר צְבִי הוּא, דְּאֵין לְחוּשׁ לִבְכוֹרָה:

וְלֹא עוֹרוֹת שֶׁאֵינָן עֲבוּדִים. אֲבָל עֲבוּדִים זְבָנִינַן מִנֵּיהּ, דְּאִי אִיתָא דִּבְכוֹר הֲוָה לֹא הֲוָה טָרַח בֵּיהּ, סָבַר שְׁמָעֵי בֵּי רַבָּנָן וּמַפְסְדֵי לֵיהּ מִנַּאי:

לוֹקְחִים מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שֶׁל נְקֵבָה. דְּמֵידַע יְדִיעַ. וְתַנָּא קַמָּא דְּאָסַר, סָבַר דִּלְמָא חָתֵיךְ לְזִכְרוּתֵיהּ וַעֲבִיד בֵּיהּ כְּמִין נְקֵבוּת, וְכִי מְשַׁיְּלֵי לֵיהּ מַה חִתּוּךְ זֶה שֶׁבִּמְקוֹם נְקֵבוּת, אוֹמֵר עִכְּבָרִים אֲכָלוּהוּ. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר:

מְלֵבֶן וְצוֹאִי. פֵּרְשׁוּ בַּגְּמָרָא דְּמְלֵבֶן מִצּוֹאִי קָאָמַר, כְּלוֹמַר מֻרְחָץ מִצּוֹאָתוֹ. וְלֹא אָמְרִינַן אִי דְּבְכוֹר הוּא לֹא מַפְסִיד טָרְחֵיהּ וְלֹא מְלַבֵּן לֵיהּ דְּסָבַר שְׁמָעֵי רַבָּנָן וּמַפְסְדֵי לֵיהּ מִנַּאי, דְּכֵיוָן דְּטָרְחֵיהּ זוּטָא הוּא טָרַח וּמְלַבֵּן לֵיהּ וְלֹא קָפִיד עֲלֵיהּ:

אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ טָווּי וּבְגָדִים. דְּאִי דְּבְכוֹר הוּא כֻּלֵּי הַאי לֹא טָרַח בֵּהּוּ, דְּקָפִיד אַטְרְחֵיהּ דִּלְמָא מַפְסְדֵי לֵיהּ מִנַּיהּ:

טָווּי וּבְגָדִים. לָאו בְּגָדִים מַמָּשׁ קָאָמַר. דְּהַשְׁתָּא טָווּי גְּרִידָא לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ, בְּגָדִים אֲרוּגִים מִבַּעְיָא. אֶלָּא בְּגָדִים הַיְנוּ לְבָדִים עֲשׂוּיִים מִצֶּמֶר שֶׁאֵינָן טְווּיִין:

משנה ח

הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. לִזְרֹעַ אוֹ לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה בִּסְפִיחֵי שְׁבִיעִית:

סָרָק. מְתֻקָּן בְּמַסְרֵק. דְּכֵיוָן דְּטִרְחֵיהּ זוּטָא לֹא קָפִיד:

אָרִיג. לָאו אָרִיג מַמָּשׁ. דְּהַשְׁתָּא טָווּי שֶׁרֵי אָרִיג מִבַּעְיָא, הֲרֵי בָּא לִכְלַל טָווּי קֹדֶם לְכֵן. אֶלָּא אָרִיג הַיְנוּ כְּעֵין שַׁרְשְׁרוֹת שֶׁעוֹשִׂין מִפִּשְׁתָּן שֶׁלֹּא נִטְווָה מֵעוֹלָם:

משנה ט

אַפִּלּוּ מַיִם וּמֶלַח. מִשּׁוּם קְנָס:

כֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ זִקַּת תְּרוּמוֹת. כָּל דָּבָר שֶׁתְּרוּמָה נוֹהֶגֶת בּוֹ. וְכָל, לְאַתּוֹיֵי קִרְבֵי דָּגִים שֶׁמְּעָרְבִין בָּהֶן שֶׁמֶן זַיִת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ זִיקַת תְּרוּמָה. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן:

משנה י

אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת. וְלוֹקְחִים מִמֶּנּוּ תְּבוּאָה בִּשְׁאָר שְׁנֵי הַשְּׁבוּעַ, וְאֵין מְעַשְּׂרִין מֵהֶן וַדַּאי אֶלָּא דְּמַאי. וְטַעֲמָא דְּחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית אֵין חָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת וְחָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת אֵין חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית, לְפִי שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מֵהֶן חֹמֶר שֶׁאֵינוֹ בַּחֲבֵרוֹ, שְׁבִיעִית אֵינָהּ צְרִיכָה לְהֶאֱכֵל לִפְנִים מֵחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לִפְנִים מִן הַחוֹמָה, הִלְכָּךְ אֵיכָא דַּחֲמִיר לֵיהּ עָנָשׁ מַעֲשֵׂר מֵעָנָשׁ שְׁבִיעִית. וּמַעֲשֵׂר אֵית לֵיהּ פְּדִיוֹן, וּשְׁבִיעִית כֵּיוָן שֶׁנֶּאֶסְרָה אֵין לָהּ פְּדִיוֹן, הִלְכָּךְ אֵיכָא דַּחֲמִיר עֲלֵיהּ שְׁבִיעִית מִמַּעֲשֵׂר:

הֶחָשׁוּד עַל זֶה וְעַל זֶה. כֵּיוָן דְּחָשׁוּד אַדְּאוֹרַיְתָא כָּל שֶׁכֵּן דְּחָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת, דְּמִדְּרַבָּנָן הוּא שֶׁיְּהֵא אָדָם אוֹכֵל חֻלִּין בְּטָהֳרָה:

וְיֵשׁ שֶׁחָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת. דְּרַבָּנָן, וְאֵינוֹ חָשׁוּד לִשְׁבִיעִית וּמַעֲשְׂרוֹת. דְּמַאן דְּחָשׁוּד אַדְּרַבָּנָן לֹא חָשׁוּד אַדְּאוֹרַיְתָא:

פרק ה

משנה א

כָּל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין. קָדָשִׁים שֶׁנִּפְגַּל בָּהֶם מוּם, אִם מוֹכְרִין אוֹתָן בְּיֹקֶר, טוֹבַת הֲנָאָה לַהֶקְדֵּשׁ הוּא. הִלְכָּךְ נִמְכָּרִים בְּאִטְלִיז, דְּהַיְנוּ שׁוּק שֶׁמּוֹכְרִים בּוֹ שְׁאָר בְּשַׂר חֻלִּין וְשָׁם נִמְכָּר בְּיֹקֶר:

וְנִשְׁקָלִין בְּלִטְרָא. לְהַמְכִּר כְּדֶרֶךְ שֶׁהַקַּצָּבִים מוֹכְרִים בְּשַׂר חֻלִּין. דְּמִתּוֹךְ שֶׁיְּכוֹלִים לִמְכֹּר בְּיֹקֶר מוֹסִיפִים בַּדָּמִים כְּשֶׁפּוֹדִים אוֹתָם מִן הַהֶקְדֵּשׁ:

חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר. שֶׁאִם נִמְכָּרִים בְּיֹקֶר הֲנָאָתָן לַבְּעָלִים. בְּכוֹר הֲנָאָתוֹ לַכֹּהֵן, דִּבְשַׂר בְּכוֹר נֶאֱכָל לְכָל אָדָם וְהַכֹּהֵן מוֹכְרוֹ וְנוֹטֵל דָּמָיו, וְלַכֹּהֲנֵי קְרֵי בְּעָלִים שֶׁל בְּכוֹר. וּמְשׁוּם הֲנָאַת הֶדְיוֹט לֹא מְזַלְזְלִינַן בַּקָּדָשִׁים לִנְהֹג בָּהֶן מִנְהַג חֻלִּין לְמָכְרָן בָּאִטְלִיז, אֶלָּא בְּבֵיתוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יִקְפְּצוּ עֲלֵיהֶם בְּנֵי אָדָם כָּל כָּךְ. וְאֵין נִשְׁקָלִים בְּלִטְרָא אֶלָּא בְּאַמָּד, וְאִם יַפְסִיד לֵית לָן בָּהּ:

וְשׁוֹקְלִין מָנֶה כְּנֶגֶד מָנֶה בַּבְּכוֹר. שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ חֻתִּיכַת בְּשַׂר חֻלִּין שֶׁנִּשְׁקְלָה בְּלִטְרָא יָכוֹל לִשְׁקֹל בְּשַׂר בְּכוֹר כְּנֶגְדָּהּ. אֲבָל מַעֲשֵׂר אֵין שׁוֹקְלִים מָנֶה כְּנֶגֶד מָנֶה, דְּמֵחֲזֵי כְּאִלּוּ מוֹכְרוֹ, וּבֶהֱמַת מַעֲשֵׂר אָסוּר לְמָכְרָהּ כְּלָל מִשּׁוּם דְּלֹא כְתִיב בָּהּ לֹא יִפָּדֶה כְּדֶרֶךְ שֶׁכָּתוּב בַּבְּכוֹר אֶלָּא לֹא יִגָּאֵל, וְשָׁנִינוּ בְּסִפְרֵי בְּכוֹר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ לֹא יִפָּדֶה, הוּא נִמְכָּר, מַעֲשֵׂר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ לֹא יִגָּאֵל אֵינוֹ נִמְכָּר לֹא חַי וְלֹא שָׁחוּט וְלֹא תְמִים וְלֹא בַעַל מוּם:

משנה ב

לֹא יִמָּנֶה יִשְׂרָאֵל עִם הַכֹּהֵן. לֶאֱכֹל עִמּוֹ בַּחֲבוּרָה מִבְּשַׂר בְּכוֹר בַּעַל מוּם. שֶׁאֵין נִמְנִין עַל הַבְּכוֹר אֶלָּא חֲבוּרָה שֶׁכֻּלָּהּ כֹּהֲנִים, דִּכְתִיב (במדבר יח) וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לְךָ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין, מָה חָזֶה וְשׁוֹק כֹּהֲנִים אֵין יִשְׂרָאֵל לֹא, אַף בְּכוֹר בֵּין תְּמִים בֵּין בַּעַל מוּם כֹּהֲנִים אֵין יִשְׂרָאֵל לֹא:

וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין וַאֲפִלּוּ נָכְרִי. דִּכְתִיב (דברים יב) כַּצְּבִי וְכָאַיָּל, מַה צְּבִי וְאַיָּל אֲפִלּוּ נָכְרִי, אַף בְּכוֹר נַמִּי. וּקְרָא דִּכְתִיב (במדבר יח) וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לְךָ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין, בְּבְכוֹר תְּמִים דִּוְקָא מִשְׁתַּעֵי:

שֶׁאָחֲזוּ דָּם. חֹלִי שֶׁהוּא מְסֻתָּכָן בּוֹ מֵרִבּוּי הַדָּם:

אֵין מַקִּיזִין לוֹ דָּם. וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה בּוֹ מוּם. דְּמִתּוֹךְ שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ, אִי שָׂרִית לֵיהּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹשֶׂה בּוֹ מוּם אָתֵי לְמֶעֱבַד בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה בּוֹ מוּם:

וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בּוֹ מוּם. שֶׁלֹּא יִסְדֹּק רֹאשׁ אָזְנוֹ אוֹ נִיב שִׁפָּתָיו בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא יוּכַל לַחֲזֹר וּלְהֵרָפֵא. דְּסָבְרֵי רַבָּנָן כָּל שֶׁכֵּן דְּאִי לֹא שָׂרִית לֵיהּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ מוּם אָתֵי לְמֶעֱבַד אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוּם:

לֹא יִשָּׁחֵט עָלָיו. הוֹאִיל וְהוּא הִטִּילוֹ. עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם אַחֵר:

יַקִּיז. אַף בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה בּוֹ מוּם, אִם הוּא צָרִיךְ לְהַקִּיז מֵאוֹתוֹ אֵבֶר. וְלֹא יַנִּיחֻנּוּ שֶׁיָּמוּת. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא הִטִּיל הַמּוּם בְּיָדָיו יִשָּׁחֵט עָלָיו. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן:

משנה ג

הַצּוֹרֵם. הַפּוֹגֵם. וּבְכֹהֵן אֵירֵי, שֶׁפּוֹגֵם אֹזֶן הַבְּכוֹר כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה חֻלִּין בְּיָדוֹ:

הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁחֲט עוֹלָמִית. וַאֲפִלּוּ נָפַל בּוֹ מוּם אַחֵר. מִשּׁוּם קִנָּס, לְפִי שֶׁעָבַר וְהִטִּיל מוּם בַּקָּדָשִׁים. שֶׁהַמַּטִּיל מוּם בַּקָּדָשִׁים סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים, וַאֲפִלּוּ עָשָׂה מוּם בְּבַעַל מוּם. דִּכְתִיב (ויקרא כב) כָּל מוּם לֹא יִהְיֶה בּוֹ, קְרֵי בֵּיהּ לֹא יְהַיֶּה בּוֹ, שֶׁלֹּא יַטִּיל בּוֹ מוּם. וּמַדַּהֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב מוּם וְכָתַב כָּל מוּם, לְרַבּוֹת אֲפִלּוּ בַּעַל מוּם שֶׁלֹּא יַטִּיל בּוֹ מוּם:

כְּשֶׁיִּוָּלֵד לוֹ מוּם אַחֵר יִשְׁחֹט עָלָיו. וַאֲפִלּוּ בְּאוֹתוֹ מוּם עַצְמוֹ, אִם מֵת הַמַּטִּיל אֶת הַמּוּם, בְּנוֹ שׁוֹחֵט אֲחֲרָיו עַל אוֹתוֹ הַמּוּם. דִּלְדִידֵיהּ קָנְסוּ רַבָּנָן, לְבָרֵיהּ לֹא קָנְסוּ רַבָּנָן. וְכֵן הֲלָכָה:

וּשְׁעָרוֹ מָדֳלָדֶל. לְפִי שֶׁלֹּא נִגְזַז מֵעוֹלָם:

קַסְדּוֹר. מְמֻנֶּה מֵהַמֶּלֶךְ:

מַה טִּיבוֹ שֶׁל זֶה. שֶׁהִנִּיחוּהוּ לְהַזְקִין כָּל כָּךְ:

פְּגִיוֹן. סַכִּין שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי פִּיּוֹת קְרוּי פְּגִיוֹן:

וְהִתִּירוּהוּ. אַף עַל פִּי שֶׁהַנָּכְרִי נִתְכַּוֵּן לְהַטִּיל בּוֹ מוּם, כֵּיוָן דְּשֶׁלֹּא מִדַּעַת יִשְׂרָאֵל עָשָׂה, שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיִשְׂרָאֵל:

רָאָה שֶׁהִתִּירוּ וְהָלַךְ וְצָרַם בְּאָזְנֵי בְּכוֹרוֹת אֲחֵרִים. כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיִשְׂרָאֵל. נַעֲשָׂה כְּאִלּוּ אָמַר לוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁיַּעֲשֶׂהוּ וְאָסוּר:

הָיוּ תִּינוֹקוֹת מְשַׂחֲקִים. וּצְרִיכָא לְאַשְׁמְעִינַן קַסְדּוֹר נָכְרִי וְתִינוֹקוֹת. דְּאִי אַשְׁמְעִינַן קַסְדּוֹר, הֲוָה אָמֵינָא בְּנָכְרִי הוּא דְּשָׁרֵי דִּלְיָכְא לְמִגְזַר דִּלְמָא אָתֵי לְמִסְרַךְ וְלִלְמֹד לְהַטִּיל מוּם בַּקָּדָשִׁים, דְּסִרְכֵיהּ דְּנָכְרִי לֹא אִכְפַּת לָן שֶׁהֲרֵי נֶהוּג הוּא בְּאִסּוּרִין, אֲבָל קָטָן דְּאִי שָׁרֵית לֵיהּ אָתֵי לְמִסְרַךְ אֵימָא לֹא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן תִּינוֹקוֹת הֲוָה אָמֵינָא תִּינוֹק הוּא דְּשָׁרוּ רַבָּנָן, דְּמַאן דְּחָזֵי לֹא אָתֵי לְמֵימַר נַמִּי אִי הֲוָה שָׁדֵי בֵּיהּ גָּדוֹל מִנָּא הֲוָה מִשְׁתְּרֵי, דְּקָטָן בְּגָדוֹל לֹא מִחַלַּף, אֲבָל נָכְרִי גָּדוֹל דְּאָתֵי לְאַחלוֹפֵי בְּגָדוֹל יִשְׂרָאֵל אֵימָא לֹא, צְרִיכִי:

כֹּל שֶׁהוּא לְדַעְתּוֹ אָסוּר. לַאֲתוֹיֵי גְּרָמָא. כְּגוֹן שֶׁיּוֹלִיךְ הַבְּהֵמָה בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בַּרְזֶל כְּדֵי שֶׁתִּכָּשֵׁל בּוֹ וְיִפֹּל בָּהּ מוּם:

וְשֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ מֻתָּר. לַאֲתוֹיֵי אִם הָיָה יִשְׂרָאֵל מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ וְאוֹמֵר בִּפְנֵי הַנָּכְרִי בְּכוֹר זֶה אִם נָפַל בּוֹ מוּם הֱיֵינוּ אוֹכְלִים אוֹתוֹ, וְשָׁמַע הַנָּכְרִי וְהִטִּיל בּוֹ מוּם, מֻתָּר:

משנה ד

הָיָה בְּכוֹר רוֹדְפוֹ כו' הֲרֵי זֶה יִשְׁחֹט עָלָיו. וְלֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁבְּעָטוֹ בִּשְׁעַת רְדִיפָה, אֲבָל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת רְדִיפָה לֹא:

הָרָאוּיִין לָבֹא בִּידֵי אָדָם. שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר אָדָם הִטִּילָם בּוֹ. כְּגוֹן נִסְמֵית עֵינוֹ, נִקְטְעָה יָדוֹ, נִסְדְּקָה אָזְנוֹ:

רוֹעִים יִשְׂרָאֵל נֶאֱמָנִים. יִשְׂרָאֵל הָרוֹעֶה בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל כֹּהֵן נֶאֱמָן לוֹמַר עַל הַמּוּמִין שֶׁנִּפְלוּ בִּבְהֶמְתּוֹ שֶׁל כֹּהֵן שֶׁמֵּאֲלֵיהֶם אֵרְעוּ וְיֹאכְלֶנּוּ בְּעָלָיו הַכֹּהֵן בְּמוּמוֹ. וְלֹא חָשְׁדִינַן לֵיהּ שֶׁמָּא עַל יְדֵי אָדָם בָּא זֶה הַמּוּם בְּכַוָּנָה וְרוֹעֶה זֶה מְשַׁקֵּר וּבָא לְהַתִּירוֹ כְּדֵי שֶׁיִּשְׁחָטֶנּוּ רַבּוֹ כֹּהֵן וְיַאֲכִילֶנּוּ מִמֶּנּוּ, שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל מֻתָּר לֶאֱכֹל מִן הַבְּכוֹר בַּעַל מוּם כְּשֶׁהַכֹּהֵן נוֹתֵן לוֹ מִמֶּנּוּ, בְּהָכִי לֹא חָשְׁדִינַן לֵיהּ, דִּלְגַּיְמָה מֵעֶטֶת כָּזוֹ לֹא חָיְשִׁינַן שֶׁיְּשַׁקֵּר הָרוֹעֶה וְיַעֲבֹר עֲבֵרָה בַּעֲבוּר הֲנָאַת לְגַיְמָה בִּלְבַד:

רוֹעִים כֹּהֲנִים. רוֹעִים שֶׁהֵם כֹּהֲנִים: **אֵין נֶאֱמָנִים**. כְּשֶׁרוֹעִים בְּהֶמְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. דְּנֶחֱשָׁד הַאי כֹּהֵן רוֹעֶה שֶׁהוּא עַצְמוֹ הִטִּיל בּוֹ מוּם, דְּמֵימַר אָמַר הַאי רוֹעֶה, לֹא שְׁבִיק רַבִּי לְדִידִי וְיַהֲבֵיהּ לְכֹהֵן אַחֲרִינָא. וְהוּא הַדִּין דְּכֹהֵן רוֹעֶה אֵין נֶאֱמָן לְהָעִיד עַל הַבְּכוֹר שֶׁל כֹּהֵן אַחֵר, דְּחָיְשִׁינַן לְגוֹמְלִים, דְּסָבַר אֲעִידְנוּ עַכְשָׁיו וְיִהֵא גּוֹמֵל לִי כְּשֶׁיִּתֵּן לִי יִשְׂרָאֵל בְּכוֹר תָּם וְאַטִּיל בּוֹ מוּם וְיָבֹא כֹּהֵן זֶה וְיַעִידֵנִי שֶׁמֵּאֲלֵיו נָפַל בּוֹ מוּם:

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר נֶאֱמָן הוּא עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ וְאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל שֶׁל עַצְמוֹ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל פָּלֵיג אַתַּנָּא קַמָּא, וְסָבַר דְּלֹא נֶחְשְׁדוּ כֹּהֲנִים אֶלָּא עַל בְּכוֹר עַצְמוֹ שֶׁכְּבָר נְתָנוֹ לוֹ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ בֵּין רַבּוֹ בֵּין אַחֵר לֹא נֶחְשְׁדוּ עָלָיו:

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כָּל הֶחָשׁוּד עַל דָּבָר לֹא דָנוֹ וְלֹא מְעִידוֹ. וְאִיכָּא בֵּין רַבִּי מֵאִיר לְתַנָּא קַמָּא, דְּלְרַבִּי מֵאִיר בְּכוֹר כֹּהֵן שֶׁנִּפַּל בּוֹ מוּם צָרִיךְ שְׁנַיִם מִן הַשּׁוּק לְהָעִיד עָלָיו, וְעַד אֶחָד אֲפִלּוּ שֶׁאֵינוֹ כֹּהֵן אֵין מוֹעִיל בּוֹ. וּלְתַנָּא קַמָּא דַּוְקָא כֹּהֵן אֵינוֹ נֶאֱמָן לְהָעִיד עַל בְּכוֹרוֹ שֶׁל כֹּהֵן, דְּחָיְשִׁינַן לְגוֹמְלִים, אֲבָל שֶׁאֵינוֹ כֹּהֵן אֲפִלּוּ אֶחָד מֵעִיד נֶאֱמָן לְהַתִּירוֹ. וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר אֲפִלּוּ בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ שֶׁל כֹּהֵן נֶאֱמָנִים, דְּדַוְקָא אֵיהוּ גּוּפֵיהּ עַל שֶׁל עַצְמוֹ אֵינוֹ נֶאֱמָן. וְאִשְׁתּוֹ נַמִּי אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּגוּפוֹ. וַהֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל:

משנה ה

הֲרֵאִיתִי בְכוֹר זֶה. לְחָכָם, וְאָמַר לִי שֶׁמּוּם קָבוּעַ הוּא, וְשׁוֹחֲטוֹ, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיוּ לוֹ עֵדִים שֶׁלֹּא הִטִּילוּ בּוֹ. שֶׁהַכֹּהֲנִים חֲשׁוּדִים לְהַטִּיל מוּם בַּבְּכוֹר כְּדֵי לְמָכְרוֹ וּלְהַאֲכִילוֹ כְּחֻלִּין, אֲבָל אֵין חֲשׁוּדִין לֶאֱכֹל קָדָשִׁים תְּמִימִים בַּחוּץ וְלוֹמַר עַל מוּם עוֹבֵר שֶׁהוּא קָבוּעַ. וְכֹהֵן שֶׁהוּא מֻמְחֶה נֶאֱמָן לְדוֹן עַל מוּם הַבְּכוֹר שֶׁהוּא קָבוּעַ וּלְהַתִּירוֹ. וְכֵן נֶאֱמָן הַכֹּהֵן לוֹמַר בְּכוֹר זֶה נָתַן לִי יִשְׂרָאֵל בְּמוּמוֹ, שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהִגָּלוֹת אִם נְתָנוֹ לוֹ יִשְׂרָאֵל בְּמוּמוֹ אִם לָאו, וּמִלְּתָא דַּעֲבִידָא לְאִגַּלּוֹיֵי לֹא מְשַׁקְּרֵי בָּהּ אֱינָשֵׁי:

הַכֹּל נֶאֱמָנִים עַל מוּמֵי הַמַּעֲשֵׂר. הַכֹּהֲנִים חַיָּבִים לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה כְּיִשְׂרָאֵל. וְהַכֹּל נֶאֱמָנִים לוֹמַר עַל מוּם שֶׁנַּעֲשָׂה בְּבֶהֱמַת מַעֲשֵׂר דְּשֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה הָיָה, וַאֲפִלּוּ הַבְּעָלִים. מִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי שָׁדֵי בֵּיהּ מוּמָא בְּכֻלֵּיהּ עָדְרֵיהּ קֹדֶם שֶׁיְּעַשֵּׂר, וְנִמְצָא הַמַּעֲשֵׂר בַּעַל מוּם:

שֶׁנִּסְמֵית עֵינוֹ שֶׁנִּקְטְעָה יָדוֹ. דְּהַיְינוּ מוּם מֻבְהָק:
בְּנֵי הַכְּנֶסֶת. כְּלוֹמַר שֶׁאֵינָן חֲכָמִים. וְהֵנֵי מִלֵּי בְּמָקוֹם שֶׁאֵין יָחִיד מֻמְחֶה, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ יָחִיד מֻמְחֶה אֵינוֹ נִשְׁחָט אֶלָּא עַל פִּי מֻמְחֶה, וַאֲפִלּוּ בְּמוּם מֻבְהָק. דּוּמְיָא דַּהֲפָרַת נְדָרִים שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ יָחִיד מֻמְחֶה אֵין שְׁלֹשָׁה הֶדְיוֹטוֹת מוֹעִילִים:
אֲפִלּוּ הָיוּ שָׁם עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. אֲפִלּוּ הָיְתָה סַנְהֶדְרִין בַּמָּקוֹם וְאֵין שָׁם אֶחָד שֶׁנָּטַל רְשׁוּת לְהַתִּיר מוּמֵי הַבְּכוֹר, אֵינוֹ נִשְׁחָט עַל פִּיהֶם וַאֲפִלּוּ בְּמוּם מֻבְהָק, עַד שֶׁיִּהְיֶה שָׁם מֻמְחֶה. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי:

משנה ו

הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר. וּמָכַר מִבְּשָׂרוֹ וְנוֹדַע לָנוּ שֶׁלֹּא הֶרְאָהוּ לְחָכָם:
מַה שֶּׁאָכְלוּ. הַלּוֹקְחִים אָכְלוּ:
וַיַּחֲזִיר לָהֶם אֶת הַדָּמִים. מִשּׁוּם קְנָס. שֶׁהֶאֱכִילָם בְּשַׂר אִסּוּר:
מְכָרוּהוּ. הַלּוֹקְחִים לְנָכְרִי, הוֹאִיל וְלֹא גָּרַם לָהֶם אִסּוּרָא, יְשַׁלְּמוּ לוֹ דְּמֵי טְרֵפָה כְּמוֹ שֶׁהִיא נִמְכֶּרֶת בְּזוֹל, וְהוּא יַחֲזִיר לָהֶם אֶת הַמּוֹתָר. וְגַבֵּי בְּכוֹר לֹא תָּנֵי מְכָרוּהוּ לְנָכְרִי, דִּבְכוֹר תָּמִים אָסוּר בַּהֲנָאָה:

פרק ו

משנה א

עַל אֵלּוּ מוּמִין. נִפְגָּמָה. אֵין פְּגִימָה בְּלֹא חֶסְרוֹן. אֲבָל סָדֵק מַשְׁמַע נַמִּי בְּלֹא חֶסְרוֹן. וְשִׁעוּר פְּגִימָה, כְּדֵי שֶׁתַּחְגֹּר בָּהּ צִפֹּרֶן:
הַסָּחוּשׁ. תְּנוּפַּ הָאוֹן שֶׁקּוֹרִין טנרו"ם בְּלַעַ"ז:
אֲבָל לֹא מִן הָעוֹר. דְּעוֹר הַדַּר בָּרִיא וְלֹא הָוֵי מוּמָא. וְהַאי עוֹר הַיְינוּ אַלְיָה רַכָּה שֶׁל אֹזֶן:
נִקְּבָה מִלֹּא כַרְשִׁינָה. שֶׁיֵּשׁ בַּחֲלַל הַנֶּקֶב שִׁעוּר גַּרְגִּיר שֶׁל כַּרְשִׁינָה, בֵּין שֶׁהַנֶּקֶב אָרֹךְ בֵּין עָגֹל, אִם יֵשׁ בְּכֻלָּן כְּדֵי לְהַצְטָרֵף בַּחֲלָלוֹ כְּשִׁעוּר גַּרְגִּיר שֶׁל כַּרְשִׁינָה, הֲרֵי זֶה מוּם:
שֶׁתְּהֵא נִפְרָכֶת. נַעֲשֵׂית פֵּרוּכִים וּפְתִיתִים כְּשֶׁמְּמַשְׁמְשִׁים בָּהּ. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. וְכָל הֲנֵי מוּמִין דַּחֲשִׁיב בְּמַתְנִיתִין שֶׁשּׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן אֶת הַבְּכוֹר יָלְפִינַן מִקְּרָאֵי, דִּכְתִיב (דברים טו) וְכִי יִהְיֶה בּוֹ מוּם, כָּלֵל. פִּסֵּחַ אוֹ עִוֵּר, פָּרַט. כָּל מוּם רַע, חָזַר וְכָלַל. כָּלַל וּפָרַט וְכָלַל, אִי אַתָּה דָן אֶלָּא כְּעֵין הַפָּרָט. מָה הַפָּרָט מְפֹרָשׁ מוּמִין שֶׁבְּגָלוּי וְאֵינוֹ חוֹזֵר, אַף כָּל מוּמִין שֶׁבְּגָלוּי וְאֵינוֹ חוֹזֵר:

משנה ב

רֵיס שֶׁל עַיִן. עַפְעַף שֶׁל עַיִן:

הֲרֵי בְעֵינָיו. כְּלוֹמַר הֲרֵי שֵׁיֵּשׁ בְּעֵינָיו:

דַּיק. טיל"א בְּלַעַ"ז:

חֻלָּזוֹן נָחָשׁ. הַיְנוּ חִלָּזוֹן הַיְנוּ נָחָשׁ, וְקוֹרֵהוּ נָחָשׁ שֶׁעָשׂוּי מְנֻמָּר כְּנָחָשׁ. וְהוּא בָּשָׂר נוֹסָף הַנִּמְשָׁךְ וְחוֹפֶה קְצָת מִן הַשָּׁחֹר שֶׁבָּעַיִן, וְקוֹרִין לוֹ בַּעֲרָבִי טפר"א, כְּמוֹ שֶׁקּוֹרִין לַצִּפֹּרֶן טַפְרָא, לְפִי שֶׁהוּא חוֹפֶה אֶת הָעַיִן כְּדֶרֶךְ שֶׁהַצִּפֹּרֶן חוֹפָה בְשַׂר הָאֶצְבַּע:

וְעֶנָב. שֶׁיֵּשׁ בְּעֵינוֹ כְּגַרְגִּיר שֶׁל עֲנָב:

לָבָן הַפּוֹסֵק בַּסִּירָא. סִירָא הַיְנוּ שׁוּרָה שֶׁבָּעַיִן סְבִיב הַשָּׁחֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ מַרְאִית הָעַיִן בָּאָה. וְאִם חוֹט לָבָן יוֹצֵא מִן הַלָּבָן שֶׁבָּעַיִן וּפוֹסֵק אוֹתָהּ שׁוּרָה וְנִכְנָס בַּשָּׁחֹר הֲוֵי מוּם:

שָׁחֹר וְנִכְנָס בַּלָּבָן. אִם חוֹט אֶחָד שָׁחֹר יוֹצֵא מִן הַשָּׁחֹר שֶׁבָּעַיִן וּפוֹסֵק בַּסִּירָא וְנִכְנָס בַּלָּבָן:

אֵינוֹ מוּם שֶׁאֵין מוּמִין בַּלָּבָן. דְּלָאו עַיִן הוּא אֶלָּא שֶׁמַּן הָעַיִן:

משנה ג

חֲוָרַיִד. כְּמִין טִפִּין לְבָנוֹת בָּעַיִן. תַּרְגּוּם לָבָן, חִיוַר:

וְהַמַּיִם. הַיְּוֹרְדִים אֶל הָעַיִן וּמוֹנְעִים הָרְאוּת:

הַקְּבוּעִים. אַתַּרְוַיְהוּ קָאֵי, אַחֲוָרַיִד וְהַמַּיִם:

בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים יוֹם. בְּכָל עֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה יוֹם שֶׁהוּא שְׁלִישׁ הַזְּמַן שֶׁל שְׁמוֹנִים יוֹם בְּקֵרוּב בּוֹדְקִים אוֹתוֹ אִם הָלַךְ הַחֲוָרַיִד. וְאִם הָלַךְ, אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר, מוֹנִין לוֹ שְׁמוֹנִים יוֹם מִיּוֹם שֶׁחָזַר. וְאֵין הַחֲוָרַיִד קָבוּעַ עַד שֶׁיַּעֲמֹד שְׁמוֹנִים יוֹם. וְאִי לֹא בְּדָקוּהוּ בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא הַחֲוָרַיִד שָׁם בְּיוֹם שְׁמוֹנִים לֹא הֲוֵי מוּם, דְּשֶׁמָּא בֵּינְתַיִם הָלַךְ וְחָזַר. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס:

אֵלּוּ הֵן הַמַּיִם הַקְּבוּעִים. כְּלוֹמַר בְּמַאי יָדְעִינַן אִי קְבוּעִים אוֹ עוֹבְרִים:

אָכַל לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל גְּשָׁמִים. אִם הֶאֱכִילוּהוּ לִרְפוּאָה תֶּבֶן וְחָצִיר שֶׁקּוֹרִין פיינ"ו בְּלַעַ"ז:

לַח. הַגָּדֵל בָּאָדָר וַחֲצִי נִיסָן:

וְיָבֵשׁ. הַגָּדֵל בָּאֱלוּל וַחֲצִי תִּשְׁרֵי:

שֶׁל גְּשָׁמִים. הַיְנוּ שֶׁגָּדֵל בִּשְׂדֵה בֵּית הַבַּעַל. וּמַתְנִיתִין חַסּוֹרֵי מִחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי, אָכַל לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל גְּשָׁמִים הֲרֵי זֶה מוּם, שֶׁל בֵּית הַשְּׁלָחִין אֵינוֹ מוּם. וְדִגְשָׁמִים נַמֵּי, אָכַל יָבֵשׁ וְאַחַר כָּךְ אָכַל לַח אֵינוֹ מוּם, עַד שֶׁיֹּאכַל יָבֵשׁ אַחַר הַלַּח:

שֶׁל בֵּית הַשְּׁלָחִין. אֶרֶץ הַצְּרִיכָה לְהַשְׁקוֹת לֹא הֲוֵי רְפוּאָה, וְלֹא בָּדְקִינַן בֵּיהּ:

אָכַל יָבֵשׁ וְאַחַר כָּךְ לַח. לִרְפוּאָה, אֵין זוֹ רְפוּאָתוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְרַפֵּא בָּכָךְ אֵינוֹ מוּם:

עַד שֶׁיֹּאכַל יָבֵשׁ אַחַר הַלָּח. זוֹ הִיא דֶּרֶךְ רְפוּאָתוֹ, תֶּבֶן וְחָצִיר הַגָּדֵל בָּאָדָר וַחֲצִי נִיסָן מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בָּאָדָר וַחֲצִי נִיסָן, וְתֶבֶן וְחָצִיר הַגָּדֵל בֶּאֱלוּל וַחֲצִי תִּשְׁרֵי מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בֶּאֱלוּל וַחֲצִי תִּשְׁרֵי. דְּלֹא שָׁחְטִינַן לֵיהּ עַד שֶׁיַּעַבְרוּ עָלָיו כָּל יְמֵי הַקַּיִץ וְיִבְדֹּק בִּשְׁנֵיהֶם,

וְאִם לֹא נִתְרַפֵּא הֲוֵי מוּם. וְצָרִיךְ שֶׁיֹּאכַל מֵהֶם לֹא פָּחוֹת מִכַּגְרוֹגֶרֶת בְּכָל סְעֻדָּה וּסְעֻדָּה כָּל שִׁלְשָׁה חֲדָשִׁים בְּתְחִלַּת הַסְּעֻדָּה וּלְאַחַר שֶׁשָּׁתָה, וְלֹא יִהְיֶה כָּפוּת בְּשָׁעָה שֶׁאוֹכֵל הָעֲשָׂבִים הַלָּלוּ לִרְפוּאָה, וְלֹא יִהְיֶה יְחִידִי אֶלָּא עִם חֲבֵרָיו, בַּשָּׂדֶה וְלֹא בְתוֹךְ הָעִיר. וְאִם שָׁלְמוּ כָּל הַתְּנָאִים הַלָּלוּ וְלֹא נִתְרַפֵּא הֲוֵי מוּם וְשׁוֹחֲטִין עָלָיו:

משנה ד

חָטְמוֹ שֶׁנִּקַּב וְכוּ'. וְהוּא שֶׁנִּקְּבוּ מְחִצּוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁל חֹטֶם, שֶׁהַנֶּקֶב נִרְאֶה מִבַּחוּץ. אֲבָל אֵינוֹ נִרְאֶה אֶלָּא מִבִּפְנִים כְּגוֹן שֶׁנִּקְּבָה מְחִצָּה הַחוֹלֶקֶת אֶת הַחֹטֶם, אֵינוֹ מוּם, שֶׁסְּתָר הוּא, וַאֲנַן יָלְפִינַן מִכֹּל וּפָרַט וּכְלָל דְּמוּמִין שֶׁבַּגְלוּי בָּעִינַן:

שֶׁנִּפְגַּם. וְיֵשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן:

שֶׁנִּסְדַּק. וְאֵין בּוֹ חֶסְרוֹן. וְשִׁעוּר פְּגִימָה, כְּדֵי שֶׁתִּתְחַגֵּר בָּהּ צִפֹּרֶן:

שְׁפָתוֹ. שׁוּרָה חִיצוֹנָה שֶׁל שָׂפָה. כְּלוֹמַר חֲדָה הַחִיצוֹן:

חִטָּיו הַחִיצוֹנִיּוֹת. הַשִּׁנַּיִם שֶׁבְּאֶמְצַע הַפֶּה:

שֶׁנִּפְגְּמוּ. נֶחְסְרוּ:

נִגְמְמוּ. נִמּוֹקוּ, וְלֹא נִשְׁאַר מֵהֶם אֶלָּא רֹשֶׁם מֻעָט, וְאֵינָן בּוֹלְטוֹת כְּמוֹ שֶׁרְגִילִים לִהְיוֹת:

וְהַפְּנִימִיּוֹת. שִׁנַּיִם הַגְּדוֹלוֹת שֶׁקּוֹרִין משילא"ש, שֶׁנֶּעֱקְרוּ לְגַמְרֵי. אֲבָל נִפְגְּמוּ וְנִגְמְמוּ לֹא הֲוֵי מוּם:

אֵין בּוֹדְקִין מִן הַמַּתְאִימוֹת וְלִפְנִים. שִׁנַּיִם הַגְּדוֹלוֹת שֶׁאַחַת נִרְאֵית כִּשְׁתַּיִם וַעֲשׂוּיוֹת כִּתְאוֹמוֹת, מִשָּׁם וְלִפְנִים אֵינוֹ נֶחְשָׁב מוּם מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֵתֶר. וְהֵן עַצְמָן שֶׁנֶּעֱקְרוּ לֹא הֲוֵי מוּם. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס:

משנה ה

הַזּוֹבָן. הַנִּרְתֶּקֶת שֶׁל בְּהֵמָה חָבוּי בּוֹ. כְּשֶׁנִּפְגַּם הֲוֵי מוּם דְּלֹא הָדַר בָּרְיָא, אֲבָל נִטַּל לֹא הֲוֵי מוּם, דְּחוֹזֵר לְאֵיתָנוֹ:

עָרְיָה שֶׁל נָקֵבָה. בֵּית הָעֲרָוָה הַבּוֹלֵט לַחוּץ וְנִרְאֶה עַל שְׂאָר שֶׁטַח הַגּוּף:

בְּמַקְדְּשִׁים. בִּשְׁאָר קָדְשִׁים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן נְקֵבָה, כְּגוֹן שְׁלָמִים, דְּאִלּוּ בַּבְּכוֹר לֵיכָּא נְקֵבָה:

אֲבָל לֹא מִן הַפָּרָק. דְּנִפְגַּם בֵּין הַפְּרָקִים מַעֲלֶה אֲרוּכָה, כְּשֶׁלֹּא נֶחְתַּךְ כָּל הַזָּנָב:

אוֹ שֶׁהָיָה רֹאשׁ הַזָּנָב מַפְצִיל עָצֶם. הַזָּנָב הַתְּלוּי לְמַטָּה נִקְלָף הָעוֹר וּבָשָׂר וְנִשְׁאַר הָעֶצֶם מְגֻלֶּה, שׁוּב אֵין מַעֲלֶה אֲרוּכָה, הוֹאִיל וּבְרֹאשׁ הַזָּנָב הוּא:

מַפְצִיל. כְּמוֹ אֲשֶׁר פִּצֵּל [בְּרֵאשִׁית ל]. פֵּרוּשׁ אַחֵר, שֶׁנֶּחֱלַק הַזָּנָב בְּקָצֵהוּ לִשְׁתֵּי זְנָבוֹת וּבְכָל אַחַת מִשְּׁתֵּיהֶן עֶצֶם:

וּבֵין חֲלָיָא לְחֲלָיָא מְלֹא אֶצְבַּע. שֶׁחֲלִיּוֹת שֶׁל זָנָב רְחוֹקוֹת זוֹ מִזּוֹ מְלֹא אֶצְבַּע, דְּהַיְנוּ רֹחַב גֶּדֶל:

משנה ו

אֵין לוֹ בֵּיצִים אוֹ אֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אֶחָת. מַתְנִיתִין חִסּוֹרֵי מִחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי, אֵין לוֹ שְׁתֵּי בֵּיצִים בִּשְׁתֵּי כִיסִין אֶלָּא בְּכִיס אֶחָד, אִי נַמִּי שְׁנֵי כִיסִין וּבֵיצָה אַחַת, הֲרֵי זֶה מוּם:

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר אִם יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי כִיסִים. אַסֵּיפָא פְּלִיג, דְּקָאָמַר תַּנָּא קַמָּא אִם אֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אַחַת וּשְׁנֵי כִיסִין הֲוֵי מוּם, לֹא הִיא, דְּכָל שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי כִיסִין בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי בֵּיצִים. אֲבָל אֲרִישָׁא מוֹדֶה דְּכִי אֵין לוֹ אֶלָּא כִּיס אֶחָד כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אַחַת דְּמֵי:

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר. בְּיָדוּעַ לֹא אָמְרִינַן, אֶלָּא מוֹשִׁיבוֹ עַל עִכּוּזוֹ גָּרְסִינַן. וְדַגְמָתוֹ בְּפֶרֶק כֵּיצַד מְעַבְּרִין [עֲרוּבִין נד] עִכּוּזוֹ תְּנַן אוֹ אִכּוּזוֹ תְּנַן. עַל עִכּוּזוֹ, עַל עִגְבָתוֹ אַחַת מוֹשִׁיבִין אֶת הַבְּכוֹר שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אַחַת בִּשְׁנֵי כִיסִין:

וּמְמַעֵךְ. וּמְמַשְׁמֵשׁ בַּכִּיס וּבַכְּסָלִים:

אִם יֵשׁ שָׁם בֵּיצָה אַחַת סוֹפָהּ לָצֵאת. וְאִם אֵינָהּ יוֹצְאָה הֲוֵי מוּם:

וְהִתִּיר רַבִּי עֲקִיבָא. דַּהֲוֵי מוּם, הוֹאִיל וְלֹא מְצָאָהּ בִּמְקוֹמָהּ כְּשֶׁמְּעֵךְ וּמְשַׁמֵּשׁ. וְכֵן הֲלָכָה:

משנה ז

בַּעַל חֲמֵשׁ רַגְלַיִם אוֹ שָׁלֹשׁ. הָא דְּחָשְׁבִינַן לֵיהּ בַּעַל מוּם וְלֹא טָרְפָה, הֲנֵי מִלֵּי כְּשֶׁיָּתֵר אוֹ חָסֵר בְּיָדָיו דְּהַיְנוּ אוֹתָם שֶׁל צַד הָרֹאשׁ, אֲבָל חָסֵר רֶגֶל אוֹ יָתֵר רֶגֶל מֵרַגְלָיו הָאַחֲרוֹנִים, הַוְיָא טְרֵפָה וַאֲסוּרָה בַּאֲכִילָה:

קְלוּטוֹת. עֲגֻלּוֹת. וַאֲפִלּוּ הֵן סְדוּקוֹת הֲוֵי מוּם, דְּפַרְסוֹת בְּהֵמָה טְהוֹרָה אֵינָן עֲגֻלּוֹת:

שָׁחוּל. שְׁנִשְׁמְטָה יְרֵכוֹ. תַּרְגּוּם מְשִׁיתְהוּ, שְׁחַלְתֵּיהּ:

וְהַכָּסוּל. דֶּרֶךְ הַבְּהֵמָה שֶׁהַיָּרֵךְ מְחֻבֶּרֶת לָאַלְיָה סָמוּךְ לַכְּסָלִים, וְלֹא לְמַעְלָה מִן הַכְּסָלִים, וְזוֹ הַיָּרֵךְ עַל גַּבֵּי הַכֶּסֶל:

משנה ח

אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נִכָּר. כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד שֶׁאֵין הַשֶּׁבֶר נִרְאֶה, אֲבָל נִכָּר כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ שֶׁהוּא צוֹלֵעַ. דְּאִי אֵינוֹ נִכָּר כְּלָל לֹא הֲוֵי מוּם:

מוּמִין אֵלּוּ. נִשְׁבַּר עֶצֶם יָדוֹ וְעֶצֶם רַגְלוֹ שֶׁהֶחֱזִירוּ לִמְעֹלָה:

אֵילָא. שֵׁם חָכָם:

עֲגֹל כְּשֶׁל אָדָם. דְּלֹאו הַיְנוּ אוֹרְחָא שֶׁיְּהֵא גַּלְגַּל עֵין הַבְּהֵמָה עָגֹל כְּשֶׁל אָדָם:

רֹב הַמְדַבֵּר. הַיְנוּ אוֹתוֹ קְצָת הַלָּשׁוֹן שֶׁאֵינוֹ מְדֻבָּק לְמַלְקוֹחָיו:

וּבֵית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ הֲרֵי אֵלּוּ מוּמִין. וְכֵן הֲלָכָה:

משנה ט

מַעֲשֶׂה שֶׁהַלְּחִי הַתַּחְתּוֹן. מִשּׁוּם דִּתְנַן לְעֵיל דִּבְפִיו דּוֹמֶה לַחֲזִיר פְּלִיגֵי רַבָּנָן עֲלֵיהּ דְּאִילָא, קְמַשְׁמַע לָן הַשְׁתָּא דְּלֹא פְּלִיגֵי רַבָּנָן עֲלֵיהּ אֶלָּא בְּשִׂפָתוֹ הָעֶלְיוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הַתַּחְתּוֹנָה, אֲבָל שִׂפָתוֹ הַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הָעֶלְיוֹנָה מוֹדִים רַבָּנָן דַּהֲוֵי מוּם. וּמַעֲשֶׂה נַמִּי שֶׁהַלְּחִי הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֶלְיוֹן וְאָמְרוּ חֲכָמִים הֲרֵי זֶה מוּם. וְהָנֵי מִלֵּי כְּשֶׁעֲצָם הַלְּחִי הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֶלְיוֹן, אֲז הֲוֵי מוּם אֲפִלּוּ בִּבְהֵמָה. אֲבָל אֵין בָּהּ עֶצֶם אֶלָּא שֶׁשִּׂפָתוֹ הַתַּחְתּוֹנָה אֲרֻכָּה וּמְקַבֶּלֶת אֶת הָעֶלְיוֹנָה, הֲוֵי מוּם בָּאָדָם אֲבָל לֹא בַּבְּהֵמָה:

אֹזֶן הַגְּדִי שֶׁהָיְתָה כְּפוּלָה. שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי אָזְנַיִם מִצַּד אֶחָד אֹזֶן בְּתוֹךְ אֹזֶן:

בִּזְמַן שֶׁהִיא עֶצֶם אֶחָד. שֶׁאֵין לָהּ אֶלָּא תְּנוּךְ אֶחָד, שֶׁנִּכְפַּל תְּנוּךְ הָעֶלְיוֹן לְתוֹכוֹ וְנִתְחַבֵּר לְמַטָּה, הֲוֵי מוּם:

וְאִם אֵינָהּ עֶצֶם אֶחָד. שֶׁהַתְּנוּכִים מֻבְדָּלִים לְמַעְלָה:

אֵינוֹ מוּם. וְטַעֲמָא לֹא אִתְפָּרַשׁ. וּמִכָּל מָקוֹם לֹא דָּמֵי לְבַעַל חָמֵשׁ רַגְלַיִם, דְּאֹזֶן בְּתוֹךְ אֹזֶן אֵינוֹ נִרְאֶה כָּל כָּךְ:

שֶׁהִיא דּוֹמָה לְשֶׁל חֲזִיר. עֲגֻלָּה כִּזְנַב הַחֲזִיר, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ דַּקָּה כְּמוֹתָהּ:

שֶׁלֹּשׁ חֲלִיּוֹת. דַּוְקָא בְּזָנָב שֶׁל טָלֶה הוּא דְּבָעֵינַן שֶׁלֹּשׁ חֲלִיּוֹת. אֲבָל זָנָב שֶׁל גְּדִי, חֲלָיָא אַחַת בִּלְבַד מוּם, שְׁתַּיִם אֵינוֹ מוּם. וְכֵן הֲלָכָה:

משנה י

יַבֶּלֶת. פורו"ש בְּלַעַ"ז. וַאֲפִלּוּ הִיא בַּלֹּבֶן שֶׁבָּעַיִן, וְיֵשׁ בָּהּ שֵׂעָר, הֲרֵי זֶה מוּם:

וְשֶׁנִּפְגַּם עֶצֶם יָדוֹ. שֶׁנִּכְפַּר הַמּוּם. וּלְעֵיל אֵירֵי בְּשֶׁנִּשְׁבַּר:

וְשֶׁנִּפְסַק עַצְמוֹ שֶׁבְּפִיו. שֶׁהַשִּׁנַּיִם קְבוּעוֹת בּוֹ. וּלְמַעְלָה מִן הַחוּטִין קָא מַיְרֵי. דְּאִי חוּטִין גּוּפַיְהוּ, דְּהַיְנוּ הַשִּׁנַּיִם עַצְמָן שֶׁבְּאֶמְצַע הַפֶּה, הָא תְּנַן לְעֵיל דַּאֲפִלּוּ נִפְגְּמוּ אוֹ נִגְמְמוּ הֲוֵי מוּם:

עֵינוֹ אַחַת גְּדוֹלָה. כְּשֶׁל עֵגֶל:

וְאַחַת קְטַנָּה. כְּשֶׁל אַוָּז:

בְּמַרְאֶה. שֶׁנִּרְאֶה לַכֹּל שֶׁזּוֹ גְּדוֹלָה מִזּוֹ:

אֲבָל לֹא בְּמִדָּה. שֶׁאִם אֵינוֹ נִכָּר אֶלָּא בְּמִדָּה, אֵינוֹ מוּם:

וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. לְרַבִּי יְהוּדָה. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים:

משנה יא

לְעַרְקוֹב. לַקֶּשֶׁר הָעֶלְיוֹן שֶׁהוּא מְקוֹם חִבּוּר הַיֶּרֶךְ עִם הַשּׁוֹק. וּכְנֶגְדּוֹ בַּגָּמָל נִכָּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּנֶגֶד אַרְכּוּבָה עֶלְיוֹנָה זוֹ עֶצֶם בּוֹלֵט לַחוּץ:

כָּל מַרְבִּית הָעֲגָלִים כֵּן. כָּל תַּרְבּוּת עֲגָלִים וּמִנְהָגָן שֶׁיְּהֵא זְנָבָן מַגִּיעַ לְעֵרְקוֹב [הַלְכָךְ בְּצִיר מֵהָכִי הָוֵי מוּמָא], וּכְשֶׁהֵן גְּדֵלוֹת נִמְתָּחוֹת עַד לְמַטָּה:

שֶׁבְּאֶמְצַע הַיָּרֵךְ. הוּא הַקְּפִיץ הָעֶלְיוֹן שֶׁפֵּרַשְׁתִּי דִּכְנֶגְדּוֹ בַּגָּמָל נִכָּר:

עַל אֵלּוּ מוּמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר. אַף עַל גַּב דִּתְנַן בְּרֵישׁ פִּרְקִין עַל אֵלּוּ מוּמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר, הָדַר תַּנֵּיהּ הָכָא. מִשּׁוּם דִּתְנַן שְׁלֹשָׁה הוֹסִיף וְכוּ' וְאָמְרוּ לוֹ לֹא שָׁמַעְנוּ אֶת אֵלּוּ, הָדַר וְכַלְלִינְהוּ לוֹמַר שֶׁאַף עַל אֵלּוּ מוּמִין שׁוֹחֲטִים:

משנה יב

לֹא בַמִּקְדָּשׁ. לְפִי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין, שֶׁאֵין מַקְרִיבִין בַּמִּקְדָּשׁ אֶלָּא מִן הַמֻּבְחָר:

וְלֹא בַמְּדִינָה. שֶׁאֵינָן מוּמִין קְבוּעִים לְהַפְקִיעַ קְדֻשָּׁתָן. אֶלָּא מַנִּיחִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם אַחֵר קָבוּעַ וְיִהְיוּ נִשְׁחָטִים עָלָיו:

גָּרָב. מִין שְׁחִין לַח מִבַּחוּץ וּמִבִּפְנִים. וְגָרַב הָאֱמוּר בַּתּוֹרָה דַּהֲוֵי מוּם, הוּא שְׁחִין יָבֵשׁ:

יַבֶּלֶת. בְּלֹבֶן הָעַיִן, וְאֵין בָּהּ שֵׂעָר. וּלְעֵיל דַּחֲשִׁיב לַהּ בַּמּוּמִין שֶׁשּׁוֹחֲטִין עָלָיו, מַיְרֵי דְּיֵשׁ בָּהּ שֵׂעָר:

וּבַעַל חֲזָזִית. תְּרֵי גַּוְנֵי חֲזָזִית הֲוִו. חֲזָזִית הַמִּצְרִית הִיא יַלֶּפֶת הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה שֶׁהוּא לַח מִבַּחוּץ וְיָבֵשׁ מִבִּפְנִים, וְהָוֵי מוּמָא דְּלֹא הָדַר בָּרִיא, דְּאָמַר מַר לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ יַלֶּפֶת שֶׁמְּלַפֶּפֶת וְהוֹלֶכֶת עַד יוֹם הַמִּיתָה. וַחֲזָזִית הַשְּׁנוּיָה כָּאן הִיא מִין שְׁחִין שֶׁיֵּשׁ לָהּ רְפוּאָה:

וּמְזֹהָם. שֶׁיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ רֵיחַ רַע:

וְשֶׁנַּעֲבָדָה בּוֹ עֲבֵרָה. שֶׁרָבַע אֶת הָאִשָּׁה אוֹ שֶׁהֵמִית אֶת הָאָדָם עַל פִּי עֵד אֶחָד, שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא עֵד אֶחָד לֹא בָּרְבִיעָה וְלֹא בַּנְּגִיחָה:

אוֹ עַל פִּי עַצְמוֹ. שֶׁאֵין שָׁם עֵד, אֶלָּא הַבְּעָלִים אָמְרוּ רְאִינוּהוּ שֶׁנִּרְבַּע אוֹ שֶׁהֵמִית. וְאֵינוֹ נִסְקָל עַל פִּיהֶם. וְאִי הָווּ שְׁנַיִם עֵדִים כְּשֵׁרִים מְעִידִים בַּדָּבָר הָוֵי הַשּׁוֹר בִּסְקִילָה, וַאֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה מִיתַּסַּר:

וְטַמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס. דִּסְפֵק זָכָר הֵם וְקַדְּשֵׁי, סְפֵק נְקֵבָה וְלֹא קַדְּשֵׁי:

אֵין לְהֶ מוּם גָּדוֹל מִזֶּה. אַאַנְדְּרוֹגִינוֹס קָאֵי. [דִּמְקוֹם] נְקֵבוּת הָוֵי כְּמוּם, וְהָוֵי כִּבְכוֹר בַּעַל מוּם, וְנִשְׁחָט בְּמִדִּינָה וְאָסוּר בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה:

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵינוֹ בְכוֹר. דִּבְרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ הוּא. וְנִגְזָז וְנַעֲבָד. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים:

פרק ז

משנה א

מוּמִין אֵלּוּ. הַפּוֹסְלִין בַּבְּכוֹר, פּוֹסְלִים בְּכֹהֵן לַעֲבוֹדָה, בֵּין קְבוּעִים בֵּין עוֹבְרִים כָּל זְמַן שֶׁהֵן עָלָיו:

הַכִּילּוֹן. שֶׁרֹאשׁוֹ חַד מִלְּמַעְלָה וְרָחָב לְמַטָּה. וְדוֹמֶה לְכִסּוּי שֶׁל חָבִית שֶׁקְּרוּי אַכְלָה, לְפִיכָךְ נִקְרָא כִּילּוֹן:

וְהַלַּפְתָּן. שֶׁרֹאשׁוֹ דּוֹמֶה לְלֶפֶת, שֶׁרְחָבָה מִלְּמַעְלָה וְהוֹלֶכֶת וְכָלָה מִלְּמַטָּה:

מַקֶּבֶן. שֶׁדּוֹמֶה רֹאשׁוֹ לְמַקֶּבֶת, שֶׁבּוֹלֵט הַפַּדַּחַת לַחוּץ וְכֵן עָרְפּוֹ מֵאֲחוֹרָיו, וְלִצְדָעָיו שָׁוֶה רֹאשׁוֹ, וְדוֹמֶה לְפַטִּישׁ דְּהַיְנוּ מַקֶּבֶת שֶׁיּוֹצֵא מִלְּפָנָיו וּמֵאֲחָרָיו:

וְרֹאשׁוֹ שָׁקוּט. גָּרְסִינַן. יֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁרֹאשׁוֹ בּוֹלֵט הַרְבֵּה וְיוֹצֵא לַחוּץ כְּלַפֵּי פָּנָיו. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁאֵינוֹ בּוֹלֵט כְּלָל לְפָנָיו, כְּעִנְיַן שְׁקִיפָס מֵאֲחוֹרָיו שֶׁאֵין רֹאשׁוֹ בּוֹלֵט מֵאֲחוֹרָיו כְּלָל, וְהוּא מְחֻסָּר, שֶׁדּוֹמֶה כְּמִי שֶׁנֶּחְתַּךְ מִמֶּנּוּ חֲתִיכָה מֵאֲחוֹרָיו. וּלְשׁוֹן שְׁקִיפָס, שְׁקַל פִּיסָא [סַנְהֶדְרִין סד:], שֶׁנִּטְּלָה מִמֶּנּוּ חֲתִיכָה. וּבַתּוֹסְפְתָּא מוֹנֶה גַּם כֵּן צַוָּאר שָׁקוּעַ, שֶׁרֹאשׁוֹ מֻטָּל בֵּין כְּתֵפָיו וְדוֹמֶה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ צַוָּאר:

וּבַעֲלֵי הַחֲטוֹטֶרֶת רַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר. כְּשֶׁיֵּשׁ עֵצֶם בַּחֲטוֹטֶרֶת כֶּלִי עַלְמָא לֹא פְּלִיגִי דַּהֲוָה מוּם. כִּי פְּלִיגִי בְּשֶׁאֵין בָּהּ עֵצֶם. רַבִּי יְהוּדָה סָבַר חֲתִיכַת בָּשָׂר בְּעַלְמָא הִיא, וְרַבָּנָן סָבְרֵי אָמַר קְרָא (ויקרא כא) כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן, הַשָּׁוֶה בְּזַרְעוֹ שֶׁל אַהֲרֹן יַעֲבֹד, וְשֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה בְּזַרְעוֹ שֶׁל אַהֲרֹן לֹא יַעֲבֹד. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים:

משנה ב

וְאִם יֶשׁ לוֹ חֲרִי זֶה כָּשֵׁר. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה שִׁטַּת הַשֵּׂעָר הַמַּקֶּפֶת מֵאָזֶן לְאָזֶן מֵאֲחוֹרָיו, וְלֹא לְפָנָיו. דְּטָפֵי הָוֵי נוֹי כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ לַאֲחוֹרָיו וְלֹא לְפָנָיו יוֹתֵר מִכְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ סָבִיב כָּל הָרֹאשׁ וּבָאֶמְצַע קֵרֵחַ. וְכָל שֶׁכֵּן דְּיֵשׁ לוֹ לְפָנָיו וְלֹא לַאֲחוֹרָיו דְּפָסוּל:

גְּבִינִים. גַּבּוֹת הָעַיִן:

שֶׁגְּבִינָיו שׁוֹכְבִים. שֶׁשַּׂעָרוֹת גְּבִינָיו אֲרֻכִּים וּמֻטָּלִים עַל עֵינָיו:

מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי גַבִּים וּשְׁתֵּי שִׁדְרָאוֹת. לֹא שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי גַּבִּים מַמָּשׁ, דְּהַהוּא לֹא חָיֵי. אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁשִּׁדְרָתוֹ עֲקֻמָּה וּמֵחֲזֵי כִּגְבִין וְשִׁדְרָאוֹת הַרְבֵּה. וְכֻלֵּי עָלְמָא מוֹדוּ דְּכָל הָנֵי מוּמֵי דַּחֲשִׁיבִי הָנֵי תַּנָּאֵי הָוֵי מוּם, וּמַשְׁמָעוּת דּוֹרְשִׁים בִּלְבַד אֵיכָא בֵּינַיְהוּ, דְּכָל חַד סָבַר שֶׁהַמּוּם שֶׁהוּא מוֹנֶה הוּא גַּבֵּן הָאָמוּר בַּתּוֹרָה:

משנה ג

הַכּוֹחֵל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאֶחָת. שֶׁחָטְמוֹ שֶׁבֵּין עֵינָיו שָׁקוּעַ וְאֵינוֹ בּוֹלֵט כְּלָל, עַד שֶׁכְּשֶׁהוּא בָּא לְהַעֲבִיר מִכְחוֹל בְּעֵינָיו יָכוֹל לְמָשְׁךְ הַמִּכְחוֹל בֵּין עַיִן לְעַיִן וְאֵין הַחֹטֶם מְעַכְּבוֹ:

שְׁתֵּי עֵינָיו לְמַעְלָה. בְּגֹבַהּ הַמֵּצַח שֶׁלֹּא כִּשְׁאָר בְּנֵי אָדָם:

וּשְׁתֵּי עֵינָיו לְמַטָּה. מִן הַמָּקוֹם שֶׁנְּהוּגִים לִהְיוֹת:

עֵינוֹ אַחַת לְמַעְלָה. מִן הַמָּקוֹם הַנָּהוּג:

וְעֵינוֹ אַחַת לְמַטָּה. מִן הַמָּקוֹם הַנָּהוּג:

רוֹאֶה אֶת הַחֲדָר וְאֶת הָעֲלִיָּה כְּאַחַת. שֶׁעֵינָיו עוֹמְדוֹת בְּמָקוֹמָן הֲרָאוּי אֲבָל עֵינוֹ אַחַת רוֹאָה לְמַעְלָה וְעֵינוֹ אַחַת לְמַטָּה, חֲדָר לְמַטָּה וַעֲלִיָּה לְמַעְלָה. וְכָל מִי שֶׁהוּא מְעֻוָּת הָרְאוּת עוֹשֶׂה כֵּן, שֶׁמְּדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ וְנִרְאֶה כְּאִלּוּ מַבִּיט בִּפְנֵי אָדָם אַחֵר:

סָכֵי שָׁמֶשׁ. כְּשֶׁרוֹצֶה לְהַבִּיט אֶל הַשֶּׁמֶשׁ מְעַמֵּץ עֵינָיו וְסוֹגֵר עַפְעַפָּיו:

זוּגְדוֹס. זוּג שְׁנַיִם. דּוֹס בְּלָשׁוֹן רוֹמִי שְׁנַיִם. כְּלוֹמַר, הַזּוּג שֶׁל עֵינַיִם אוֹ שֶׁל גְּבִינֵי הָעַיִן שֶׁדַּרְכָּם לִהְיוֹת שָׁוִין חָלוּק לִשְׁנֵי עִנְיָנִים. כְּגוֹן עֵינוֹ אַחַת שְׁחוֹרָה וְאַחַת כְּעֵין הַתְּכֵלֶת. בְּאַחַת מִגַּבּוֹת עֵינָיו שֵׁעָר מְרֻבֶּה וּבְאַחַת מְעַט. וְכֵן בְּכָל שְׁאָר זוּגוֹת שֶׁל אֵבָרִים כָּל זוּגָא דְּלָא שָׁוֵי לַהֲדָדֵי, זַגְדוֹס קָרֵי לֵיהּ:

צִירָן. שֶׁעֵינָיו זוֹלְגוֹת, דּוֹלְפוֹת וְיוֹרְדוֹת תָּמִיד דִּמְעָה:

שֶׁנִּשְׁרוּ רִיסֵי עֵינָיו. שֶׁנָּפַל שֵׂעָר שֶׁבְּעַפְעַפָּיו:

מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. אֲבָל מוּם גָּמוּר לֹא הָוֵי. וְהֵנֵי מִלֵּי כְּשֶׁנִּשְׁאַר בָּעַפְעַפַּיִם רֹשֶׁם שֵׂעָר, אֲבָל אִם לֹא נִשְׁאַר רֹשֶׁם לַשֵּׂעָר כָּל עִקָּר, הֲרֵי זֶה מוּם גָּמוּר. וְכֵן אִי נְפִישֵׁי שְׂעָרֵי בְּרִיסֵי הָעַיִן, הָוֵי מוּם גָּמוּר. וּשְׁלֹשָׁה דִּינִים חֲלוּקִים יֵשׁ בְּמוּמֵי אָדָם. הַמּוּמִין הַשָּׁוִין בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה, כֹּהֵן שֶׁעָבַר וְעָבַד בֶּהֱן לוֹקֶה וַעֲבוֹדָתוֹ מְחֻלֶּלֶת. וְהַמּוּמִין הַיְתֵרִים בָּאָדָם וְאֵינָן בַּבְּהֵמָה, לוֹקֶה אִם עָבַד וְאֵין עֲבוֹדָתוֹ מְחֻלֶּלֶת. וְהַמּוּמִין שֶׁהֵן מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, אִם עָבַר וְעָבַד אֵינוֹ לוֹקֶה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵין עֲבוֹדָתוֹ מְחֻלֶּלֶת:

משנה ד

גּוּפוֹ גָּדוֹל מֵאֲבָרָיו. שִׁעוּר גּוּפוֹ גָּדוֹל מִן הָרָאוּי לְפִי שִׁעוּר שְׁאָר אֵבָרָיו כְּגוֹן יָדָיו וְרַגְלָיו וְשׁוֹקָיו:

חָטְמוֹ גָּדוֹל. שִׁעוּר הַחֹטֶם כְּשִׁעוּר אֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁל יָדוֹ. וְאִם הָיָה אָרֹךְ מִכֵּן אוֹ קָצָר מִכֵּן, הֲרֵי זֶה מוּם:

דּוֹמוֹת לְסָפוֹג. שֶׁכְּוֻצוֹת וּסְתוּמוֹת:

משנה ה

דַּדָּיו שׁוֹכְבִים. גְּדוֹלִים עַד שֶׁנִּרְאִים שׁוֹכְבִים כְּדַדֵּי אִשָּׁה:

נִכְפָּה. נוֹפֵל מֵחֲמַת חֹלִי:

אֲפִלּוּ אַחַת לְיָמִים. שֶׁאֵינוֹ נוֹפֵל תָּדִיר אֶלָּא פַּעַם אַחַת לִזְמַן מְרֻבֶּה:

רוּחַ קַצָּרִית. שֶׁרוּחוֹ קְצָרָה מֵחֲמַת [מָרָה] הַשְׁחֹרָה הַגּוֹבֶרֶת עָלָיו לִפְרָקִים וְנִשְׁאַר בְּלֹא הֶרְגֵּשׁ:

הַמְאֻשְׁכָּן. שֶׁכִּיס שֶׁל בֵּיצִים שֶׁלּוֹ אָרֹךְ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָאַרְכּוּבָה. בֵּין שֶׁהוּא נָפוּחַ מֵחֲמַת רוּחַ אוֹ מֵחֲמַת לֵחָה:

וּבַעַל גֶּבֶר. בַּעַל אֵבֶר. שֶׁנִּתְאָרֵךְ הַגִּיד שֶׁלּוֹ וְנַעֲשָׂה גָּדוֹל עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְאַרְכֻּבוֹתָיו:

שֶׁנִּמְרְחוּ אֲשָׁכָיו. שֶׁנִּמּוֹחוּ בֵּיצָיו:

שֶׁרוּחַ בַּאֲשָׁכָיו. וְעַל יְדֵי כֵּן בֵּיצָיו נְפוּחִים:

שֶׁמַּרְאָיו חֲשׁוּכִין. שֶׁהוּא שָׁחֹר. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שָׁחֹר כְּכוּשִׁי. וּלְשׁוֹן מְרוּחַ אָשֵׁךְ, מַרְאֶה חֹשֶׁךְ. וְלָאו בְּבֵיצִים מִשְׁתַּעֵי קְרָא. וּבְעַקַּר הַדִּין לֹא פְלִיגִי, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם מוֹדֶה בְּמוּם שֶׁמּוֹנֶה חֲבֵרוֹ דַּהֲוֵי מוּם. וְלֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בְּפֵרוּשׁוֹ שֶׁל מִקְרָא, וּמַשְׁמָעוּת דּוֹרְשִׁין אֵיכָא בֵּינַיְהוּ:

משנה ו

הַמַּקִּישׁ בְּקַרְסֻלָּיו. שֶׁאַרְכֻּבוֹתָיו עֲקֻמּוֹת לַחוּץ וְקַרְסֻלָּיו לִפְנִים וְנוֹקְשִׁים זֶה בָּזֶה כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ. וּמַקִּישׁ בְּאַרְכֻּבוֹתָיו הָוֵי אִפְכָּא, שֶׁרַגְלָיו עֲקֻמִּים כְּלַפֵּי חוּץ וּמְרֻחָקִים זוֹ מִזּוֹ עַד שֶׁאַרְכֻּבוֹתָיו לְמַעְלָה [הָעֲקֻמּוֹת] כְּלַפֵּי פְּנִים נוֹקְשׁוֹת זוֹ בְּזוֹ:

בַּעַל הַפִּיקִין וְהָעִקֵּל. וְקָא פָּרִישׁ עִקֵּל בְּרֵישָׁא:

כֹּל שֶׁהוּא מַקִּיף פַּרְסוֹתָיו. כְּשֶׁיּוֹשֵׁב וּמְקָרֵב פַּרְסוֹת רַגְלָיו זוֹ לָזוֹ:

וְאֵין אַרְכֻּבוֹתָיו. נוֹגְעוֹת זוֹ לָזוֹ. שֶׁעֲקֻמּוֹת כְּלַפֵּי חוּץ. וּבַעַל הַפִּיקִין הוּא שֶׁפִּיקָה יוֹצֵא מִגּוּדָלוֹ, חֲתִיכַת בָּשָׂר עֲגֻלָּה כְּפִיקָה יוֹצְאָה מִגּוּדֶל שֶׁל יָדוֹ אוֹ מִגּוּדֶל שֶׁל רַגְלוֹ:

עָקַבוֹ יוֹצֵא מֵאֲחוֹרָיו. כְּגוֹן שֶׁשּׁוֹקוֹ עוֹמֵד בְּאֶמְצַע רַגְלוֹ, שֶׁחֲצִי הָרֶגֶל לְפָנִים וַחֲצִי רֶגֶל לְאָחוֹר:

רְחָבוֹת כְּשֶׁל אַוָּז. שֶׁקְּלוּשׁוֹת הֵן כְּשֶׁל אַוָּז וְאֵין אַרְכָּן יוֹתֵר עַל רָחְבָּן:

קְלוּטוֹת. מְדֻבָּקוֹת זוֹ בָּזוֹ:

עַד הַפֶּרֶק. הָאֶמְצָעִי שֶׁל אֶצְבָּעוֹת:

לְמַטָּה מִן הַפֶּרֶק. דְּהַיְנוּ לְצַד הַצִּפֹּרֶן שֶׁמְּחֻבָּרִים כֻּלָּן:

וַחֲתָכָהּ. שֶׁיִּהְיוּ מְחֻלָּקִים, כְּשֵׁר:

הָיְתָה בּוֹ יְתֵרָה. אֶצְבַּע יְתֵרֶת:

אִם יֵשׁ בָּהּ עֶצֶם פָּסוּל. דְּהוֹאִיל וַחֲתָכָהּ הֲרֵי הוּא מְחֻסָּר אֵבֶר שֶׁנִּמְצָא בּוֹ:

שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע. כְּלוֹמַר אֲפִלּוּ הָיוּ אֶצְבְּעוֹת יָדָיו וְאֶצְבְּעוֹת רַגְלָיו שָׁוִין, שֶׁבְּכָל יָד וּבְכָל רֶגֶל יֵשׁ שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ, אֲפִלּוּ הָכִי חֲכָמִים פּוֹסְלִים. וְכָל שֶׁכֵּן אִם הָיָה בְּיָדוֹ אַחַת חָמֵשׁ וּבְיָדוֹ אַחַת שֵׁשׁ, דַּהֲוֵי מוּם טָפֵי. וְהֲלָכָה כַּחֲכָמִים:

הַשּׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי יָדָיו רַבִּי פּוֹסֵל. דְּסָבַר כְּחִישׁוּתָא אִתְיְלִידָא בֵּיהּ בְּיָמִין:

וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין. סָבְרֵי בְּרִיאוּתָא הִיא דְּאִתְיְלִידָא לֵיהּ בִּשְׂמֹאל. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים:

הַכּוּשִׁי. שָׁחֹר:

הַגִּיחוֹר. אָדֹם כְּאַרְגָּמָן:

הַלַּבָּקָן. לָבָן בְּיוֹתֵר:

וְהַקִּפַּח. אָרֹךְ וָדַק, שֶׁאֵינוֹ עָב לְפִי אָרְכּוֹ. וְהוּא מְכֹעָר וּמְגֻנֶּה:

וְהַשִּׁכּוֹר. וְלֹא מִיַּיִן, הוּא דַּחֲשִׁיב כְּבַעַל מוּם מִן הַמּוּמִים הַיְתֵרִים בָּאָדָם, שֶׁאִם עָבַד לוֹקֶה וְאֵין עֲבוֹדָתוֹ מְחֻלֶּלֶת. אֲבָל הַשִּׁכּוֹר מִיַּיִן וְשֵׁכָר, אִם עָבַד חִלֵּל. דִּבְפָרְשַׁת שְׁתוּיֵי יַיִן כְּתִיב (ויקרא י) וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל. וְשִׁכּוֹר דְּמַתְנִיתִין אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁשָּׁתָה חֲלָב הַרְבֵּה, אוֹ רֹב דְּבַשׁ, אוֹ אָכַל דְּבֵלָה קַעֲלִית, וְנִתְבַּלְבְּלָה דַּעְתּוֹ. שֶׁאֵלּוּ חֲשׁוּבִים כְּבַעֲלֵי מוּמִים וְאֵין מְחַלְּלִים עֲבוֹדָה:

וּבַעֲלֵי נְגָעִים טְהוֹרִים. כְּגוֹן בֹּהַק וְכֵלוֹ הָפַךְ לָבָן. דְּאִי מִנְּגָעִים טְמֵאִים לֹא צָרִיךְ לְמֵימַר, דַּאֲפִלּוּ אַכְנִיסַת עֲזָרָה חַיָּב כָּרֵת:

דִּלְדּוּלִין. כְּמִין חֲתִיכוֹת בָּשָׂר יוֹצְאוֹת תְּלוּיוֹת בָּהֶן. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב:

משנה ז

אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ. אָב וּבְנוֹ כֹּהֵן עוֹבְדִים עֲבוֹדָה בְּיוֹם אֶחָד וּבִזְמַן אֶחָד. וְאֵין אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ בַּבְּהֵמָה קְרֵבִין בְּיוֹם אֶחָד:

וּטְרֵפָה. שֶׁנּוֹלַד בָּהּ אֶחָד מִסִּימָנֵי טְרֵפוֹת הַמְּנוּיִין בְּפֶרֶק אֵלּוּ טְרֵפוֹת, אֵינָהּ קְרֵבָה עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ:

וְיוֹצֵא דֹּפֶן. שֶׁקְּרָעוּ אֶת אִמּוֹ וְהוֹצִיאוּהוּ חַי. בַּבְּהֵמָה, פְּסוּלָה לְהַקְרָבָה, דִּכְתִיב יֶלֶד כְּתִיב, פְּרָט לְיוֹצֵא דֹּפֶן. וּבְכֹהֵן הַמַּקְרִיב לֹא מִפְסִיל בְּהֶכְיֵי:

הַנּוֹשֵׂא נָשִׁים בַּעֲבֵרָה. כֹּהֵן שֶׁנָּשָׂא גְּרוּשָׁה וַחֲלָלָה זוֹנָה, נוֹדֵר וְעוֹבֵד. אַף עַל פִּי שֶׁעָדַיִן לֹא גֵּרַשׁ מֻתָּר לַעֲבֹד אַחַר שֶׁנִּדַּר שֶׁלֹּא יֵהָנֶה הוּא מִמֶּנָּה וְהִיא מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיְּגָרֵשׁ. וְהוּא שֶׁיִּדֹּר עַל דַּעַת רַבִּים שֶׁאֵין לוֹ הַתָּרָה אֶלָּא לְדָבָר מִצְוָה. וְלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם וְיֹאמַר דִּלְצֹרֶךְ דָּבָר מִצְוָה הוּא שׁוֹאֵל שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ אֶת נִדְרוֹ, דְּכֵיוָן דְּקַיְמָא לָן שֶׁהַבָּא לְהַתִּיר נִדְרוֹ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ עַל מַה נָּדַר, וַדַּאי כִּי שָׁמַע חָכָם דְּמִשּׁוּם שֶׁהִיא גְּרוּשָׁה אוֹ זוֹנָה דַּאֲסוּרָה לוֹ נָדַר לֹא שָׁרֵי לֵיהּ נִדְרוֹ:

עַד שֶׁיִּקָּבֵל עָלָיו שֶׁלֹּא יְהֵא מִטַּמֵּא לְמֵתִים. הָכָא סָגֵי לֵיהּ בְּקַבָּלָה, וְלֹא מַדְּרִינַן לֵיהּ כְּמוֹ גַּבֵּי נוֹשֵׂא נָשִׁים בַּעֲבֵרָה. מִשּׁוּם דְּהָתָם יִצְרוֹ תּוֹקְפוֹ, הָכָא גַּבֵּי טֻמְאָה אֵין יִצְרוֹ תּוֹקְפוֹ, הִלְכָךְ בְּקַבָּלָה גְּרִידָא סָגֵי לֵיהּ:

פרק ח

משנה א

יֵשׁ בְּכוֹר לַנַּחֲלָה. לְטֹל פִּי שְׁנַיִם:

וְאֵינוֹ בְכוֹר לַכֹּהֵן. לְתֵת לַכֹּהֵן פִּדְיוֹנוֹ חֲמֵשֶׁת סְלָעִים:

הַבָּא אַחַר הַנִּפָּלִים. כְּגוֹן שֶׁהָיוּ תְּאוֹמִים, אֶחָד מֵהֶם נֵפֶל שֶׁלֹּא כָלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו וְאֶחָד כָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו, וְהַנֵּפֶל שֶׁלֹּא כָלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו יָצָא רֹאשׁוֹ חַי וְהֶחֱזִירוֹ, וּקְדָמוֹ אָחִיו וְיָצָא. זֶה הָאַחֲרוֹן בְּכוֹר לַנַּחֲלָה, דִּרְאִשׁוֹן לֹא הִפְסִידוֹ, וְאַף עַל גַּב דִּיצִיאַת הָרִאשׁוֹן חֲשִׁיבָא לֵידָה מְעַלְיָא. וְטַעֲמָא, מִשּׁוּם דִּכְתִיב רֵאשִׁית אֹנוֹ, מִי שֶׁלֵּב אָבִיו דָּוֶה עָלָיו אִם מֵת, יָצָא נֵפֶל שֶׁהוֹצִיא רֹאשׁוֹ רִאשׁוֹן דִּלְאו בַּר קַיְמָא [הוּא] דְּאֵין לִבּוֹ דָּוֶה עָלָיו. אֲבָל לְעִנְיַן פֶּטֶר רֶחֶם פָּטוּר הַאי וָלָד [אַחֲרוֹן], דִּבְפֶטֶר רֶחֶם תָּלָה רַחֲמָנָא, וַהֲרֵי הָרִאשׁוֹן פָּטַר אֶת הָרֶחֶם:

וּבֶן תִּשְׁעָה מֵת שֶׁיָּצָא רִאשׁוֹ. וְהֶחֱזִירוֹ, וְיָצָא אָחִיו, הֲוֵי בְּכוֹר לַנַּחֲלָה. דְּהָא רִאשׁוֹן לָא חֲשִׁיב, דְּאֵין לִבּוֹ דָּוֶה עָלָיו, וּלְעִנְיַן כֹּהֵן לָאו פֶּטֶר רֶחֶם הוּא. אֲבָל יָצָא רֹאשׁ בֶּן תִּשְׁעָה חַי וְאַחַר כָּךְ הֶחֱזִירוֹ וָמֵת, בְּכוֹר לַנַּחֲלָה נַמִּי לֹא הֲוֵי זֶה הַבָּא אַחֲרָיו:

וְכֵן הַמַּפֶּלֶת בְּהֵמָה כּוּ'. לְמִפְטַר מִנַּחֲלָה לָא חֲשִׁיבִי, דְּאֵין הַלֵּב דָּוֶה עֲלֵיהֶם, אֲבָל פֶּטֶר רֶחֶם מִיהָא הֲוֵי:

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ מִצְוּרַת אָדָם. לָא חֲשִׁיב פֶּטֶר רֶחֶם, וְהַבָּא אַחֲרָיו הֲוֵי בְּכוֹר לַכֹּהֵן. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים:

סַנְדָּל. חֲתִיכַת בָּשָׂר עֲשׂוּיָה כִּדְמוּת סַנְדָּל, וְאֵין לָהּ צוּרַת אֵבָרִים, וּרְגִילָה לָבֹא עִם וָלָד. וּלְשׁוֹן סַנְדָּל יֵשׁ מְפָרְשִׁים שְׁנָאוּי וָדַל:

אוֹ שִׁלְיָא. דְּאֵין שִׁלְיָא בְּלֹא וָלָד, אֶלָּא שָׁנִמּוֹחַ, וּמֵיהוּ פֶּטֶר רֶחֶם הֲוֵי:

וְשָׁפִיר מְרֻקָּם. חֲתִיכָה שֶׁל בָּשָׂר שֶׁמְּרֻקָּם בְּהּ צוּרַת הָעֻבָּר. וְעַל שֵׁם שֶׁעֲשׂוּיָה כִּשְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל בֵּיצָה קְרוּיָה שָׁפִיר:

וַהֲיוֹצֵא מֵחֲתָכָיו. שֶׁנֶּחְתַּךְ אֵבֶר אֵבֶר וּבְדָרָךְ זֶה יָצָא כֻּלּוֹ. אֲבָל רֹאשׁ מְחֻתָּךְ, לֹא פָּטַר אִם קָדַם אֶחָיו וְיָצָא קֹדֶם יְצִיאַת רֹב אֶבְרֵי הַמְּחֻתָּךְ, וְהֲוֵי נַמִּי בְּכוֹר לַכֹּהֵן:

שֻׁכְבָר יָלְדָה. דִּלְעִנְיַן נַחֲלָה דְּאַב כְּתִיב רֵאשִׁית אֹנוֹ, וּלְעִנְיַן כֹּהֵן תְּלָא רַחֲמָנָא בְּפֶטֶר רֶחֶם:

עוֹדָהּ שִׁפְחָה. אֲפִלּוּ עוֹדָהּ שִׁפְחָה בְּלֵידָה רִאשׁוֹנָה וְנִשְׁתַּחְרְרָה עַכְשָׁיו, אוֹ נָכְרִית וְנִתְגַּיְּרָה וּמִשֶּׁבָּאת לְיַד יִשְׂרָאֵל יָלְדָה, נִמְצִי הָוֵי בְּכוֹר לַנַּחֲלָה, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיוּ לָזֶה בָּנִים:

רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְלַכֹּהֵן. דִּבָּנִים הַנּוֹלָדִים בְּנָכְרִיּוּתָהּ לֹא פָּטְרֵי. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי:

נִתְגַּיְּרָה מְעֻבֶּרֶת. וּבַעְלָהּ עִמָּהּ וְיָלְדָה. הֲרֵי אוֹתוֹ וָלָד בְּכוֹר לַכֹּהֵן, דְּפֶטֶר רֶחֶם הוּא בְּיִשְׂרָאֵל. וְלֹא לַנַּחֲלָה, דְּכֵיוָן דְּהוֹרְתוֹ שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה לָאו בַּר נַחֲלָה הוּא, דְּזֶרַע עוֹבֵד כּוֹכָבִים רַחֲמָנָא אַפְקְרֵיהּ, דִּכְתִיב (יחזקאל כג) וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם:

יָלְדָה הִיא וְכֹהֶנֶת. בַּת יִשְׂרָאֵל מְבֻגֶּרֶת שֶׁיָּלְדָה עִם כֹּהֶנֶת מְבֻגֶּרֶת וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶה וְלַד שֶׁל יִשְׂרָאֵל:

אוֹ הִיא וּלְוָיָה. דִּלְוָיָה נִמְי בְּנָהּ פְּטוּר מֵחֲמֵשׁ סְלָעִים. כְּדַאֲמַרַן בְּפֶרֶק קַמָּא:

אוֹ הִיא וְאִשָּׁה שֶׁכְּבָר יָלְדָה. וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה בְּנָהּ:

בְּכוֹר לַכֹּהֵן. וּבַעְלָהּ שֶׁל מְבֻגֶּרֶת חַיָּב חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן, דְּהָא בֵּן זָכָר יֵשׁ לוֹ כָּל הֵיכָא דְּאִיתֵיהּ:

וְלֹא לַנַּחֲלָה. דְּהָא לֹא יָדַע בְּרֵיהּ דְּמַאן הוּא:

וְכֵן מִי שֶׁלֹּא שָׁהָתָה כּוּ'. הוּא בְּכוֹר לַכֹּהֵן, וְהוּא יִפְדֶּה אֶת עַצְמוֹ. וְלֹא לַנַּחֲלָה, דְּהָא לֹא יָדַע מַאן יָרִית. וַאֲפִלּוּ כְּפָשׁוּט לֹא יָרִית, דְּהַאי מַדְחֵי לֵיהּ לְגַבֵּי הַאי וְהַאי מַדְחֵי לֵיהּ לְגַבֵּי הַאי. וּמַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי וְלֹא לַנַּחֲלָה, עַל הַבָּא אַחֲרָיו קָאָמַר, שֶׁהַבָּא אַחֲרָיו אֵינוֹ בְּכוֹר לַנַּחֲלָה, דְּשֶׁמָּא זֶה הַסָּפֵק בֶּן הָאַחֲרוֹן הוּא:

מָלֵא גְּנִינִים. מָלֵא גְּוָנִים הַרְבֵּה. פִּרוּשׁ אַחֵר, תּוֹלָעִים, שֶׁהַשָּׁפִיר עָשׂוּי כֻּלּוֹ חֲתִיכוֹת קְטַנּוֹת דַּקּוֹת דּוֹמוֹת לְתוֹלָעִים:

דָּגִים וַחֲגָבִים. לְאוֹ וָלָד נִינְהוּ, דְּלֹא נֶאֱמְרָה בָּהֶן יְצִירָה כָּאָדָם:

יוֹם אַרְבָּעִים. מִשֶּׁנִּתְעַבְּרָה, מַיָּא בְּעָלְמָא נִינְהוּ, וְאֵין כָּאן וָלָד עַד לְמָחֳרַת יוֹם אַרְבָּעִים. דְּאַרְבָּעִים יוֹם הָוֵי יְצִירַת הַוָּלָד:

משנה ב

יוֹצֵא דֹּפֶן וְהַבָּא אַחֲרָיו. דֶּרֶךְ רֶחֶם. כְּגוֹן שֶׁקֵּרְעוּ אִשָּׁה שֶׁתְּאוֹמִים בְּבִטְנָהּ, וּלְאַחַר שֶׁהוֹצִיאוּ הָרִאשׁוֹן דֶּרֶךְ דֹּפֶן יָצָא הַשֵּׁנִי דֶּרֶךְ רֶחֶם. אֲבָל לְהוֹצִיא וָלָד מִן הָאִשָּׁה דֶּרֶךְ דֹּפֶן וְשֶׁתִּתְרַפֵּא הָאִשָּׁה וְתַחֲזֹר וְתִתְעַבֵּר וְתֵלֵד, כָּתַב רַמְבַּ"ם דְּאֵי אֶפְשָׁר:

שְׁנֵיהֶם אֵינָן בְּכוֹר. רִאשׁוֹן לֹא הָוֵי בְּכוֹר לַנַּחֲלָה, וְיָלְדוּ לוֹ בָּעֵינַן. וְשֵׁנִי נַמִּי לֹא, רֵאשִׁית אֹנוֹ בָּעֵינַן. וּבְכוֹר לַכֹּהֵן רִאשׁוֹן לֹא הָוֵי, דְּפֶטֶר רֶחֶם בָּעֵינַן. וְשֵׁנִי נַמִּי לֹא הָוֵי בְּכוֹר לַכֹּהֵן, דִּבְכוֹר לְרֶחֶם וְאֵינוֹ בְּכוֹר לַוְּלָדוֹת כְּגוֹן זֶה שֶׁהָיָה וָלָד קֹדֶם לָכֵן, אֵינוֹ בְּכוֹר:

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר הָרִאשׁוֹן לַנַּחֲלָה. סָבַר בְּכוֹר לָרֶחֶם אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בְּכוֹר לַוְּלָדוֹת הֲוֵי בְּכוֹר. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן:

משנה ג

וְיָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים נוֹתַן חֲמֵשׁ סְלָעִים. דְּאֶחָד מֵהֶן בְּכוֹר:

הָאָב פָּטוּר. דְּמָצֵי לְמֵימַר הַבְּכוֹר מֵת. וּכְשֶׁמֵּת הַבֵּן קֹדֶם שְׁלֹשִׁים אֵינוֹ חַיָּב בְּפִדְיוֹן, וְעַכְשָׁיו שֶׁהַדָּבָר סָפֵק שֶׁמָּא הַבְּכוֹר מֵת וּפָטוּר, שֶׁמָּא זֶה שֶׁנִּשְׁאַר הוּא הַבְּכוֹר וְחַיָּב, הֲוֵי הַכֹּהֵן מוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ, וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וְהוּא הַדִּין שֶׁהַבֵּן הַנִּשְׁאָר פָּטוּר מִלְּפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּשֶׁיִּהְיֶה גָּדוֹל:

מֵת הָאָב. לְאַחַר שְׁלֹשִׁים:

וְאִם לָאוּ פְּטוּרִים. דְּסָבַר רַבִּי מֵאִיר הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ בְּנִכְסֵי אֲבִיהֶן דִּין לְקוֹחוֹת יֵשׁ לָהֶן, לְפִי שֶׁאֵין בְּרֵרָה לְכָל אֶחָד עַל יְרֻשָּׁתוֹ, אֶלָּא הֲרֵי הֵן כְּאִלּוּ קָנוּ זֶה מִזֶּה כָּל אֶחָד חֶלְקוֹ, וְאִלּוּ הֶחֱמֵשׁ סְלָעִים הָיָה חוֹב עַל אֲבִיהֶן כְּמִלְוֶה עַל פֶּה, וּמִלְוֶה עַל פֶּה אֵינָהּ גּוֹבָה מִן הַלָּקוֹחוֹת, הִלְכָּךְ אִם חָלְקוּ עַד שֶׁלֹּא נָתְנוּ פְּטוּרִים:

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר נִתְחַיְּבוּ הַנְּכָסִים. קָסָבַר הָאַחִים שֶׁחָלְקוּ יוֹרְשִׁים הֵן, דְּיֵשׁ בְּרֵרָה לוֹמַר כָּל אֶחָד זָכָה בְּחֶלְקוֹ, וּמִלְוֶה עַל פֶּה גּוֹבָה מִן הַיּוֹרְשִׁים. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

זָכָר וּנְקֵבָה אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם. דְּאָמַר לֵיהּ הַנְּקֵבָה יָצְאָה רִאשׁוֹנָה, וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה:

משנה ד

שְׁתֵּי נָשִׁים. שֶׁל אִישׁ אֶחָד, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בְּמַחֲבוֹא, שֶׁנִּתְעָרְבוּ:

אִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתַן. פִּדְיוֹן שְׁנֵיהֶם, יַחֲזִיר לוֹ הַכֹּהֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים, הוֹאִיל וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים וְאֵינַלַּאי מִלְּתָא דְּנֵפֶל הוּא וְשֶׁלֹּא כַּדִּין שָׁקַל:

אֵין יָכוֹל לְהוֹצִיא מִיָּדָם. דְּכָל חַד וְחַד מַדְּחֵי לֵיהּ וְאוֹמֵר הֲרֵינִי מַחֲזִיק בָּם בִּשְׁבִיל פִּדְיוֹן הַחַי:

אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה. יָלְדוּ הַנָּשִׁים שֶׁלּוֹ בְּמַחֲבוֹא:

נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. דְּמִמַּה נַפְשָׁךְ חַד הֲוֵי בְּכוֹר, אִם הָאַחַת יָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים הָאֶחָד בְּכוֹר, וְאִם הָאַחַת יָלְדָה זָכָר וּנְקֵבָה, נִמְצָא שֶׁהֲבֶרְתָּהּ יָלְדָה זָכָר לְבַדּוֹ וְהוּא בְּכוֹר, וְאוֹתוֹ שֶׁעִם הַנְּקֵבָה פָּטוּר שֶׁמָּא נְקֵבָה יָצְאָה רִאשׁוֹנָה:

אֵין לַכֹּהֵן כְּלוּם. דְּאִיכָּא לְמֵימַר הַנְּקֵבוֹת יָצְאוּ תְּחִלָּה וְאֵין כָּאן בְּכוֹר:

הָאָב פָּטוּר. דְּמָצֵי לְמֵימַר בֵּן הַמְּבֻכָּרֶת מֵת:

נָתְנוּ עַד שֶׁלֹּא חָלְקוּ כו'. כִּדְפָרֵישְׁנָא לְעֵיל. וְהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:
זָכָר וּנְקֵבָה. יֵשׁ לוֹמַר אוֹתָהּ שֶׁלֹּא בִּכְּרָה יָלְדָה הַנְּקֵבָה וְאֵין כָּאן בְּכוֹר:

משנה ה

מֵת אַחַד. מִן הַוַּלְדוֹת:
יַחֲזִיר לָהֶם חֲמֵשׁ סְלָעִים. וְיֵחָלְקוּ שְׁנֵי הָאָבוֹת. וְהֵנִי מִלֵּי כְּשֶׁכָּתַב אֶחָד מֵהֶן הַרְשָׁאָה לַחֲבֵרוֹ, אֲבָל אִם לֹא כָּתַב אֶחָד מֵהֶן הַרְשָׁאָה לַחֲבֵרוֹ, כִּי אָזֵיל חַד מִנַּיְהוּ לְגַבֵּי כֹּהֵן דְּחֵי לֵיהּ לוֹמַר בִּנְךָ הַחַי, וְכִי אָזֵיל אִידָךְ דְּחֵי לֵיהּ לוֹמַר בִּנְךָ הַחַי:
זָכָר וּנְקֵבָה הָאָבוֹת פְּטוּרִים. דְּכָל חַד וְחַד אָמַר לֵיהּ לַכֹּהֵן הַנְּקֵבָה שֶׁלִּי הִיא:
וְהַבֵּן חַיָּב לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ. דְּמִכָּל מָקוֹם בְּכוֹר הוּא:
שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר. יֵשׁ לוֹמַר הָאַחַת יָלְדָה נְקֵבָה וְהָאַחֶרֶת זָכָר וּנְקֵבָה וְהַנְּקֵבָה יָצְאָה תְּחִלָּה, הִלְכָּךְ אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם. וְכֵן שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁנֵי נְקֵבוֹת:

משנה ו

אַחַת בִּכְּרָה וְאַחַת שֶׁלֹּא בִכְּרָה וְכו'. אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם. דְּיֵשׁ לוֹמַר הַמְּבַכֶּרֶת יָלְדָה הַנְּקֵבָה:
מֵת הַבֵּן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם. אַבְּכוֹרוֹת וַדַּאי דְּעָלְמָא קָאֵי:
יַחֲזִיר. דְּנֶפֶל הֱוָה. וְלֹא מְחַיֵּב בְּפִדְיוֹן עַד לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם:
מֵת בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים כַּיּוֹם שֶׁלְּפָנָיו. וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתַּן לוֹ יַחֲזִיר. דְּגָמְרִינַן חֹדֶשׁ חֹדֶשׁ מִמִּדְבָּר, כְּתִיב הָכָא (במדבר יח טז) וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה, וּכְתִיב בַּמִּדְבָּר (במדבר ג מ) פְּקֹד כָּל בְּכֹר זָכָר מִבֶּן חֹדֶשׁ וָמַעְלָה, דְּמַשְׁמַע לְאַחַר שְׁלֹשִׁים:
רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר אִם נָתַן לֹא יִטֹּל. מְסַפְּקָא לֵיהּ לְרַבִּי עֲקִיבָא מִדְּאִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב וָמַעְלָה גַּבֵּי עֲרָכִין, וְלֹא גָּמְרִינַן מִמִּדְבָּר, הֲווּ לְהוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד וְאֵין מְלַמְּדִים, הִלְכָּךְ אִם נָתַן לֹא יִטֹּל, וְאִם לֹא נָתַן לֹא יִתֵּן, דְּהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים:
בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא נִפְדָּה. דְּלָא עֲבִיד אֱינִישׁ דְּפָרֵיק תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים:
לְאַחַר שְׁלֹשִׁים בְּחֶזְקַת שֶׁנִּפְדָּה. דְּכֹהֵן [וְהֵוִי מוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ וְהוּרַע כֹּחוֹ]:
הוּא קוֹדֵם לִבְנוֹ. הַכֹּל מוֹדִים כָּל הֵיכָא דְּלֵית לֵיהּ אֶלָּא חֲמֵשׁ סְלָעִים הוּא קוֹדֵם אֶת בְּנוֹ, דְּמִצְוָה דִּידֵיהּ עָדִיף. כִּי פְּלִיגִי דְּאִיכָּא חֲמֵשׁ סְלָעִים מִמְּשַׁעְבְּדֵי וְחָמֵשׁ בְּנֵי חוֹרִי, רַבִּי יְהוּדָה סָבַר מִלְּוָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה כִּכְתוּבָה בִּשְׁטָר דָּמְיָא, וְחָמֵשׁ סְלָעִים דִּידֵיהּ דְּאִחַיַּב בְּהוּ אֲבוּהָ אָזֵיל כֹּהֵן וְטָרֵיף מִמְּשַׁעְבְּדֵי, שֶׁהֲרֵי שִׁעְבּוּדוֹ שֶׁל כֹּהֵן קָדִים. וְהֵינוּ דְּקָאָמַר שֶׁמִּצְוָתוֹ עַל אֲבִיו, כְּלוֹמַר שֶׁמֵּאֲבִיו נִשְׁתַּעְבְּדוּ הַנְּכָסִים. וּבְהָנֵי חָמֵשׁ בְּנֵי חוֹרִי פָּרֵיק לְבֵרֵיהּ מִיָּד, דְּאִי יְהֵיב בְּנֵי חוֹרִי מְשׁוּם פִּדְיוֹן דִּידֵיהּ, תּוּ לֹא מְפָרֵיק בְּנוֹ, דְּשַׁמָּא שִׁעְבּוּד הַלָּקוֹחוֹת קוֹדֵם

לְלַיֶּדֶת בְּנוֹ. וְרַבָּנָן סָבְרֵי מִלְוָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה לָאו כִּכְתוּבָה בִּשְׁטָר דָּמְיָא, וְאִי יָהֵיב בְּנֵי חוֹרֵי בִּשְׁבִיל בְּנוֹ תּוּ לֹא מִפְרֵיק אִיהוּ, דְּכוֹהֵן לֹא מָצֵי טָרֵיף מִלָּקוֹחוֹת, הִלְכָךְ מִצְוָה דִּידֵיהּ עָדִיף. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים:

משנה ז

חֲמֵשׁ סְלָעִים שֶׁל בֵּן. הַסֶּלַע הָאָמוּר בַּמִּשְׁנָה הוּא הַשֶּׁקֶל הָאָמוּר בַּתּוֹרָה בְּכָל מָקוֹם. וּפְעָמִים נִקְרָא בַּתּוֹרָה כֶּסֶף, חֲמִשִּׁים כֶּסֶף, מֵאָה כֶּסֶף. וְהוּא הָיָה בִּימֵי מֹשֶׁה מִשְׁקַל שִׁלֹּשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים גַּרְגִּירֵי שְׂעֹרָה, וּבְבֵית שֵׁנִי הוֹסִיפוּ עָלָיו וְהֶעֱלוּהוּ לְמִשְׁקַל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים וְאַרְבַּע שְׂעֹרָה. וְכֵן מוֹנִים הַיּוֹם לְחֲמֵשׁ סְלָעִים שֶׁל בֵּן. וְנִמְצְאוּ חֲמֵשׁ סְלָעִים מִשְׁקַל אֶלֶף וּתְשַׁע מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים שְׂעֹרוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת שֶׁל כֶּסֶף מְזֻקָּק:

בְּמָנֶה צוֹרִי. הַיּוֹצֵא בִּמְדִינַת צוֹר. וְכָל כֶּסֶף שֶׁל תּוֹרָה, כְּגוֹן חֲמֵשֶׁת סְלָעִים שֶׁל בֵּן, שְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד, וַחֲמִשִּׁים שֶׁל אוֹנֵס וּמְפַתֶּה, וּמֵאָה שֶׁל מוֹצִיא שֵׁם רַע, כֻּלָּם בְּמָנֶה צוֹרִי שֶׁהוּא כֶּסֶף מְזֻקָּק. וְכָל כֶּסֶף שֶׁהוּא מִדִּבְרֵיהֶם כְּגוֹן הַקְּנָסוֹת וּכְתֻבַּת אִשָּׁה לְדִבְרֵי רַמְבַּ"ם כֻּלָּם כֶּסֶף מְדִינָה, שֶׁאֶחָד מִשְּׁמֹנָה חֲלָקִים שֶׁבָּהֶם כֶּסֶף וְשִׁבְעָה חֲלָקִים נְחשֶׁת. אֲבָל רַבּוֹתַי הוֹרוּ שֶׁכְּתֻבַּת בְּתוּלָה יֵשׁ לָהּ דִּין כֶּסֶף שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁכֵּן כָּתוּב כְּמֹהַר הַבְּתוּלוֹת, וּמָאתָן זוּזֵי הֵן שֶׁל כֶּסֶף נָקִי. וּמִשְׁקַל כָּל זוּז תִּשְׁעִים וְשֵׁשׁ שְׂעֹרוֹת:

וְכֻלָּן נִפְדִּין. הָכִי קָאָמַר, וְכָל הַנִּפְדִּים נִפְדִּין בְּכֶסֶף וּבְשָׁוֶה כֶּסֶף, חוּץ מִן הַשְּׁקָלִים. כָּל הַנִּפְדִּין כְּגוֹן בְּכוֹר אָדָם וְהֶקְדֵּשׁוֹת, נִפְדִּין בֵּין בְּכֶסֶף בֵּין בְּשָׁוֶה כֶּסֶף, חוּץ מִן הַשְּׁקָלִים, שֶׁהַבָּא לִשְׁקֹל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן אוֹתוֹ מִכֶּסֶף נָקִי מַטְבֵּעַ מְצַיָּר וְלֹא שָׁוֶה כֶּסֶף. וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי נַמִּי אֵין נִפְדֶּה אֶלָּא בְּמַטְבֵּעַ שֶׁל כֶּסֶף שֶׁיֵּשׁ עָלָיו צוּרָה וְלֹא בְּשָׁוֶה כֶּסֶף, דִּכְתִיב (דברים יד) וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ, כֶּסֶף שֶׁיֵּשׁ עָלָיו צוּרָה:

משנה ח

אֵין פּוֹדִין. בְּכוֹר אָדָם:

לֹא בַעֲבָדִים. אַף עַל גַּב דְּאָמַרַן לְעֵיל בְּכֶסֶף וּבְשָׁוֶה כֶּסֶף, אֵין פּוֹדִין לֹא בַּעֲבָדִים:

וְלֹא בִשְׁטָרוֹת. שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ שְׁטָר עַל חֲבֵרוֹ בְּחֲמֵשׁ סְלָעִים וּנְתָנוֹ לַכֹּהֵן שֶׁיִּגְבֶּה אוֹתוֹ חוֹב בְּפִדְיוֹן בְּנוֹ, אֵין בְּנוֹ פָּדוּי:

וְלֹא בְהֶקְדֵּשׁוֹת. כְּלוֹמַר, וְלֹא הַהֶקְדֵּשׁוֹת נַמִּי אֵין פּוֹדִין אוֹתָן לֹא בַּעֲבָדִים וְלֹא בִּשְׁטָרוֹת וְלֹא בְּקַרְקָעוֹת:

כָּתַב לְכֹהֵן שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ חֲמֵשׁ סְלָעִים. מִשּׁוּם פִּדְיוֹן בְּנוֹ:

חַיָּב לִתֵּן לוֹ וּבְנוֹ אֵינוֹ פָּדוּי. דְּבַר תּוֹרָה בְּנוֹ פָּדוּי לְכִשֶּׁיִּתֵּן. וּמַה טַּעַם אָמְרוּ יִתֵּן וּבְנוֹ אֵינוֹ פָּדוּי, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ פּוֹדִין בִּשְׁטָרוֹת:

לְפִיכָךְ. דְּאָמְרִינַן שֶׁחַיָּב לִתֵּן לוֹ חֲמֵשׁ סְלָעִים אֲחֵרִים לְפִדְיוֹן בְּנוֹ:

אִם רָצָה הַכֹּהֵן. לְהַחֲזִירָם וְלִתְּנָם לוֹ בְּמַתָּנָה: **רַשַּׁאי**. אֲבָל תַּקָּנָה אַחֶרֶת לֵיכָּא. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּהֵן רַשַּׁאי לְהַחֲזִיר וְלִתֵּן הֶחָמֵשׁ סְלָעִים בְּמַתָּנָה לַאֲבִי הַבְּכוֹר, אִם דַּעַת אֲבִי הַבֵּן סוֹמֶכֶת בְּוַדַּאי שֶׁיַּחֲזִיר לוֹ הַכֹּהֵן הֶחָמֵשׁ סְלָעִים, אֵין הַבֵּן פָּדוּי, בֵּין הֶחֱזִיר הַכֹּהֵן בֵּין לֹא הֶחֱזִיר. כָּךְ נִרְאֶה מִן הַגְּמָרָא:

שֶׁנֶּאֱמַר יִהְיֶה לְךָ וּפָדֹה תִּפְדֶּה. כְּשֶׁיִּהְיֶה לְךָ הַפִּדְיוֹן אָז בְּנוֹ פָּדוּי. וְהַאי קְרָא לְאַהֲרֹן נֶאֱמַר:

משנה ט

וְלֹא בְּנִכְסֵי הָאֵם. נִכְסֵי מְלוֹג שֶׁל הָאֵם. דִּכְתִיב (דברים כא) כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה, מַשְׁמַע דְּאַדִּידֵיהּ קָאֵי, כְּלוֹמַר בִּנְכָסָיו מִשְׁפַּט הַבְּכוֹרָה וְלֹא בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ:

וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בַּשֶּׁבַח. אִם הִשְׁבִּיחוּ הַנְּכָסִים לְאַחַר מִיתַת הָאָב קֹדֶם שֶׁחָלְקוּ, אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בַּשֶּׁבַח. אֶלָּא שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים מַה הֵן שָׁוִין בְּשָׁעַת מִיתַת אֲבִיהֶן, וְהַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בָּהֶן בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ, לָאָב בְּשָׁעַת מִיתָה:

בָּרְאוּי. בִּנְכָסִים שֶׁלֹּא הָיָה אֲבִיהֶן מֻחְזָק בְּשָׁעַת מִיתָתוֹ אֲבָל רְאוּיִין הָיוּ לִפֹּל לוֹ בִּירֻשָּׁה וְנָפְלוּ לָהֶן לְאַחַר זְמַן, אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּהֶן פִּי שְׁנַיִם:

וְלֹא הָאִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ. בַּשֶּׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ. אִם אֵין שָׁוִין הַנְּכָסִים בְּשָׁעַת מִיתַת בַּעְלָהּ כְּדֵי שְׁעוּר כְּתֻבָּתָהּ וְאַחַר כָּךְ הִשְׁבִּיחוּ, אֵינָהּ נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ אֶלָּא כַּמָּה שֶׁהָיוּ שָׁוִין. וְאַף עַל גַּב דִּבְעַלְמָא בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה הַשֶּׁבַח, מִקְּלִי כְּתֻבָּה שָׁנוּ כָּאן. וְכֵן אֵינָהּ נוֹטֶלֶת בָּרְאוּי כְּבַמֻּחְזָק:

וְלֹא הַבָּנוֹת. נוֹטְלוֹת מְזוֹנוֹת לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן בְּתַנַּאי כְּתֻבָּה, וּבְנֶן נוּקְבִין דְּי יֶהֱוְיִין לֵיכִּי מִנַּאי יֶהֱוְיִין יְתֻבָן בְּבֵיתֵי וּמִתְזָנֵן מִנְּכָסַי, לֹא מִן הַשֶּׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ הַנְּכָסִים וְלֹא מִן הָרְאוּי לְבֹא לְאַחַר מִיתָה. כְּיָון דְּמִזּוֹנוֹת הַבָּנוֹת מִתְנַאי כְּתֻבָּה הֵן כִּכְתֻבָּה דָּמוּ:

וְלֹא הַיָּבָם. הַנּוֹטֵל חֵלֶק הַמֵּת שֶׁיִּבֵּם אֶת אִשְׁתּוֹ, אֵינוֹ נוֹטֵל חֵלֶק אָחִיו לֹא מִן הַשֶּׁבַח וְלֹא מִן הָרְאוּי לָבֹא. מַאי טַעֲמָא, דִּבְכוֹר קְרֵיהּ רַחֲמָנָא (דברים כה), וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד, כַּבְּכוֹר, מַה בְּכוֹר אֵינוֹ נוֹטֵל בַּשֶּׁבַח וְלֹא בָּרְאוּי לָבֹא, אַף יָבָם אֵין נוֹטֵל לֹא בַּשֶּׁבַח וְלֹא בָּרְאוּי לָבֹא:

וְכֻלָּן אֵינָן נוֹטְלִין בַּשֶּׁבַח. הֲדַר תָּנָא לֵיהּ, לַאֲתוֹיֵי שְׁבָחָא דְּמִמֵּילָא, כְּגוֹן תְּבוּאָה שֶׁהָיְתָה שַׁחַת כְּשֶׁמֵּת אָבִיו וַעֲכָשָׁיו נַעֲשׂוּ שִׁבֳּלִים, אוֹ תְּמָרִים סְמָדַר וְנַעֲשׂוּ עַכְשָׁיו תְּמָרִים גְּדוֹלִים. דְּאִי מֵרִישָׁא, הָוָה אָמֵינָא כִּי אֵין בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בַּשֶּׁבַח הָנֵי מִלֵּי בַּשֶּׁבַח שֶׁטָּרַח בּוֹ אָחִיו כְּגוֹן זִבּוּל שְׁדוֹת וְקִשְׁקוּשׁ וְעִדּוּר:

וְלֹא בָּרְאוּי כְּבַמֻּחְזָק. לַאֲתוֹיֵי אִם הָיָה אֲבִי אֲבִיהֶם חַי בְּשָׁעַת מִיתַת אֲבִיהֶם וְהָיוּ נְכָסִים רְאוּיִים לִפֹּל לָהֶם כְּשֶׁיָּמוּת, אַף עַל גַּב דְּוַדַּאי עֲתִידִים לִפֹּל לָהֶם וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ בֵּן אַחֵר

יִטְּלוּ אֵלּוּ חֵלֶק אֲבִיהֶן, וְסָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמֵינָא דִּכְמַחְזַק דְּמֵי, קָמַשְׁמַע לָן. דְּאִי מֵרִישָׁא, הֲוָה אֲמֵינָא רָאוּי דְּקָנֵי רֵישָׁא שֶׁאֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל בּוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּפְלוּ לָהֶן נְכָסֵי אֲחִי אֲבִיהֶן שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ בָּנִים בִּשְׁעַת מִיתַת אֲבִיהֶן, וְאֵין רְאוּיִין אֶלָּא מִסָּפֵק דְּשֶׁמָּא לֹא יִהְיֶה לוֹ זֶרַע:

משנה י

הַבְּכוֹרָה. אֵינָהּ חוֹזֶרֶת בַּיּוֹבֵל דִּכְתִיב (דברים כא) פִּי שְׁנַיִם, מַקִּישׁ שְׁנֵי חֲלָקָיו זֶה לָזֶה, מַה חֵלֶק פְּשִׁיטוּתוֹ אֵינוֹ חוֹזֶרֶת בַּיּוֹבֵל דִּירֻשָּׁה הִיא כְּדִכְתִיב (שם) וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת בָּנָיו, אַף חֵלֶק בְּכוֹרָתוֹ יֵרֶשָׁה:

וְהַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ. דְּהַאי תַּנָּא סָבַר דְּאוֹרַיְתָא הִיא, לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ (במדבר כז), מִכָּאן שֶׁהַבַּעַל יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ:

וְהַמְיַבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו. וְנָטַל חֵלֶק אָחִיו, יֵרֻשָּׁה גְּמוּרָה הִיא וְאֵינוֹ מַחֲזִיר לִשְׁאָר אֶחָיו בַּיּוֹבֵל. דִּבְכוֹר קָרֵיהּ רַחְמָנָא, וְהָיָה הַבְּכוֹר, וְהַבְּכוֹרָה אֵינָהּ חוֹזֶרֶת בַּיּוֹבֵל כִּדְיָלְפִינַן:

וְהַמַּתָּנָה כְּדִבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. דְּמָכָר הוּא דְּאָמַר רַחְמָנָא לֵיהְדַּר בַּיּוֹבֵל, יֵרֻשָּׁה וּמַתָּנָה לֹא:

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים מַתָּנָה כְּמָכָר. כְּדִכְתִיב (ויקרא כה) בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ, וּקְרָא יְתֵרָא הוּא דְּהָא כְּבָר נֶאֱמַר (שם) וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ, אֶלָּא לְרַבּוֹת אֶת הַמַּתָּנָה הוּא דְּאָתָא:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר כֵּלָּן חוֹזְרִין בַּיּוֹבֵל. סָבַר לַהּ כְּרַבָּנָן דְּאָמְרִי תָּשׁוּבוּ לְרַבּוֹת אֶת הַמַּתָּנָה, וְהָנֵי כֻּלְּהוּ מַתָּנָה נִינְהוּ. בְּכוֹר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם מַתָּנָה קָרֵיהּ רַחְמָנָא. וְהַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, יֵרֻשַּׁת הַבַּעַל דְּרַבָּנָן. וְהַמְיַבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו, בְּכוֹר קָרֵיהּ רַחְמָנָא, מַה בְּכוֹרָה חוֹזֶרֶת אַף יָבָם חוֹזֵר:

הַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ יַחֲזִיר לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה סְבִירָא לֵיהּ יֵרֻשַּׁת הַבַּעַל אֶת אִשְׁתּוֹ דְּאוֹרַיְתָא הִיא, וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן כְּגוֹן שֶׁהוֹרִישָׁתוּ אִשְׁתּוֹ בֵּית הַקְּבָרוֹת. וּמִשּׁוּם פְּגַם מִשְׁפָּחָה אָמְרוּ רַבָּנָן לִשְׁקֹל דְּמֵי וְלִיהַדַּר הַקְּבָרוֹת לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה:

וְיִנָּכֶה לָהֶם מִן הַדָּמִים. דְּמֵי קֶבֶר אִשְׁתּוֹ. דְּהוּא מִיהַת חַיָּב בִּקְבוּרָתָהּ. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים דְּמַתָּנָה כְּמָכָר, וּכְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה דְּבַעַל שֶׁהוֹרִישָׁתוּ אִשְׁתּוֹ בֵּית הַקְּבָרוֹת שָׁקֵיל דְּמֵי וּמַהְדַּר בֵּית הַקְּבָרוֹת לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה, וּמְנַכֶּה לָהֶם מִן הַדָּמִים דְּמֵי קֶבֶר אִשְׁתּוֹ:

פרק ט

משנה א

מַעְשַׂר בְּהֵמָה. כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֵּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ. וּמַקְרִיבִים חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ, וּשְׂאָר הַבָּשָׂר נֶאֱכָל לַבְּעָלִים טְהוֹרִים בִּירוּשָׁלַיִם כְּדִין שְׁלָמִים. וְאִם בַּעַל מוּם הוּא, אוֹכְלִים אוֹתוֹ בְּטָמְאָה בְּכָל מָקוֹם:

בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת. וְהָאִידְנָא אַמּוּר רַבָּנָן דְּלֹא לִיפְרְשׁוּ מַעֲשַׂר בְּהֵמָה, מִשּׁוּם תַּקָּלָה, דְּאֵין לָנוּ בַּיִת לְהַקְרִיבָהּ וְצָרִיךְ לְשַׁהוֹתָהּ עַד שֶׁתִּפֹּל בָּהּ מוּם וְאָתֵי בָּהּ לִידֵי תַּקָּלָה דְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה, אוֹ שֶׁמָּא יִשְׁחָטֶנָּה בְּלֹא מוּם:

אֲבָל לֹא בְּמֻקְדָּשִׁין. כְּגוֹן קָדָשִׁים קַלִּים, דְּאִיכָּא לְמֵאן דְּאָמַר מָמוֹן בְּעָלִים נִינְהוּ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמֵינָא לִיעַשַּׂר, קָא מַשְׁמַע לָן וְהָיָה קֹדֶשׁ אָמַר רַחְמָנָא, וְלֹא שֶׁכְּבָר קָדוֹשׁ:

בַּכָּבָשִׂים וְעִזִּים. כְּלוֹמַר וְנוֹהֵג בַּכְּבָשִׂים וּבָעִזִּים:

וּמִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. מִדְּרַבִּי רַחְמָנָא וְצֹאן, דְּמַשְׁמַע כָּל צֹאן מִין אֶחָד חֲשִׁיב לֵיהּ לְעָנְיַן מַעֲשֵׂר:

בֶּחָדָשׁ. שֶׁנּוֹלְדוּ לְאַחַר רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֱלוּל שֶׁהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה:

וּבַיָּשָׁן. שֶׁנּוֹלְדוּ קֹדֶם אֱלוּל:

וְאֵין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. מִן הֶחָדָשׁ עַל הַיָּשָׁן וּמִן הַיָּשָׁן עַל הֶחָדָשׁ. דִּכְתִיב עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר, בִּשְׁתֵּי מַעֲשְׂרוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אֶחָד מַעֲשַׂר בְּהֵמָה וְאֶחָד מַעֲשַׂר דָּגָן, מַה מַּעֲשַׂר דָּגָן מֵחָדָשׁ עַל הַיָּשָׁן לֹא דְּהָא כְּתִיב (דברים יד) שָׁנָה שָׁנָה, דְּמַשְׁמַע וְלֹא מִשָּׁנָה זוֹ עַל שָׁנָה אַחֶרֶת, אַף מַעֲשַׂר בְּהֵמָה מֵחָדָשׁ עַל הַיָּשָׁן לֹא:

משנה ב

כְּמֻלָּא רֶגֶל בְּהֵמָה רוֹעָה. כְּמוֹ שֶׁיְּכוֹלוֹת לְהִשְׁתַּמֵּר בְּרוֹעֶה אֶחָד כְּשֶׁהַבְּהֵמוֹת רוֹעוֹת מִתְרַחֲקוֹת זוֹ מִזּוֹ. וְהַיְנוּ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה מִיל, דִּבְהָכִי שָׁלְטָא עֵינָא דְּרוֹעֶה. וְאִם יֵשׁ לוֹ חָמֵשׁ בְּהֵמוֹת בְּכָפָר זֶה וְחָמֵשׁ בְּכָפָר אַחֵר רָחוֹק זֶה מִזֶּה שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה מִיל, מְבִיאָן לְתוֹךְ דִּיר אֶחָד וּמְעַשְּׂרָן. וְאִם רְחוֹקוֹת יוֹתֵר, פְּטוּרוֹת. דְּאָמַר קְרָא (ירמיה לג) תַּעֲבֹרְנָה הַצֹּאן עַל יְדֵי מוֹנֶהָ, מַשְׁמַע אִם יְכוֹלוֹת לְהִמָּנוֹת בְּרוֹעֶה אֶחָד מִקְרֵי צֹאן, וְתַעֲבֹרְנָה תַּחַת הַשֵּׁבֶט לְהִתְעַשֵּׂר, וְאִי לֹא לֹא:

שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מִיל אֵינָן מִצְטָרְפִין. מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמֵתְנֵי בְּסָמוּךְ שֶׁאִם הָיָה לוֹ עֵדֶר בְּאֶמְצַע, אוֹתָן הָאֶמְצָעִיּוֹת מְצָרְפוֹת אֶת הַצְּדָדִים, לְהָכִי תְּנֵי שֶׁאִם הַצְּדָדִים רְחוֹקוֹת זוֹ מִזּוֹ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מִיל אֵין הָאֶמְצָעִי מְצָרְפָן:

מֵבִיא וּמְעַשְּׂרָן בָּאֶמְצָע. לְאוֹ [מֵבִיא] בָּאֶמְצַע מַמָּשׁ קָאָמַר:

הַיַּרְדֵּן מַפְסִיק. שֶׁאִם הָיוּ לוֹ חָמֵשׁ בְּהֵמוֹת מִכָּאן וְחָמֵשׁ בְּהֵמוֹת מִכָּאן וְיָרְדֵן בְּאֶמְצַע, אֵין מִצְטָרְפִין וּפְטוּרוֹת. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר:

משנה ג

הַלָּקוּחַ אוֹ שֶׁנִּתַּן לוֹ מַתָּנָה פָּטוּר מִמַּעֲשֵׂר בְּהֵמָה. בִּגְמָרָא יָלְפִינַן לֵיהּ מִדִּכְתִיב (שמות כב) בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן לִי כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ לְצֹאנֶךָ, מַה בָּנֶיךָ אֵינָם בְּלָקוּחַ וּמַתָּנָה, דְּלֹא שַׁיְּךָ בְּהוּ לְקִיחָה וּמַתָּנָה אֶלָּא אֶצְלוֹ נוֹלְדוּ, אַף צֹאנְךָ וּבְקָרְךָ אֵינָן בְּלָקוּחַ וּמַתָּנָה. וְאַף עַל גַּב דְּהַאי קְרָא בִּבְכוֹר הוּא דִּכְתִיב וַאֲנַן יָלְפִינַן מַעֲשֵׂר מִנֵּיהּ, הַיְנוּ מְשׁוּם דִּכְתִיב כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ, וַעֲשִׂיָּה וַדַּאי לֹא מְצֵית מוֹקְמַת בִּבְכוֹר דְּהָא מֵרֶחֶם קָדוֹשׁ וְלֹא בָּעֵי עֲשִׂיָּה שֶׁיַּקְדִּישֶׁנּוּ הָאִישׁ, אִם אֵינוֹ עִנְיָן לִבְכוֹר תְּנֵהוּ עִנְיָן לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה:

הָאַחִים הַשֻּׁתָּפִין. הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ בִּירֻשַּׁת אֲבִיהֶן וְאַחַר כָּךְ נִשְׁתַּתְּפוּ:

כְּשֶׁחַיָּבִין בַּקָּלְבּוֹן. כְּשֶׁמְּבִיאִין שִׁקְלֵיהֶן מִבֵּיאִין שְׁנֵי חֲצָאֵי שְׁקָלִים וְנוֹתְנִים שְׁנֵי קָלְבּוֹנוֹת. וְהַקָּלְבּוֹן הוּא לְשׁוֹן הֶכְרֵעַ, שֶׁחַיָּבִין לְהַכְרִיעַ שִׁקְלֵיהֶן. וְאִם נָתְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם שֶׁקֶל שָׁלֵם נוֹתְנִים שְׁנֵי קָלְבּוֹנוֹת, שֶׁהָיָה לָהֶם לִשְׁקֹל לַחֲצָאִין:

וּפְטוּרִים מִמַּעֲשֵׂר בְּהֵמָה. מִכָּל הַנּוֹלָדִים לָהֶם כָּל יְמֵי הַשֻּׁתָּפוּת. שֶׁהַשֻּׁתָּפוּת פּוֹטֵר מִמַּעֲשֵׂר בְּהֵמָה, דִּכְתִיב אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ, וְלֹא שֶׁל שֻׁתָּפוּת. וְאַף עַל גַּב דְּהַאי קְרָא בִּבְכוֹר הוּא דִּכְתִיב, אִם אֵינוֹ עִנְיָן לִבְכוֹר דְּהָא שָׁמְעִינַן דְּאִיתֵּיהּ בְּשֻׁתָּפוּת דִּכְתִיב (דברים יב) וּבְכֹרֹת בְּקַרְכֶם וְצֹאנְכֶם, תְּנֵהוּ עִנְיָן לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה:

וּכְשֶׁחַיָּבִין בְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה. כְּגוֹן אִם לֹא חָלְקוּ מֵעוֹלָם, שֶׁתְּפוּסַת הַבַּיִת קַיֶּמֶת, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּרֶשֶׁת אֲבִיהֶן עוֹמֶדֶת, חַיָּבִין בְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה לְעַשֵּׂר הַנּוֹלָדִים לָהֶם כָּל יְמֵי שֻׁתָּפוּתָם. דְּהָכִי אָמְרִינַן בַּבְּרַיְתָא, יָכוֹל אֲפִלּוּ קָנוּ בִּתְפוּסַת הַבַּיִת, תַּלְמוּד לוֹמַר יִהְיֶה, דְּמַשְׁמַע מִכָּל מָקוֹם:

פְּטוּרִים מִן הַקָּלְבּוֹן. לְגַמְרֵי, שֶׁשּׁוֹקְלִין בֵּין שְׁנֵיהֶם שֶׁקֶל שָׁלֵם. שֶׁמָּמוֹן אֲבִיהֶם בְּחֶזְקָתוֹ עוֹמֵד, וְהָאָב שֶׁשּׁוֹקֵל עַל בָּנָיו אוֹ עַל אֶחָד מִבְּנֵי עִירוֹ וּפוֹטֵר בְּשֶׁלּוֹ, פָּטוּר מִן הַקָּלְבּוֹן. דְּתְנַן בְּשִׁקָּלִים, הַשּׁוֹקֵל בְּשִׁבְיל הֶעָנִי אוֹ בְּשִׁבְיל שְׁכֵנוֹ אוֹ בְּשִׁבְיל בֶּן עִירוֹ פָּטוּר מִן הַקָּלְבּוֹן. וּבָנָיו נַמִּי אֵין מִצְוַת שִׁקְלֵיהֶם עָלָיו וְהָוֵי לֵיהּ כִּשְׁכֵנוֹ וּבֶן עִירוֹ:

קָנוּ מִתְּפוּסַת הַבַּיִת חַיָּבִין. בְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה. כִּדְאָמְרִינַן תַּלְמוּד לוֹמַר יִהְיֶה דְּמַשְׁמַע מִכָּל מָקוֹם שֶׁיִּהְיֶה. וּבְפֵרוּשֵׁי רַבּוֹתַי מָצָאתִי, דְּהַאי קָנוּ לֹא שֶׁלָּקְחוּ בְּמָעוֹת, אֶלָּא שֶׁנִּפְלוּ לָהֶם בְּהֵמוֹת מִירֻשַּׁת אֲבִיהֶם:

חָלְקוּ וְחָזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ. הֲווּ כְּשֻׁתָּפִים דְּעָלְמָא:

וּפְטוּרִים מִמַּעֲשֵׂר בְּהֵמָה. וְחַיָּבִין בַּקָּלְבּוֹן:

משנה ד

הַכֹּל נִכְנָס לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר. הַכֹּל לְאַתּוֹיֵי רוֹבֵעַ וְנִרְבָּע וּמֻקְצֶה שֶׁהִפְרִישׁוּהוּ לְהַקְרִיבוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה, וְנֶעֱבָד שֶׁעָבְדוּ הַבְּהֵמָה עַצְמָהּ, וְאֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב וְטֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס. שֶׁכָּל אֵלּוּ אַף עַל פִּי שֶׁהֵם פְּסוּלִים לְקָרְבָּן נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, דְּכֵיוָן דְּלֹא הִקְפִּידָה תּוֹרָה בְּבַעַל מוּם לְגַבֵּי מַעֲשֵׂר כְּדִכְתִיב (ויקרא כז) לֹא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרַע, לֹא הִקְפִּידָה נַמִּי בְּכָל הָנָךְ פְּסוּלִין:

חוּץ מִן הַכִּלְאַיִם וְהַטְּרֵפָה וְיוֹצֵא דֹּפֶן כּוּ'. דְּתָנוּ רַבָּנָן, שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׂב (שם כב), פָּרָט לְכִלְאַיִם, דְּהַיְנוּ הַבָּא מִתַּיִשׁ וְרָחֵל. אוֹ עֵז, פָּרָט לְנִדְמָה, שֶׁבָּא מֵאַיִל וְרָחֵל וְדוֹמֶה לְעֵז. כִּי יִוָּלֵד, פָּרָט לְיוֹצֵא דֹּפֶן. וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים, פָּרָט לִמְחֻסַּר זְמַן. תַּחַת אִמּוֹ, פָּרָט לְיָתוֹם שֶׁמֵּתָה אִמּוֹ כְּשֶׁיִּלְדָתוּ. דְּכָל הָנֵי פְּסוּלִים לַקָּדָשִׁים. וּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה יָלִיף מִקָּדָשִׁים בִּגְזֵרָה שָׁוָה, נֶאֱמַר כָּאן (שם כז) תַּחַת הַשֶּׁבֶט, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן תַּחַת אִמּוֹ. מַה לְהַלָּן פָּרָט לְכָל הַשֵּׁמוֹת הַלָּלוּ, אַף כָּאן פָּרָט לְכָל הַשֵּׁמוֹת הַלָּלוּ. וּטְרֵפָה נַמִּי אֵינָהּ נִכְנֶסֶת לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, דִּכְתִיב (שם) כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר, פָּרָט לְטְרֵפָה שֶׁאֵינָהּ עוֹבֶרֶת, כְּגוֹן שֶׁנֶּחְתְּכוּ רַגְלֶיהָ מִן הָאַרְכֻּבָּה וּלְמַעְלָה, שֶׁהִיא אַחַת מִן הַטְּרֵפָיוֹת, וְהוּא הַדִּין לְכָל שְׁאָר מִינֵי טְרֵפָיוֹת:

וְהַשָּׁלַח קַיָּם. הָעוֹר קַיָּם. תַּרְגּוּם וְהִפְשִׁיט, וַיִּשְׁלַח:

אֵין זֶה יָתוֹם. לְפִי שֶׁיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁכְּשֶׁהַבְּהֵמָה מֵתָה מֵחֲמַת לֵידָה מַפְשִׁיטִין אוֹתָהּ וּמַלְבִּישִׁים בְּעוֹרָהּ אֶת הַחַיָּה (וְאֶת) הַוָּלָד כְּדֵי שֶׁיִּתְחַמֵּם, וּמְעַלֵּי לֵיהּ כְּאִלּוּ הָיְתָה אִמּוֹ חַיָּה. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:

משנה ה

שָׁלֹשׁ גְּרָנוֹת לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה. בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה הַבְּהֵמוֹת מִתְעַשְּׂרוֹת. וּלְשׁוֹן גְּרָנוֹת, כִּתְבוּאַת גֹּרֶן שֶׁהִיא טְבוּלָה לְמַעֲשֵׂר וְאֵין אוֹכְלִים מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיְּעַשְּׂרוּ, כָּךְ בִּשְׁלִשָּׁה פְּרָקִים הַלָּלוּ אֵין אוֹכְלִים מִן הַבְּהֵמוֹת וְלֹא מוֹכְרִים מֵהֶן עַד שֶׁיְּעַשְּׂרוּ אוֹתָן:

פְּרֹס הַפֶּסַח. חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם קֹדֶם דְּהַיְנוּ יוֹם אַחֲרוֹן שֶׁל אֲדָר. וּלְשׁוֹן פְּרֹס, פַּלְגָּא, חֲצִי הַזְּמַן שֶׁשּׁוֹאֲלִין בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח, דְּתַנְיָא שׁוֹאֲלִין בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח קֹדֶם לַפֶּסַח שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְכֵן פְּרֹס עֲצֶרֶת חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם קֹדֶם. וְכֵן פְּרֹס הֶחָג דְּהַיְנוּ יוֹם אַחֲרוֹן שֶׁל אֶלּוּל. וְקָבְעוּ הָנָךְ תְּלָתָא זְמָנֵי שֶׁיִּהְיוּ קוֹבְעוֹת לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ בְּהֵמוֹת מְצוּיוֹת לְעוֹלֵי רְגָלִים, דְּאַף עַל גַּב דִּתְנַן בְּמַתְנִיתִין שֶׁעַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַן הַגָּרֶן מֻתָּר לִמְכֹּר וּלְשַׁחֵט, דְּגָרֶן הוּא הַקּוֹבֵעַ לְמַעֲשֵׂר, אֲפִלּוּ הָכִי לֹא שָׁחֲטֵי לְהוּ אֱינָשֵׁי עַד שֶׁמְּעַשְּׂרִין, דְּנִיחָא לֵיהּ לֶאֱינָשׁ לְקַיּוּמֵי מִצְוָה בְּמָמוֹנֵיהּ בְּדָבָר שֶׁאֵין חָסֵר בּוֹ כְּלוּם, כְּגוֹן מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁהוּא עֲצָמוֹ מַקְרִיב

מַעֲשֵׂר וְאוֹכְלוֹ שְׁלֵמִים, וְאִם לֹא הָיוּ מְעַשְּׂרִים בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים הַלָּלוּ הָיוּ הַרְבֵּה נִמְנָעִים לְמִכֹּר לְפִי שֶׁלֹּא עִשְּׂרוּ, וְלֹא הָיוּ בְּהֵמוֹת מְצוּיוֹת לְעוֹלֵי רְגָלִים:

בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר בְּתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים בַּאֲדָר. דְּהַיְנוּ חֲמִשָּׁה עָשָׂר יָמִים קוֹדֶם הַפֶּסַח. אֶלָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר אֲדָר הַסָּמוּךְ לְנִיסָן פְּעָמִים חָסֵר פְּעָמִים מָלֵא, וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם קוֹדֶם הַפֶּסַח פְּעָמִים מַתְחִילִים בְּתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים בַּאֲדָר פְּעָמִים בִּשְׁלֹשִׁים בַּאֲדָר, הִלְכָךְ לֹא קָבַע לֵיהּ זְמַן. וּבֶן עַזַּאי סָבַר אֲדָר הַסָּמוּךְ לְנִיסָן לְעוֹלָם חָסֵר, וּתְחִלַּת פְּרֹס הַפֶּסַח הָוֵי לְעוֹלָם בְּכ"ט בַּאֲדָר:

בְּאֶחָד בְּסִיוָן. מִתּוֹךְ שֶׁמְּעִיט בְּהֵמוֹת יוֹלְדוֹת מִנִּיסָן וְעַד עֲצֶרֶת, אִי מַקְדִּים וּמְעַשֵּׂר לְהוּ חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם קוֹדֶם עֲצֶרֶת כֻּלָּן יִהְיוּ נֶאֱכָלִין קוֹדֶם עֲצֶרֶת וְלֹא תְּהֵא בְּהֵמָה מְצוּיָה לְעוֹלֵי רְגָלִים:

בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאָב. בֶּן עַזַּאי לְטַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר לְקַמָּן הָאֲלוּלִיִּין מִתְעַשְּׂרִין בִּפְנֵי עַצְמָן וְאֵין מִצְטָרְפִין עִם אוֹתָן שֶׁנּוֹלְדוּ קוֹדֶם אֱלוּל, דְּשֶׁמָּא בְּאֶחָד בֶּאֱלוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה וַהֲווּ לְהוּ חָדָשׁ וְיָשָׁן, וּמְסַפְּקָא לֵיהּ אֵימַת הָוֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אוֹ אֱלוּל אוֹ תִּשְׁרֵי, הִלְכָךְ לֹא קָבַע זְמַן גָּרְנָן שֶׁל קַיְטֵי בְּכ"ט בֶּאֱלוּל, דְּלֹא לֵיתֵי לְצָרוֹפֵי הַנּוֹלָדִים בֶּאֱלוּל בַּהֲדֵיהוּ:

בְּאֶחָד בְּנִיסָן. סָבְרֵי כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל דְּאָמַר שׁוֹאֲלִים בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח קוֹדֶם לַפֶּסַח שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת, וְהַיְנוּ נַמִּי בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח דִּמְעַשְּׂרִינַן לַבְּהֵמוֹת כִּי הֵיכִי דְּלִיתְחֲזוּ בָּרֶגֶל:

בְּאֶחָד בְּסִיוָן. כְּדַאֲמַרַן טַעֲמָא דְּבֶן עַזַּאי, לְפִי שֶׁמְּעִיט בְּהֵמוֹת יוֹלְדוֹת מִנִּיסָן וְעַד עֲצֶרֶת:

וְלֹא אָמְרוּ בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי. וְאַף עַל גַּב דְּהוּא יוֹם שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת:

מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב. חֲדָא וְעוֹד קָאָמַר, חֲדָא מִשּׁוּם דְּבָעֵי הֶכְרֵא בְּחָדָשׁ וְיָשָׁן, דְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר, וְאַף עַל גַּב דְּלֹא אָתֵי לְצָרוֹפֵי דְּתִשְׁרֵי בַּהֲדֵיהוּ דְּהָא אַכַּתִּי לֹא נוֹלַד שׁוּם טָלֶה הַיּוֹם, וְאִי נוֹלַד מְחֻסַּר זְמַן הוּא, אֲפִלּוּ הָכִי לֹא מְעַשְּׂרִינַן הַהוּא יוֹמָא מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן לְמֶעֱבַד הֶכְרֵא בֵּין חָדָשׁ לְיָשָׁן דְּלֵידְעוּ אֱינָשֵׁי דְּלֹא לִיצְטָרְפוּ הֶחָדָשׁ עִם הַיָּשָׁן. וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב, מִשּׁוּם סִקָּרְתָּא צָבַע אָדֹם שֶׁצּוֹבֵעַ בּוֹ הָעֲשִׁירִי כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִכָּר, וְאָסוּר לְצָבֹעַ בְּיוֹם טוֹב:

הָאֲלוּלִיִּין מִתְעַשְּׂרִין בִּפְנֵי עַצְמָן. כִּדְפָרֵשְׁנָא לְעֵיל דְּמִסְפְּקָא לֵיהּ אִי הָוֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה אֶחָד בֶּאֱלוּל אוֹ אֶחָד בְּתִשְׁרֵי, הִלְכָךְ אֵין מִתְעַשְּׂרִין הָאֲלוּלִיִּין עִם הַנּוֹלָדִים מִתִּשְׁרֵי וְאֵילָךְ, מִשּׁוּם דְּלֹא לִיצְטָרְפוּ יָשָׁן בְּחָדָשׁ:

משנה ו

כָּל הַנּוֹלָדִים. הַךְ סְתָמָא כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן:

חֲמִשָּׁה לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. אַגַּב דְּבָעֵי לְמִתְנֵי חֲמִשָּׁה לִפְנֵי הַגַּרְן וַחֲמִשָּׁה לְאַחַר הַגַּרְן מִצְטָרְפִין, תָּנָא נַמִּי הַאי:

לֹא יִשָּׁחֵט. שֶׁהַגֵּרָן קוֹבְעוֹ לְמַעֲשֵׂר מִדְּרַבָּנָן:
וְאִם שָׁחַט פָּטוּר. וּבְהֵמָה שְׁרִיָא בַּאֲכִילָה. דִּלְאׇ אַשְׁכְּחַן בְּטֵבֶל דְּמַעֲשַׂר בְּהֵמָה לֹא לָאו וְלֹא מִיתָה:

משנה ז

לְדִיר. מָקוֹם מֻקָּף אֲבָנִים אוֹ קָנִים שֶׁמַּכְנִיסִים בּוֹ הַצֹּאן:
הָיָה לוֹ מֵאָה וְנָטַל עֲשָׂרָה. בְּלֹא שׁוּם מִנְיָן:
אוֹ עֲשָׂרָה וְנָטַל אֶחָד. בְּלֹא מִנְיָן:
אֵין זֶה מַעֲשֵׂר. דִּכְתִיב (ויקרא כז) הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ, וְאֵין זֶה עֲשִׂירִי:
רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר. דְּסָבַר רַבִּי יוֹסֵי כְּשֵׁם שֶׁתְּרוּמָה גְּדוֹלָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר נִטָּלִים בְּאֹמֶד וּבְמַחֲשָׁבָה דִּכְתִיב (במדבר יח), וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם, בְּמַחֲשָׁבָה הַוְיָא תְּרוּמָה, כָּךְ מַעֲשֵׂר נִטָּל בְּאֹמֶד וּבְמַחֲשָׁבָה, דְּמַעֲשֵׂר תְּרוּמָה קָרְיֵהּ רַחְמָנָא, דִּכְתִיב (שם) כִּי אֶת מַעְשַׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה' תְּרוּמָה. וְאִתַּקַּשׁ מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה לְמַעֲשַׂר דָּגָן, מַה מַּעֲשַׂר דָּגָן נִטָּל בַּמַּחֲשָׁבָה, אַף מַעֲשַׂר בְּהֵמָה נִטָּל בַּמַּחֲשָׁבָה. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי:
קְפַץ אַחַד מִן הַמְּנוּיִין. שֶׁמָּנָה עֲשָׂרָה שֶׁיָּצְאוּ מִן הַפֶּתַח וְנָטַל הָעֲשִׂירִי וְנִפְטְרוּ הַתִּשְׁעָה, וְקָפַץ אֶחָד מִן הַתִּשְׁעָה לְתוֹךְ הַדִּיר. כָּל אוֹתָן שֶׁבַּדִּיר פְּטוּרִים, אִם אֵינוֹ נָכָר אֵיזֶה הוּא. דְּשֶׁמָּא זֶה יָצָא עֲשִׂירִי וְהוּא אֵינוֹ רָאוּי לְכָךְ שֶׁכְּבָר נִפְטַר. אִי נַמִי כָּל אֶחָד מֵהֶן סָפֵק אִם הוּא מְנוּי כְּבָר וְנִפְטַר, וְכָל סְפֵקָא לָאו בַּר עִשּׂוּרֵי הוּא:
מִן הַמַּעֲשָׂרִים. מִן הָעֲשִׂירִיִּים שֶׁכְּבָר קָדְשׁוּ, קְפַץ אֶחָד לְתוֹךְ הַדִּיר, הֲוֵי כֻּלְּהוּ סְפֵק מַעֲשֵׂר וְיִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, דְּכָל זְמַן שֶׁהֵן תְּמִימִים אָסוּר לְשָׁחְטָן בַּחוּץ. וּלְאַחַר שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ יֵאָכְלוּ בְּמוּמָן לַבְּעָלִים:

משנה ח

הָכִי גָּרְסִינַן יָצְאוּ שְׁנַיִם כְּאֶחָד מוֹנֶה אוֹתָן שְׁנַיִם שְׁנַיִם. מְנָאן אֶחָד, תְּשִׁיעִי וַעֲשִׂירִי מְקֻלְקָלִין. יָצְאוּ שְׁנַיִם כְּאֶחָד זֶה אַצֶל זֶה בְּרֹחַב הַפֶּתַח וּמָנָה אוֹתָן זוּג אֶחָד, מוֹנֶה כֻּלָּן שְׁנַיִם שְׁנַיִם זוּג זוּג, וְהַזּוּג הָעֲשִׂירִי קָדוֹשׁ בִּקְדֻשַּׁת מַעֲשֵׂר. וְהוּא הַדִּין אִם מָנָאן שְׁלִשָּׁה אוֹ אַרְבָּעָה:
מָנָאן אֶחָד. לַשְּׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים שֶׁיָּצְאוּ מָנָה אֶחָד, וְלַשְּׁלִישִׁי שֵׁנִי וְלָרְבִיעִי שְׁלִישִׁי:
תְּשִׁיעִי וַעֲשִׂירִי מְקֻלְקָלִים. לְפִי שֶׁהַתְּשִׁיעִי בְּחֶשְׁבּוֹנוֹ הוּא עֲשִׂירִי בֶּאֱמֶת, וַעֲשִׂירִי בְּחֶשְׁבּוֹנוֹ הוּא אַחַד עָשָׂר, וּמִשּׁוּם הָכִי הֲוֵי מְקֻלְקָלִים וְיִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ. וְלֹא דָּמוּ לְקָרָא לְעֲשִׂירִי תְּשִׁיעִי וּלְאַחַד עָשָׂר עֲשִׂירִי, דַּעֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר וְאַחַד עָשָׂר קָרֵב שִׁלְמִים, דְּהָתָם נָפַק אֶחָד אֶחָד וְכִי מָטֵי עֲשִׂירִי וְקָרְיֵהּ תְּשִׁיעִי וְלְאַחַד עָשָׂר קָרָא עֲשִׂירִי מִבְּרִיר לְכָלִי עִלְמָא שֶׁהַתְּשִׁיעִי לְחֶשְׁבּוֹנוֹ הוּא עֲשִׂירִי לַבְּהֵמוֹת, וְהָעֲשִׂירִי אַחַד עָשָׂר, וְאִיהוּ הוּא דְּשִׁנָּה וְטָעָה, הִלְכָּךְ

הָעֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר גָּמוּר, וְהָאַחַד עָשָׂר קָרֵב שְׁלָמִים מִגְּזֵרַת מָלֵךְ, כְּדִמְפָרֵשׁ לְקַמָּן. אֲבָל הָכָא דְּיָצְאוּ שְׁנַיִם בַּתְּחִלָּה בְּיַחַד וְלֹא מִבְּרִיר עֲשִׂירִי, שֶׁהוּא קוֹרֵא תְּשִׁיעִי דִּלְהַוֵי עֲשִׂירִי, לָאו מַעֲשֵׂר גָּמוּר הוּא מֵאֲלָיו, וְכִדְאָמַר אִיהוּ נַמִּי לֹא הָוֵי, הִלְכָךְ מְקַלְקְלִים:

שְׁלָשְׁתָּן מְקֻדָּשִׁים. דִּכְתִיב (ויקרא כז) וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר, לְרַבּוֹת תְּשִׁיעִי וְאַחַד עָשָׂר. יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה אַף שְׁמִינִי וּשְׁבִיעִי, אָמַרְתָּ, הוֹאִיל וְהוּא קָדוֹשׁ וְטָעוּתוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, מַה הוּא אֵינוֹ קָדוֹשׁ אֶלָּא בְּסָמוּךְ לוֹ, כְּלוֹמַר הָעֲשִׂירִי עַצְמוֹ הַסָּמוּךְ אֵצֶל גּוּפוֹ, אַף טָעוּתוֹ אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא בְּסָמוּךְ לָעֲשִׂירִי, דְּהַיְנוּ תְּשִׁיעִי מִלְּפָנָיו וְאַחַד עָשָׂר מֵאַחֲרָיו:

וְכִי יֵשׁ תְּמוּרָה עוֹשָׂה תְּמוּרָה. סָבַר רַבִּי יְהוּדָה דְּהַאי אַחַד עָשָׂר הָוֵי תְּמוּרָה, דְּהַאי דְּקָרֵיהּ עֲשִׂירִי כְּמַאן דְּאָמַר תְּהֵא תַּחַת הָעֲשִׂירִי דָּמֵי, וְאֵין תְּמוּרָה עוֹשָׂה תְּמוּרָה דִּכְתִיב (שם) וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ, וְלֹא תְּמוּרַת תְּמוּרָתוֹ:

אָמְרוּ מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר. אֵינָהּ תְּמוּרָה. אֵין הָאַחַד עָשָׂר תְּמוּרַת הָעֲשִׂירִי, שֶׁאִם הָיָה תְּמוּרָה לֹא הָיָה קָרֵב, דִּתְמוּרַת מַעֲשֵׂר אֵינָהּ קְרֵבָה, דִּכְתִיב (במדבר יח) לֹא תַפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם, הֵם קְרֵבִין וְלֹא תְּמוּרָתָן, וּבְבְכוֹר כְּתִיב, וְיִלְפִינַן מַעֲשֵׂר מִנַּיהּ. וַהֲלָכָה שֶׁאֵין הָאַחַד עָשָׂר עוֹשֶׂה תְּמוּרָה:

כֹּל שֶׁלֹּא נֶעֱקַר שֵׁם עֲשִׂירִי מִמֶּנּוּ. דְּכָל הֵיכָא דְּקָרֵא לָעֲשִׂירִי עֲשִׂירִי, תּוּ לֹא מִקַּדֵּשׁ אַחַד עָשָׂר בְּמַאי דְּקָרֵי לֵיהּ עֲשִׂירִי: